

**DOĞU AKDENİZ’DE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE SORUNU
VE MAVİ VATAN DOKTRİNİ**

OĞUZ GİRAY

Ağustos,2022

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOĞU AKDENİZ’DE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE SORUNU
VE MAVİ VATAN DOKTRİNİ**

**Hazırlayan
OĞUZ GİRAY**

**Danışman
Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN**

İstanbul, 2022

PLAGIARISM

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Date :01,08,2022

Name/Surname: OĞUZ GİRAY

ÖZET

Enerji, insanlığın yaşamını devam ettirebilmesi ve hayat standartlarını bir üst noktaya taşıyabilmesi için vazgeçilmez ve yüksek önemi haiz bir güç kaynağıdır. Sanayi Devrimi ile birlikte giderek artan makineleşme ve sonrasında insanoğlunun günlük ihtiyaçlarını sağlayabilmek için dahi enerjiye ihtiyaç duyması sonucunda insanoğlu enerji üretimini sağlayan kaynaklara daha fazla önem vermeye ve yatırım yapmaya başlamıştır.

Şüphesiz ki 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren de hidrokarbon kaynakları bu enerji üretimini en hızlı şekilde sağlayabilecek güç kaynağı olarak göze çarpmaktadır. Bu sebeple her dönemin büyük güçleri enerji havzalarını kontrol edebilme çabası içerisinde olmuşlardır.

Günümüzde ise bu rekabet Doğu Akdeniz üzerinde yaşanmaktadır. Gerek bölge ülkelerinin bu bölgedeki enerji kaynaklarında daha fazla pay almak için ileri sürdükleri iddialar gerekse büyük güçlerin kendi çıkarları doğrultusunda bölgedeki aktörleri desteklemesi sonucunda Doğu Akdeniz üzerinde deniz yetki alanları konusunda anlaşmazlıklar ve çatışmalar bulunmaktadır.

Bu yüksek lisans tezinde Doğu Akdeniz deniz yetki alanları, uluslararası hukukun asli ve tali kaynakları açısından incelenecektir. Bununla birlikte şu sorulara cevap aranacaktır: Taraf ülkelerin savları nelerdir? Bu alanda temel alınan antlaşmalar hangileridir? Türkiye'nin deniz yetki alanı uygulamaları nasıl şekillenmektedir?

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Deniz Yetki Alanı, Türkiye, Mavi Vatan, Enerji

ABSTRACT

Regardless of its source, energy is an indispensable and highly important source of power for humanity to continue its life and to raise its living standards to a higher level. As a result of the increasing mechanization with the Industrial Revolution and the need for energy even to meet the daily routine needs of human beings afterwards, human beings have begun to attach more importance to the resources that provide energy and to invest.

Undoubtedly, since the last quarter of the 19th century, hydrocarbon resources stand out as the power source that can provide this energy the fastest. For this reason, the great powers of every period have been in an effort to control the energy basins.

Today, this competition is experienced on the Eastern Mediterranean. There are disagreements and conflicts over the maritime jurisdiction areas in the Eastern Mediterranean as a result of the theses produced by the countries of the region to get a larger share in the energy resources in this region and the big powers supporting the actors in the region in line with their own interests.

In this master's thesis, the Eastern Mediterranean maritime jurisdiction areas will be examined in terms of primary and secondary sources of international law. In addition to this, answers will be sought to the following questions: What are the arguments of the parties? What are the treaties based on in this area? How do Turkey's maritime jurisdiction practices take shape?

Keywords: Eastern Mediterranean, Maritime Jurisdiction, Turkey

İTHAF

Eşim Gülay Giray'a

Teşekkür

Tez yazım sürecinde danışmanlık yapmak bir yana, her daim yol gösterici olan, değerli hocam Prof. Dr. Mesut Hakkı Caşın'a, sevgili eşim Gülay Giray'a, kızım Aysel Deniz Giray'a, oğullarım Ahmet Oğuzcan Fırıldak ve Mehmet Oğulcan Giray'a, Dr. Öğrt. Üyesi Hakan Sezgin Erkan'a, Abdullah Mert Yazgan'a, ağabeyim Yavuz Fırıldak'a, ablam Deniz Özkan'a, kardeşlerim Sema Fırıldak'a ve Y. Barbaros Fırıldak'a desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

PLAGIARISM	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İTHAF	iv
Teşekkür	v
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1. DOĞU AKDENİZ'İN TARİHİ	3
1.1. Doğu Akdeniz'deki Yetki Alanları Sorununun Tarihsel Arka Planı	5
1.1.1. Kıta Sahaneliği Sorunu	7
1.1.2. Ege Denizi – Akdeniz Sınırı Sorunu	12
1.1.3. Türkiye – Suriye Akdeniz Sorunu	15
1.1.4. Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB Üyeliği	17
1.1.5. Kıbrıs Açıklarında Bulunan Hidrokarbon Kaynakları	24
1.2. Sorunun Taraflarının Görüşleri	25
1.2.1. Türkiye'nin Görüşleri	26
1.2.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Görüşleri	37
1.2.3. Yunanistan'ın Görüşleri	38
1.2.4. Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Görüşleri	38
1.2.5. Ortadoğu Ülkelerinin Görüşleri	40
1.2.5.1. Mısır	40
1.2.5.2. Lübnan	45
1.2.5.3. Suriye	47
1.2.5.4. İsrail	47
2. ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE DENİZ YETKİ ALANLARI	53
2.1. Deniz Yetki Alanları	55
2.1.1. Karasuları	60
2.1.2. Bitişik Bölge	68
2.1.3. Balıkçılık Bölgesi	70
2.1.4. Münhasır Ekonomik Bölge	72

2.1.5.	Kıta Sahanlığı	75
2.2.	Deniz Alanlarının Sınırları ve Sınırlandırma Metotları	77
2.2.1.	Eşit Uzaklık Metodu	78
2.2.2.	Kuşatma Metodu	80
2.2.3.	Sınırlı Etki Metodu	81
2.2.4.	Kerteriz Hattı Metodu	82
2.3.	Hukuki Çerçeve	82
2.3.1.	Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Hukukun Asli Kaynakları	82
2.3.1.1.	Uluslararası Sözleşmeler	83
2.3.1.1.1.	1930 Lahey Kodifikasyonu	84
2.3.1.1.2.	1958 Cenevre Sözleşmeleri	85
2.3.1.1.3.	1960 Deniz Hukuku Konferansı	86
2.3.1.1.4.	1973-1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	87
2.3.1.2.	Örf ve Adet Hukuku	89
2.3.1.2.1.	Hakkaniyet Prensibi	90
2.3.1.2.2.	Oransallık Prensibi	92
2.3.1.2.3.	Coğrafyanın Üstünlüğü Prensibi	93
2.3.1.2.4.	Kara Denize Hâkimdir Prensibi	94
2.3.2.	Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Hukukun Tali Kaynakları Olarak Örnek Yargı Kararları	94
2.3.2.1.	Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları (Danimarka-Federal Almanya-Hollanda, 1967-1969)	95
2.3.2.2.	Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası (Türkiye-Yunanistan, 1976-1978)	96
2.3.2.3.	Manş Denizi Kıta sahanlığı Davası (Fransa-İngiltere 1977-1978)	98
2.3.2.4.	ABD ve Kanada Maine Körfezi Sınırlandırma Davası (1981-1984)	98
2.3.2.5.	Libya ve Malta Arasındaki Kıta Sahanlığı Davası (1982-1985)	100
2.3.2.6.	St. Pierre ve Miquelon Kıta Sahanlığı Davası (1992)	101
2.3.2.7.	Jan Mayen Kıta Sahanlığı Davası (1988-1993)	102
3.	TÜRKİYE’NİN DENİZ YETKİ ALANI UYGULAMALARI VE DOĞU AKDENİZ	104
3.1.	Türkiye’nin Deniz Yeki Alanlarına Dair Düzenlemeleri	104
3.1.1.	İçsular ile İlgili Düzenlemeler	104
3.1.2.	Karasuları ile İlgili Düzenlemeler	105

3.1.3.	Kıta Sahaneliği ve Münhasır Ekonomik Bölge ile İlgili Düzenlemeler	106
3.2.	Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Değişkenleri	112
3.2.1.	Uluslararası Hukuk	113
3.2.2.	Ekonomi	115
3.2.3.	Güvenlik	115
3.2.4.	Bölge �lkeleri ile Tarihi Bağlar	118
3.3.	Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesini Etkileyen Asli ve Tali Unsurlar	119
3.3.1.	Akdeniz'in Yarı Kapalı Statüsü	120
3.3.2.	Eşit Uzaklık İlkesinin Taraflara Bağlı Olması	121
3.3.3.	Hakkaniyete Uygunluk	121
4.	SONUÇ	123
5.	KAYNAKÇA	125

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
art.	: Article (Madde)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BK	: Birleşik Krallık
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BTC	: Bakü-Tiflis-Ceyhan
C	: Cilt
DP	: Demokrat Parti
f.	: Fıkra
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
Ibid.	: Ibidem (Yazara Ait Son Zikredilen Eser)
ICJ	: International Court of Justice (Uluslararası Adalet Divanı)
IHO	: Hydrographic Organization
K.	: Karar
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
km	: kilometre
m.	: madde
m³	: metreküp
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
NM	: Nautical Mile (Deniz Mili)
Op. Cit.	: Opus Citatum (Adı Geçen Eser)

par.	: Paragraf
RG	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNCLOS III	: Third United Nations Convention on the Law of the Sea (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi)
UNFICYP	: United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (Kıbrıs'taki BM Barış Gücü)
UNGA	: United Nations General Assembly (BM Genel Sekreterliği)
UNSC	: United Nations Security Council (BM Güvenlik Konseyi)
Vol.	: Volume

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İsrail Doğalgaz Sahaları ve Rezervler	44
Tablo 2: Doğu Akdeniz'e Kıyıdaş Ülkelerin Osmanlı Hakimiyetinde Kaldığı Süre	104

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Doğu Akdeniz'de Parseller	10
Şekil 2: Mısır Antlaşması Sonrası Yunanistan'ın Kıta Sahaneliği ve Mühhasır Ekonomik Bölge Tezi	11
Şekil 3: Ege Denizinin Sınırları	13
Şekil 4: Toleranslı Bölge	16
Şekil 5: 18 Temmuz 1974 Tarihli TPAO'ya Ege Denizi Türk Kıta Sahaneliğinde Verilen Petrol Arama Ruhsat Sahaları Krokisi	29
Şekil 6: Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Belirlediği Alanları Gösteren Harita	32
Şekil 7: Arama ve Sondaj Faaliyetlerini Yürüten Türk Gemileri ve Konumları	34
Şekil 8: Mavi Vatan Doktrini	36
Şekil 9: Mısır karasularında yer alan doğal gaz ve petrol haritası	42
Şekil 10: Mısır'ın Ruhsat İlan Ettiği 18. Parsel	45
Şekil 11: İsrail ve Lübnan Tarafından İlan Edilen Mühhasır Ekonomik Bölgelerinin Çakıştığı Bölge	46
Şekil 12: İsrail Doğalgaz ve Petrol Sahaları	49
Şekil 13: İsrail ile Lübnan Arasındaki İhtilaflı Mühhasır Ekonomik Bölge Alanı	51
Şekil 14: 1982 BMDHS Deniz Alanları	59
Şekil 15: Normal Esas Hat Belirleme Usulü	63
Şekil 16: Düz Esas Hat Belirleme Usulü	63
Şekil 17: Eşit Uzaklık Metodu	80
Şekil 18: Türkiye'nin Karadeniz'deki Mühhasır Ekonomik Bölgesi	108
Şekil 19: Yunanistan ve GKRY'nin Gözüyle Doğu Akdeniz'deki Mühhasır Ekonomik Bölgeler	110
Şekil 20: Türkiye Libya Arasındaki Anlaşma Neticesinde Doğu Akdeniz'deki Mühhasır Ekonomik Bölgeler	111

GİRİŞ

Enerji kaynaklarının çeşitliliği ve dünya üzerindeki farklı dağılımları, birçok medeniyet için hayati önem taşıırken, aynı zamanda bu kaynaktan yararlanmak isteyen devletler için savaş sebebi olmuştur. Yıllardır süren ve günümüzde de devam eden "en fazla enerjiye sahip olma" gayreti, artık savaş aracıyla olmasa bile diplomasi ve karşılıklı somut yaptırımlarla sıkı bir rekabete dönüşmüştür.

Doğu Akdeniz bölgesi, enerji kaynakları açısından zengin olan ve Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz olması nedeniyle birçok devletin bu bölgede kıyısının bulunduğu ve bu yüzden de kıyısı olan devletlerden daha fazla devletin söz sahibi olmak istediği bir bölgedir. Bu amaç uğruna, Akdeniz'e en uzun kıyısı olan Türkiye'nin, bu bölgedeki deniz yetki alanlarının kısıtlanması için hukuka aykırı olarak stratejik adımlar atılmıştır ve hala da atılmaya devam etmektedir. İleriki bölümlerde de açıklanacağı üzere, çeşitli politik hamlelerle Türkiye bu bölgede yalnızlaştırılmış ve saf dışı bırakılmaya çalışılmıştır. Ancak yapılmaya çalışılan bazı politik hamlelerin; hukuka, çeşitli uluslararası sözleşmelere, yargı kararlarına ve en önemlisi hakkaniyete aykırı olmasından dolayı, Türkiye, bölgedeki gücünü olması gerektiği gibi kullanamamaktadır. Türkiye'nin gücünü mutlak surette kullanabilmesi, bu bölgede bulunan komşularının desteğini almasına bağlıdır.

Özellikle, Türkiye'nin hem kara hem de deniz sınırında komşusu olan Yunanistan'la Ege ve Akdeniz'de belirlenemeyen deniz yetki alanı sınırları, yani kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge konuları ve bu hususların temeli olarak sık sık gündeme gelen Paris ve Lozan Antlaşmaları ile bu antlaşmalarda düzenlenen adalar meselesi, hala diplomatik krizlere neden olmaktadır. Öyle ki, iki ülke son bir yıl içerisinde Birleşmiş Milletler'e vermiş oldukları mektuplarda adalar üzerindeki egemenlik tartışmasını ve buna bağlı olarak da Ege ve Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlarının belirlenmesi hususunu tekrar gündeme getirmişlerdir¹. Günümüzde hala tansiyonu yüksek tutan bir konu olmasından da anlaşılmaktadır ki Ege ve Akdeniz'de sınırlarımızın belirli olması ve

¹ Anna Wichmann Greece Counters Turkey's Claims in the Aegean to UN, Greek Reporter, 26.05.2022. Erişim Adresi: <https://greekreporter.com/2022/05/26/greece-turkey-islands-greek-un/> Erişim tarihi: 10.06.2022.

bunun için de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tanımlarının ve sınırlandırmalarının örnek yargı kararları ışığında yapılması, Türkiye'nin dış politikadaki gücü ve itibarı açısından önem arz etmektedir.

Bu tezimizde, sınır ve egemenlik tartışmalarının da sık sık gündeme gelmesine neden olan bu enerji rekabetinin, konumuzla sınırlı kalması açısından sadece Doğu Akdeniz'de ve Doğu Akdeniz'i çevreleyen ülkelerde incelemesi Türkiye'nin Mavi Vatan Doktrini ile birlikte yapılacaktır. Bu inceleme yapılırken öncelikle, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorunun tarihi ile bu soruna taraf olan ülkelerin görüşleri açıklanmak suretiyle Doğu Akdeniz tarihine değindikten sonra, deniz yetki alanlarının neler olduğu ve hangi yöntemlerle sınırlandırılabilceği açıklanacaktır. Bu bağlamda, uluslararası hukukun asli kaynakları olan uluslararası sözleşmeler incelenirken örf ve âdet hukukundan da yararlanılacaktır. Tali kaynaklardan olan Uluslararası Adalet Divanı kararları örnek yargı kararları olarak incelenecektir ve son olarak da Türkiye'nin deniz yetki alanına dair uygulamaları ile Doğu Akdeniz politikasının değişkenleri ve Doğu Akdeniz'de yetki alanlarının belirlenmesini etkileyen asli ve tali unsurlar açıklanacaktır.

1. DOĞU AKDENİZ'İN TARİHİ

Doğu Akdeniz tarih boyunca doğuyla batıyı, kuzeyle güneyi bağlayan en önemli geçiş noktası olmuştur. Buhar makinesinin ve dolayısıyla demiryollarının icadından önce en hızlı ulaşım yolu olan deniz yolu, ticaret ve insan taşımacılığının en çok yapıldığı ulaşım yoludur. Asya, Afrika ve Avrupa kıtasının tam merkezinde bulunan Doğu Akdeniz, uygarlıklar arasında hem geçiş noktası olmuş hem de tarih boyunca bu uygarlıklar arasında rekabete konu olmuştur.

Tarih boyunca Hititler, Fenikeliler, Bizans İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi birçok büyük uygarlık bu havzanın çevresinde kurulmuş, büyümüş, genişlemiş ve aynı zamanda da Doğu Akdeniz üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmıştır. M.Ö. 3000'li yıllarda uygarlıklarını sürdüren Fenikelilerden beri Doğu Akdeniz havzasında hâkimiyet kurabilen devletler, bölge ticaretinin de etkisiyle büyük ekonomik güce ve bu sayede de askeri güce kavuşmuşlardır.

Bunun yanı sıra, Doğu Akdeniz havzası üç semavi dinin de çıkış ve yayılma noktasıdır. İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik dinlerine ait olan bu kutsal topraklar yine Doğu Akdeniz Havzası içerisinde yer almakta ve her yıl milyonlarca insan tarafından ziyaret edilmektedir.

Doğu Akdeniz'in bir diğer önemi ise, tarih boyunca Doğu ile Batı ve Kuzey ile Güney arasındaki ticaretin en önemli rotası olmasıdır. Tarih boyunca, Asya kıtasından Avrupa kıtasına, Doğu-Batı ekseninde ve Afrika kıtasından yine Avrupa kıtasına ulaşan ticari ürünlerin geçiş noktası Doğu Akdeniz olmuştur. Bu minvalde İskenderiye, İstanbul, Kıbrıs ve Mısır, gelen ürünlerin hem pazarlandığı hem de daha uzak coğrafyalara gönderilmelerinin sağlandığı liman şehirleri olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, kuruluş dönemi itibariyle Doğu Akdeniz havzası üzerinde hâkimiyet kurabilen son imparatorluk olduğu tartışmasızdır. Osmanlı İmparatorluğu, her ne kadar bir kara devleti olsa da kendi ekonomik çıkarlarını koruma ve Doğu ve Batı'nın ekonomik hayatlarını elinde tutma amaçlarından dolayı, İpek Yolu'nu hâkimiyet altına almayı hedeflemiştir. Coğrafi keşiflere kadar da Osmanlı

İmparatorluğu'nun hâkimiyeti, İpek Yolu üzerinde kesintisiz olarak devam etmiş ve 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Doğu Akdeniz'in ve dolayısıyla Doğu-Batı ticaretinin kontrolü Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde kalmıştır.

Coğrafi keşifler sonrasında İpek Yolu'nun önemini yavaş yavaş kaybetmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü de doğrudan etkilemiştir. Aynı zamanda aydınlanma ve reformasyon süreçleri ile birlikte skolastik düşüncenin de esaretinden kurtulan Batı uygarlıkları, Doğu Akdeniz üzerinde hâkimiyet mücadelesine girmiştir. 17. yüzyılın sonlarından itibaren başta İngiltere olmak üzere, birçok ülke ve Çarlık Rusya'sı sıcak denizlere inme amacıyla Doğu Akdeniz rekabetine katılmıştır². Nitekim bu mücadeleler sonucunda Doğu Akdeniz, Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinden çıkarak birçok devletin hâkimiyet kurma mücadelesine sahne olan bir alana dönüşmüştür.

Geçmişte yalnızca Osmanlı İmparatorluğu tarafından kontrol edilen Doğu Akdeniz havzasında, günümüzde bölgesel güç sayılabilecek Türkiye, İtalya, İsrail ile birlikte yaklaşık on devlet yer almaktadır. Doğu Akdeniz, coğrafi olarak, İtalya topraklarındaki Sicilya Adası'ndan, Tunus Bon Burnu hattının doğusuna kadar olan topraklar şeklinde tanımlanmaktadır³. Doğu Akdeniz Havzası bulunduğu konum itibarıyla Karadeniz, Kızıldeniz ve Batı Akdeniz'i birbirine bağlayan ve stratejik olarak da büyük öneme sahip bir bölgedir. Dünya ticaretinin üçte birlik bir kısmı Doğu Akdeniz üzerinden gerçekleşen taşımacılık vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bir başka deyişle, dünya üzerinde gerçekleştirilen ticaretin ve taşımacılığın büyük kısmı Doğu Akdeniz üzerinden kaynak ülkeden hedef ülkeye ulaşmaktadır. Dolayısıyla da dünya denizlerinin çok küçük

² Ersin Gülsoy, *Denizlerde Osmanlı Hakimiyeti: XVI-XVII. Yüzyıllarda Akdeniz'de Osmanlı Hakimiyeti*, H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca içinde, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, Yeni Türkiye Yayınları, s. 1082-1100.

³ Cihat Yayıcı, *Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi*, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2011, s. 17-41.

bir kısmına tekabül etmesine rağmen deniz trafiğinin yaklaşık %15 ila %17'si Doğu Akdeniz Havzası üzerinden gerçekleşmektedir⁴.

1.1. Doğu Akdeniz'deki Yetki Alanları Sorununun Tarihsel Arka Planı

Doğu Akdeniz bulunduğu konum dolayısıyla jeopolitik ve jeostratejik açıdan oldukça önemli bir bölgedir ve siyasi olarak bakıldığında da karışık bir coğrafyadır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, Doğu Akdeniz'in Türkiye, Yunanistan, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi kıyıları ile çevrili olmasındandır⁵. İsrail-Filistin, İsrail-Lübnan, Türkiye-Yunanistan, KKTC-GKRY ülkeleri arasında var olan uyuşmazlıklar nedeniyle, birbiriyle çatışan çıkarlar ve milletler arasında ciddi bir güven sorunu mevcuttur⁶. Türkiye'nin Akdeniz'e açılması bakımından iki önemli husus ortaya çıkmaktadır. İlk olarak 1934 Montrö Boğazlar Sözleşmesi neticesinde Türkiye, Doğu Akdeniz'in Karadeniz'e açılan kapısı ve aynı zamanda da Karadeniz'in Doğu Akdeniz'e açılan kapısı haline gelmiştir. Bu nedenle, Türkiye'nin Doğu Akdeniz üzerindeki haklarını savunması, ülkenin stratejik ve ekonomik çıkarlarına ciddi derecede hizmet etmektedir.

İkinci olarak, Doğu Akdeniz, Türkiye'nin enerji güvenliğini sağlaması ve bu bölgeden çıkarılacak enerji kaynaklarından faydalanması açısından da büyük önem arz etmektedir. Özellikle, Bakü Tiflis Ceyhan (BTC) boru hattının kullanıma açılmasıyla Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının dünyaya açılmasını ve bunun da Türkiye üzerinden yapılabilmesine imkân doğmuştur ancak bunun için Türkiye'nin Doğu Akdeniz havzasında kısıtlanmamış olması gerekir. Boğazlar vasıtasıyla Kuzey-Güney ve Doğu-Batı enerji nakil hatlarının mecburi geçiş rotası olan Türkiye, Doğu Akdeniz'de de çıkarlarını koruması durumunda, bölgenin en önemli enerji geçiş noktası olacaktır.

⁴ V. Ş. Ediger, B. Devlen, & D. B. McDonald, Levant'ta Büyük Oyun: Doğu Akdeniz'in Enerji Jeopolitiği, Uluslararası İlişkiler Dergisi, C: 9, S: 33, Yıl: 2012, s.73-92.

⁵ Selami Kuran, Uluslararası Deniz Hukuku, Beta, İstanbul, 2021, s.293-294.

⁶ Kuran, Op. Cit., s.294

Doğu Akdeniz'in kontrolü ve enerji güvenliği açısından Kıbrıs Adası da büyük önem arz etmektedir. Bölgedeki enerji kaynaklarından faydalanarak Rusya'ya karşı olan enerji bağımlılığını azaltmak isteyen Avrupa Birliği (AB), bölgede bu ada sayesinde bulunan büyük güçlerden birisidir. AB, bölgedeki enerji kaynaklarında söz sahibi olmak için 1959 Londra Konferansı neticesinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan ile 1960 yılında imzalanan Kıbrıs Antlaşması'na aykırı olarak, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni (GKRY) Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye üye olarak kabul etmiştir. AB'nin Kıbrıs'ı bir bütün olarak görerek AB'ye almasının ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) yok saymasının temel sebebi ise bölgedeki enerji havzalarında hak iddia ederken Kıbrıs Adasının tamamının kıta sahanlığı ve deniz yetki alanlarını kullanmasını istemesidir. AB bu planı çerçevesinde, GKRY'yi tüm Kıbrıs adına antlaşmalar yapmaya teşvik etmekte ve desteklemektedir. Özellikle 2011 yılından bu yana Doğu Akdeniz havzasında keşfedilen hidrokarbon yatakları neticesinde GKRY, AB'nin de desteğiyle Lübnan ve Mısır ile münhasır ekonomik bölge (MEB) ve kıta sahanlıkları üzerine anlaşma imzalamıştır.

Bölgede AB'nin yanı sıra ABD de Yunanistan'ı ve dolayısıyla GKRY'yi desteklemekte ve bu ülkeleri teşvik etmektedir. Lozan Antlaşması gereği silahlı kalması gereken adaların silahlandırılması, ABD'nin Yunanistan'a satmış olduğu silahlar Yunanistan tarafından bu adalarda kullanılmak suretiyle gerçekleşmiştir. Buna ek olarak, ABD etkin olduğu Mısır ve Lübnan üzerinden de Kıbrıs ile MEB ve kıta sahanlığı antlaşması yapılmasını desteklemiştir. Aynı politikayı Libya üzerinde de gösteren ABD, uzun süre General Hafter ve uluslararası tanınırlığa sahip Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) arasında tarafsız kalmış ve Yunanistan ve GKRY tarafından desteklenen General Hafter'e karşı hamlede bulunmamıştır⁷.

⁷ Fuat İnce, Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Özel Sayı 53, Yıl: 2013, s. 101-128.

1.1.1. Kıta Sahamlığı Sorunu

Doğu Akdeniz havzası birden çok anlaşmazlığın ve çatışmanın olduğu ve her anlaşmazlık ile çatışmanın da kendi içerisinde farklı sebeplerinin olduğu bir coğrafyadır. Bölgedeki ülkeler arasındaki çatışmalar hem ülkelerin birbirleri ile güven ilişkilerini ve dış politikalarını etkilemekte hem de diğer ülkelerle rakip olarak gördükleri ülkelere karşı anlaşmalar yapmasını ve yeni anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Doğu Akdeniz Havzası'ndaki ülkelere bakıldığında Türkiye-Yunanistan (bu anlaşmazlığın ve GKRY'nin KKTC'yi ve Kıbrıs Türklerini yok sayan anlaşması sonucunda KKTC-GKRY), Türkiye-Suriye, Türkiye-Mısır, İsrail-Filistin, İsrail-Suriye ve Yunanistan-Libya arasında olmak üzere kısa vadede çözülmesi çok da mümkün olmayan ve farklı konuların mevzu bahis olduğu birçok anlaşmazlık mevcuttur. Bu anlaşmazlıkların yanı sıra bölgede zengin petrol ve doğalgaz yataklarının keşfedilmesi de karşılıklı kurulan ittifakları ve yaşanan anlaşmazlıkları daha da derinleştirmiştir.

Kıta sahanlığı ile ilgili ilk sorun, Yunanistan'ın KKTC'yi yok de sayarak Türkiye'yi kısıtlamak amacıyla Mısır ile 6 Ağustos 2020 tarihinde imzaladığı MEB antlaşmasıdır. Antlaşma ile birlikte Yunanistan, Türkiye'nin kendi kıta sahanlığını ve münhasır ekonomik bölgesini de yok sayarak Doğu Akdeniz'in kendi sınırlarından itibaren olan alanları paylaşma yoluna gitmişlerdir⁸.

Kıta sahanlığı ile ilgili ortada olan ikinci sorun ise Avrupa Birliği'nin GKRY'nin AB'ye tam üye olarak kabul etmesi ve GKRY'yi tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak saymasıdır. Bu durumdaki çıkmazın temel sebeplerinden ilki, AB'nin GKRY'yi Kıbrıs adı altında AB'ye kabul etmesidir. GKRY, Kıbrıs Adasının tamamının temsil etmediği gibi bu durum, Kıbrıslı Türklerin varlığını da yok sayılması anlamına gelmektedir. İkinci olarak, GKRY'nin AB'ye üye olduğu 2004 yılında dönemin Türk Hükümeti olan 59. Hükümet'in bu duruma çekince koymaması, sorunu içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir.

⁸ Yunanistan-Mısır MEB Anlaşması BM'de yayınlandı, 24 Aralık 2020. Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yunanistan-misir-meb-anlasmasi-bmde-yayinlandi-1801172> Erişim Tarihi: 16.06.2022.

Kıbrıs'ın herhangi bir uluslararası organizasyona üye olabilmesi için, Kıbrıs'ın kurucu antlaşmaları olan Londra ve Zürih Antlaşmaları gereğince garantör ülkeler olan Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın ortak onayı gerekmektedir. 59. Türk H  k  meti burada iyi niyetli ve naif davranarak bu sözleşmeleri ileri sürmemiş ve duruma karşı çıkmamıştır. Bunun neticesinde de GKRY ve KKTC arasında kıta sahanlığı anlaşmazlığı ortaya çıkmıştır. GKRY, AB'nin de desteğıyle tüm Kıbrıs'ı temsil ettiğini ileri sürerek KKTC'yi tanımamakta ve kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölge haklarını hiçe saymaktadır. Buna mukabil ise KKTC, egemen bir devlet olduğunu ileri sürerek GKRY'nin bu ihlaline haklı olarak karşı çıkmaktadır.

Bölgede kıta sahanlığı sorunları bunlar olmakla birlikte anlaşmazlıklara İtalya, ABD ve Fransa da dahil olmuşlardır. GKRY tarafından İtalyan ENİ şirketine verilen ruhsat sayesinde Saipem 12000 adlı gemi, 9 Şubat 2016 tarihinde KKTC'nin münhasır ekonomik bölgesinde olan 3 numaralı parselde arama çalışmalarına başlamak üzere demir almıştır. Gemi, KKTC'nin meşru haklarını koruma amacıyla Türk Deniz Kuvvetlerince zarar verilmeden engellenmiştir. Bunun   zerine Saipem 12000 adlı gemi, Kıbrıs Adası açıklarında beklemeye başlamıştır. Diplomatik yollardan konuyla alakalı çözüm bulmaya   alışan Türkiye'nin çabaları yetersiz kalınca TSK, 18 Şubat 2016 tarihinde başlamak üzere Doğu Akdeniz'de askeri tatbikat yapacağını ilan etmiştir. İlan olmasına rağmen Saipem 12000 adlı gemi 23 Şubat 2016 tarihinde yeniden girişimde bulunmuş ve bu girişim de yine Türk Deniz Kuvvetleri tarafından engellenmiştir. Bunun   zerine gemi sondajı ertelediğini ilan ederek Fas'a gitmek üzere yol almıştır. Bu olayla birlikte İtalya da Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlığa taraf olmuştur.

Olaydan yaklaşık 2 yıl sonra, 28 Şubat 2018 tarihinde GKRY enerji bakanlığı ve ABD menşei enerji şirketi ExxonMobil, 10. parselde 367 m³ doğalgaz keşfedildiğini ilan etmişlerdir. Bunun   zerine Katar Petrolleri-ExxonMobil ortaklığına ait sondaj gemileri bu bölgede sondaj yapmak için Kıbrıs adası açıklarına gönderilmiştir. Sondaj gemilerine ABD Deniz Kuvvetlerine ait USS Iwo Jima amfibi hücum gemisi ve birçok başka gemiler de eşlik etmişlerdir. Türkiye'nin hak iddiasında bulunduğu alanlarla

Çakışmayan 10. parselde gerçekleştirilen sondaj ile birlikte ABD de ve Katar da konuya taraf olmuřlardır⁹.

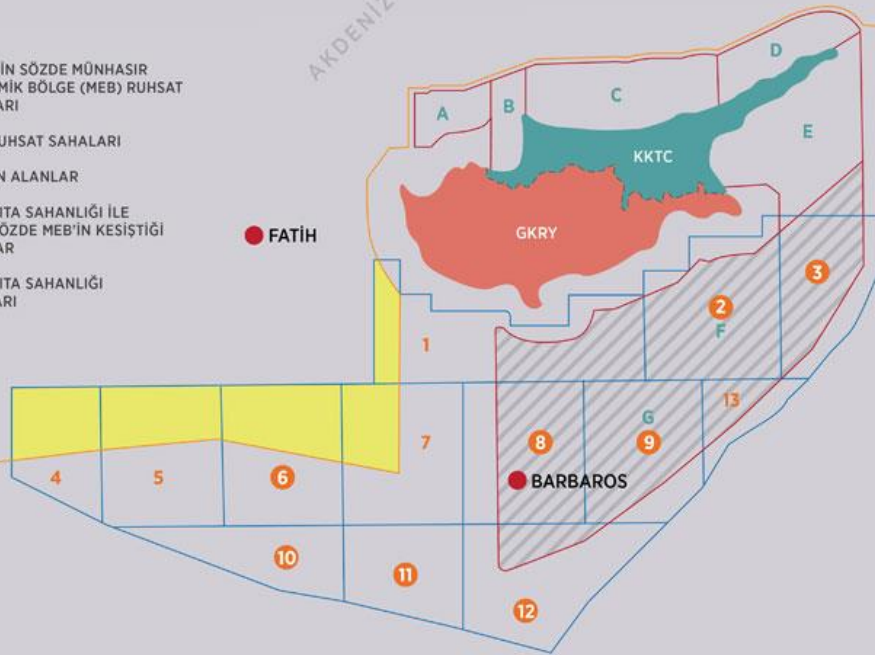
⁹Muhsin Barış Tiryakioğlu, Doğu Akdeniz'de enerji denklemi -1, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdenizde-enerji-denklemi-1/1474137>, Erişim Tarihi: 16.05.2022

Doğu Akdeniz'de enerji denklemi

Son yıllarda Türkiye, İsrail, Mısır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Güney Kıbrıs Rum Kesimi (GKRY) ve Yunanistan ile uluslararası aktörlerin Doğu Akdeniz'de yürüttüğü hidrokarbon arama faaliyetleri bölgede suların yeniden ısınmasına yol açıyor

- GKRY'NİN SÖZDE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE (MEB) RUHSAT SAHALARI
- KKTC RUHSAT SAHALARI
- KESİŞEN ALANLAR
- TÜRK KİTA SAHANLIĞI İLE GKRY SÖZDE MEB'İN KESİŞTİĞİ ALANLAR
- TÜRK KİTA SAHANLIĞI SINIRLARI

- Türkiye Kıbrıs'ta, Türklerin Rumlarla eşit haklara sahip olduğunu ve adanın zenginliklerinden ortak faydalanılması gerektiğini savunuyor
- GKRY'nin adanın tamamını temsil eden bir devlet olmadığı için münhasır ekonomik bölge oluşturma ve ihale etme hakkı bulunmuyor
- Adada eşit bir paylaşım tezine rağmen enerji şirketlerinin bölgedeki çalışmaları üzerine Türkiye, Doğu Akdeniz'de TPAO aracılığıyla etkinliğini her geçen gün daha fazla artırıyor
- Bu kapsamda Türkiye, Barbaros Hayreddin Paşa sismik araştırma gemisi ve Fatih sondaj gemisi ile Kıbrıs adası yakınlarında çalışmalara başlamıştı. Böylece Türkiye, uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını savunmak için harekete geçmekten çekinmeyeceğini bölgedeki tüm aktörlere bir kez daha göstermiş oldu

- 2 3 9 2. 3. ve 9. sahalarda **İtalyan Eni ve Güney Kore'li Kogas** şirketlerinin lisansı bulunuyor
- 6 11 8 6. ve 11. sahalarda **Fransız Total ve İtalyan Eni** şirketleri eşit yüzdelerle sahip. **8. blokta Eni tek başına** sözde ruhsat sahibi
- 12 12. sahada **İsraili Nobel, Delek ve Avner** şirketleri ile İngiliz BG grubu bulunuyor
- 10 11 10. blokta **ABD'li Exxon Mobil ve Katar Petroleum** ortaklığı, 11. sahada **Total ve Eni** ortaklığı sözde ruhsatları elinde bulunduruyor

09.05.2019

Anadolu Ajansı

Şekil 1: Doğu Akdeniz'de Parseller

Doğu Akdeniz Havzası'nda yer alan bir diğer ülke olan Mısır'ın da konuya dahil olması ise Yunanistan ile imzaladığı ve Türkiye ile KKTC'nin münhasır ekonomik bölge haklarını yok saydığı antlaşmadan kaynaklanmaktadır. Yunanistan'ın, Mısır ile imzaladığı antlaşma, 26 ve 28. boylamlar arasını kapsamaktadır ki bu durum aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesini yok saymak anlamına gelmektedir.

Şekil 2: Mısır Antlaşması Sonrası Yunanistan'ın Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Tezi¹⁰

Görüldüğü üzere, Doğu Akdeniz sorunu esasen, Türkiye ile Yunanistan arasında KKTC ve GKRY temelli ortaya çıkan sorun olmasına rağmen diğer ülkeler bu anlaşmazlık çerçevesinde konuya dâhil olmuşlardır.

¹⁰ P. Antonopoulos, *Turkey cancels meeting with Greece following EEZ deal with Egypt*, Greek City Times, 7 Ağustos 2020. Erişim adresi: <https://greekcitytimes.com/2020/08/07/turkey-cancels-meeting-with-greece-following-eez-deal-with-egypt/>

1.1.2. Ege Denizi – Akdeniz Sınırı Sorunu

Ege Denizi sorunu Türkiye ile Yunanistan arasında uzun yıllardır süre gelen ve Yunanistan'ın Türk kıta sahanlığını azaltma, yok sayma gibi girişimlerinin defalarca tekrarlandığı bir sorundur. Yunanistan, Ege Denizinde Türkiye'nin meşru ve uluslararası hukuktan ileri gelen haklarını defalarca yok sayma teşebbüsünde bulunarak Ege Denizindeki kendi kıta sahanlığı mesafesini arttırmaya çalışmıştır. Türkiye bu konuda uluslararası hukuka dayanarak kararlı bir duruş sergilemiştir ancak istediğini elde edememiştir. Yunanistan konu ile ilgili anlaşmazlığı, 10 Ağustos 1976 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvurarak uluslararası yargıya taşımıştır.¹¹ Divan açılan davaya yetkisi olmadığına karar vererek başvuruyu reddetmiştir¹².

Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi uyuşmazlığının Doğu Akdeniz havzasına sıçraması ise Ege Denizi'nin Akdeniz'e olan sınırının belirlenememesinden kaynaklanmaktadır. Ege Denizi'nin Akdeniz'e olan sınır ilk defa 1953 tarihli International Hydrographic Organization (IHO) tarafından yayınlanan haritada Ege Denizi'nin Kuzey sınırı, Türkiye ve Yunanistan kıyılarından başlayarak Güneyde Mora Yarımadası, Çuha, Girit, Kerpe, Rodos ve Bozburun Yarımadası'nı birleştiren hat olarak belirlenmiştir. Bu çalışma aynı zamanda alandaki en kapsamlı hat çizen ve sınırları belirleyen çalışmadır.

¹¹ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey), ICJ Reports 3, 10 Ağustos 1976. Erişim Adresi: <https://www.icj-cij.org/en/case/62> Erişim Tarihi: 16.06.2022.

¹² Aslan Gündüz, Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası ve Bazı Düşünceler, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C: 3, S: 2, Yıl: 1983, s. 11-23.

Şekil 3: Ege Denizinin Sınırları¹³

¹³Turgut M. Kemal, Ege Denizi (Adalar Denizi) Sınırları, Önemi Ve Adlandırılması, Erişim Adresi: https://bahriyeenstitusu.org/wp-content/uploads/2017/06/BahriyeEnstitusu_EgeDenizi.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022

Ege Denizi ile Akdeniz arasındaki sınır konusunda Türkiye ile Yunanistan arasında Yunanistan kaynaklı ortaya çıkan bir diğer anlaşmazlık da Meis Adası meselesidir. Yunanistan'ın kıta sahanlığı hesaplaması yaparken Meis Adası'nı da kendi toprak parçası olarak kabul edip hesaplamaya dahil etmesi, Meis Adası'nın bir Yunan toprağı olmasına rağmen, uluslararası hukuka ve yapılan antlaşmalara aykırıdır. Lozan Barış Antlaşması'nın 15. maddesine göre, *“Türkiye aşağıda sayılan Adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden İtalya yararına vazgeçer: Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Kodoş (Rhodes), Kalki (Calki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Lcros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve İstanköy (Koş) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası”* Meis Adası bu maddeyle İtalya'ya bırakılmıştır¹⁴. Lozan Barış Antlaşması'nın 16. maddesine göre, *“Türkiye işbu Andlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu Andlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda —ki bu toprak ve Adaların geleceğı ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar.”*

İtalya, Lozan Barış Antlaşması ile aldığı aldığı Meis Adası'nı, 1947 Paris Antlaşmasıyla askerden arındırılmış olmak koşulu ile Yunanistan'a devretmiştir. Türkiye, konuya taraf ülkelerden birisi olarak konu ile ilgili Paris Barış Konferansı'nda görüş belirtememiştir. Dolayısıyla bu antlaşma Yunanistan'ın da taraf olduğu Lozan Barış Antlaşmasına aykırı olarak yapılmıştır. Yani, Adaların Yunanistan'a verilmesi uluslararası hukukun açıkça ihlal edilmesidir ve bu nedenle de Yunanistan, Meis Adası'nı kıta sahanlığı başlangıç sınırı olarak kabul edemeyecektir. Buna ek olarak Yunanistan, Paris Barış Antlaşması ile birlikte adaları devralmasından ve halefiyet prensibinden dolayı, Türkiye ile İtalya arasında 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan ve Meis Adası'nın etrafındaki adacıklar ile Karaada'nın da statüsünü belirleyen Antlaşmaya taraf olmuş bulunmaktadır. Yunanistan'ın tezi Türkiye ile İtalya arasındaki görüşmelerde yer alan 28 Aralık 1932 tarihli zapta dayanarak, bu zaptın iki ülke arasındaki anlaşmanın tamamlayıcı

¹⁴ TBMM, Lozan Antlaşması, Erişim Adresi:

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200343.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022

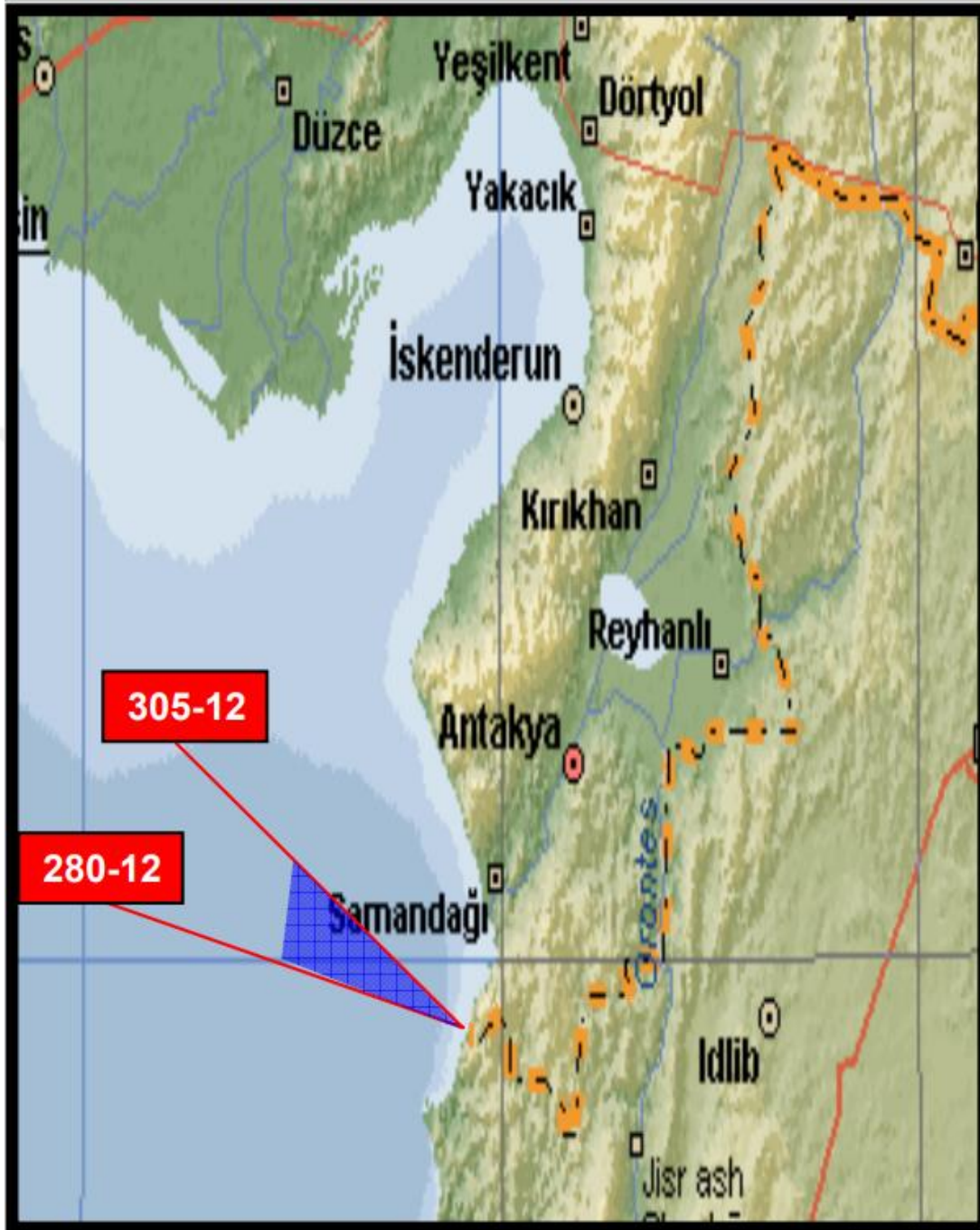
eki olduğunu savunmakta ve bu ekle birlikte de sınırı kendine göre belirlemektedir. Yunan tezinin burada da eksik kaldığı nokta ise uluslararası hukuktaki antlaşmaların yetki belgesi olan kişiler tarafından imzalanması durumudur. Yunanistan'ın öne sürdüğü zabıt, yetki belgesi olmayan kişiler tarafından imzalanmış olup uluslararası antlaşmaların yürürlüğe girmesi için gereken ön koşul olan yetki belgesi koşulunu da sağlanmamıştır. Bununla birlikte zapt onay sürecine de girmemiş ve dolayısıyla uluslararası antlaşmaların geçerlilik kazanması için gereken onay sürecinden geçme zorunluluğu da yerine getirilmemiştir.

Sonuç olarak adı geçen zabıt, uluslararası hukuk açısından tarafları bağlayıcılığı olmayan ve uluslararası antlaşmanın ek belgesi sayılamayacak mahiyette bir belgedir. Bu durumda da Yunanistan'ın konu ile ilgili tezleri uluslararası hukuk ve normlar çerçevesinden hukuka aykırı olmaktadır.

1.1.3. Türkiye – Suriye Akdeniz Sorunu

1982 Tarihli UNCLOS III'e (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesine) göre, uluslararası sularda deniz hududu ile ilgili anlaşmazlıkların taraflar arasında yapılacak görüşmeler ve neticesinde gerçekleştirilecek antlaşmalar ile belirlenmesi gerekir. Türkiye ile Suriye arasında kara sınırlarının kesiştiği Hatay'ın Samandağ ilçesinden başlayacak deniz sınırının nasıl şekilleneceği ile ilgili herhangi bir antlaşma mevcut değildir. Bu sebeptendir ki bölgede münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı ve deniz sınırı gibi birçok konu hala muğlak haldedir. Suriye, Türkiye ile antlaşma imzalamadığından dolayı kendi karasularının kesin olarak belirlendiği bölgelerde yeraltı kaynakları arama çalışmaları için izinler vermektedir.

İki ülke sorunla alakalı çözümün olmaması sebebiyle bir ara bölge oluşturmuştur. Bu bölge, kara sınırının son noktasından başlayarak 280-12 NM ve 305-12 NM kerterizleri arası olarak kabul edilmekte ve adına toleranslı bölge denilmektedir.

Şekil 4: Toleranslı Bölge¹⁵

Türkiye ile Suriye arasında gerçekleştirilmesi olası antlaşmanın önünde iki engel bulunmaktadır. Bu engellerden ilki, Türkiye'nin uyguladığı diplomatik kanalların

¹⁵Bülent Okan Güngören, Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi, s. 170.

kapatılması olan politikadan vazgeçerek Suriye ile ilişkileri normalleştirilmesidir. Diplomatik kanalların açılması ve ülkelerin dışışleri nezdinde görüşmeye başlaması ile birlikte Türkiye, hem ülkede bulunan Suriyeli göçmenleri geri gönderebilecek hem de konuyu Suriye ile diplomatik yollarla tartışabilir duruma gelecektir. Antlaşmanın önündeki bir diğer engel ise Suriye'nin Hatay üzerinde iddia ettiği haklardan vazgeçmesidir. Suriye, Fransız sömürgesi iken plebisit uygulaması sonucu ortaya konan ve uluslararası hukuka uygun olan antlaşma ile Türkiye'ye bağlanmıştır. Bu durumda Suriye'nin Hatay üzerinde hak iddia etmesi uluslararası hukuka aykırı olmakla birlikte iki tarafın da çıkarlarına olabilecek bir antlaşmanın önüne geçmektedir.

Aslında, Suriye tarafı ilişkilerin henüz kopmadığı ve iyileşme dönemine doğru ivmelendiği 2003 yılında ilan ettiği “Suriye'nin Karasularında Ulusal Egemenliğin Belirlenmesine İlişkin Yasa” ile bölgede Türkiye ile bir çözüme de yeşil ışık yakmıştır. Suriye adı geçen yasa ile birlikte karasularını 35 milden 12 mile indirmiş, bitişik bölge için 24 mil belirlemiş son olarak da münhasır ekonomik bölge için 200 mil alan belirlemiştir¹⁶.

1.1.4. Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB Üyeliği

93 Harbi olarak da adlandırılan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın II. Abdülhamit yönetimindeki Osmanlı İmparatorluğu'nun ağır yenilgisiyle sonuçlanması ve Ayastefanos Antlaşması'nın imzalanması ile birlikte Çarlık Rusya'sı, Balkanlarda önemli bir güç haline gelmiştir. Bu durumun güçler dengesini bozacağını öngören ve Doğu'daki İngiliz sömürgelerinin de tehdit altına girdiğini düşünen Birleşik Krallık, duruma müdahale etmiştir. Aynı şekilde Avrupa'daki güç dengelerinin bozulmasını istemeyen diğer Avrupalı devletler de duruma müdahale etme zorunluluğu hissetmişlerdir. Bu zorunluluk üzerine, 13 Haziran 1878 tarihinde Almanya, Rusya, Birleşik Krallık, Fransa,

¹⁶ Muazzez Harunouğulları, *Doğu Akdeniz Enerji Havzası: Bölge Üzerinde Yaşanan Uluslararası Anlaşmazlık ve Rekabet*, International Journal of Geography and Geography Education (IGGE), S.42, Yıl: 2020, s. 455-481.

Osmanlı, İtalya ve Avusturya-Macaristan'ın da katıldığı yaklaşık 1 ay süren Berlin Kongresi sonucunda, 13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin Antlaşması imzalanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, Berlin Kongresi'ne giden süreçte Birleşik Krallık'ın kendisini desteklemesi ve durumun değiştirilmesi için gereken girişimlerin yapılması amacıyla 4 Haziran 1878 tarihinde Kıbrıs Adasının yönetimini Birleşik Krallık'a devretmiştir. İngiltere, 1914 yılında Kıbrıs Adası'nı ilhak etmiştir ve böylece II. Abdülhamit tarafından İngilizlere fiilen verilen Kıbrıs Adası, artık resmen İngilizlerin kontrolüne geçmiştir.

Kurtuluş Savaşı sonrası Büyük Yunanistan hayalleri suya düşen ve iç karışıklıklarla boğuşmaya çalışan Yunanistan, II. Dünya Savaşı atmosferine girilmesiyle birlikte Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi ve adanın bir Elen adası haline getirilmesi amacıyla çeşitli adımlar atmıştır. Bu dönem aynı zamanda Kıbrıslı Rumların da Yunanistan ile birleşme isteklerinin arttığı ve Yunanistan tarafından desteklendikleri dönemdir. II. Dünya Savaşı sonrasında ENOSİS kampanyasını hızlandıran Yunanistan, durumu kendi lehine uluslararası alanda tescil ettirebilmek adına Birleşmiş Milletler gündemine getirmiştir. 1954 yılında başlayan bu çabalar, 1958 yılına kadar kesintisiz olarak self-determinasyon prensibi¹⁷ üzerinden devam etmiştir.

Yunanistan bu çabalarına ek olarak, 1955 yılında adaya Albay Grivas'ı göndermiş ve ayrılıkçı EOKA terör örgütünü kurmuş ve Kıbrıs'ta Türklere karşı şiddet eylemlerini arttırmıştır. Bu dönem aynı zamanda Demokrat Parti iktidarının olaylarının üzerine gitmediği ve gereken tepkileri de yeterince göstermediği ve adanın İngiltere kontrolünde kalması gerektiğini savunduğu yıllardır. 1955-1958 yılları arasında EOKA terör örgütünün gerçekleştirdiği kanlı eylemler sonucunda Kıbrıslı Türkler 33 karma köyü terk etmek zorunda bırakılmışlardır.

Yunanistan'ın self-determinasyon talebi üzerine benzer bir görüşü benimseyen Kıbrıslı Türkler, taksim planını ortaya koymuşlardır. Yunanistan'ın bu dönemde ortaya sürdüğü self-determinasyon başvurularının kabul görmemiş olması, EOKA terör örgütünün eylemlerine karşı direniş oluşması ve Türkiye'nin de bu süreçte Kıbrıslı

¹⁷ Devletlerin kendi kaderini tayin edebilmesi ilkesi.

Türklere destek vermesiyle birlikte Yunanistan, ikili görüşmelere razı olmuştur. İkili görüşmeler neticesinde Türkiye ve Yunanistan, İsviçre'nin Zürih kentinde 11 Şubat 1959 tarihinde mutabakata varmışlardır. Daha sonrasında, İngiltere ve Kıbrıs toplumlarının liderleri, bu anlaşmaya Londra'da onay vermişlerdir. Zürih ve Londra Antlaşmaları ile birlikte iki toplumun ortaklığı çerçevesinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan garantör ülkeler olmuştur.

Zürih ve Londra Antlaşmaları uyarınca 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, Zürih ve Londra Antlaşmaları tarafından garanti edilmiş ve Anayasa, adadaki Türklerin ve Rumların eşit hak ve statüye sahip olduğu ilkesine dayandırılmıştır¹⁸. Bu durum uzun sürmemiş ve Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türkleri adada sosyal hayattan ve devlet yönetiminden izole etmeye, aynı zamanda da yok saymaya başlamışlardır. ENOSIS kavramı yeniden ortaya çıkmış ve Kıbrıslı Rum yöneticiler hukuki ve idari yapıyı ENOSIS'e uygun şekilde revize etme yoluna gitmişlerdir. Bu durumun adımları olarak da öncelikle Kıbrıslı Türkleri idari yapıdan soyutlamaya, sonrasında Kıbrıs Adası üzerindeki varlıklarını yok etmeye ve sonuç olarak da Yunanistan ile birleşmenin önünü açmaya çalışmışlardır¹⁹.

Dönemin Cumhurbaşkanı olan Makarios, Zürih ve Londra Antlaşmalarının Kıbrıslı Türklere haddinden fazla hak tanıdığını öne sürerek 30 Kasım 1963 tarihinde Kıbrıs Anayasasının revize edilmesi için öneri paketi hazırlamış ve bunu Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük'e iletmıştır. İletilen öneriler paketi 16 Aralık 1963 tarihinde hem Türkiye hem de Kıbrıs Türkleri tarafından reddedilmiştir. Türk tarafının öneri paketini reddetmesinden 5 gün sonra, Kıbrıs Türklerine karşı tarihe "Kanlı Noel" olarak geçen sistematik saldırılar başlatılmıştır. Türklerin yok edilmesi ya da adadan uzaklaştırılmasını öngören Akritas Planı devreye sokulmuştur. Bu plan Kıbrıslı Rum yönetimi tarafından Kıbrıslı Türklere karşı gerçekleştirilen sistematik bir etnik temizlik girişimi olarak tarihe geçmiştir. Bu sistematik temizlik çerçevesinde 30.000'den

¹⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı, *Garanti Antlaşması (Zürich, 11 Şubat 1959)*, 15 Mayıs 2004. Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa Erişim Tarihi: 15.01.2022.

¹⁹ Gürhan Yellice, 1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Taleplerine İngiltere'nin Yaklaşımı, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 12, S. 24, Yıl: 2012, s. 13-26.

fazla Kıbrıs Türkü 103 köyü terk etmek zorunda bırakılmıştır. Sürekli olarak devam eden saldırılar ile birlikte Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıslı Rumların güç kullanarak Anayasayı feshetmesinden sonra ortadan kalkmıştır. Kanlı Noel'den sonra garantör ülkeler olan Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın katılımıyla bir "Barış Koruma Gücü" oluşturulmuştur. 30 Aralık 1963 tarihinde çizilen "Yeşil Hat" ile de Lefkoşa ikiye ayrılmıştır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 4 Mart 1964 tarihinde Kıbrıs ile ilgili 186 sayılı kararı almış ve adaya United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP) adıyla Uluslararası Barış Gücü göndermiştir. Yunanistan bu hamleye karşılık ise adaya asker yığmaya başlamış ve zamanla adadaki asker sayısını 20.000'in üzerine çıkarmıştır. Bu durum ise adadaki iki toplumun tamamen ayrışmasına ve Kıbrıslı Türklerin haklı güvenlik kaygılarına neden olmuştur.

1967'de Yunanistan'da gerçekleşen askeri darbe sonrası oluşan cunta yönetimi Kıbrıs meselesini Türkiye ile görüşmek istemiştir ve Dedeoğlu ile Keşan'da görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler neticesinde Türkiye'den Kıbrıs ile ilgili taviz isteyen Yunanistan, istediği sonuçları alamayınca Kıbrıs'ta bulunan Boğaziçi ve Geçitkale köylerine Yunan askerlerinin de katıldığı baskınlar düzenlemiştir. Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan garantör ülke olarak müdahale hakkını kullanacağını ilan etmesi üzerine Yunanistan, BM gözetiminde Kıbrıs'tan askerlerini kısmen geri çekmiştir.

1968 yılında taraflar arasında hala devam eden müzakereler başlamıştır. Bu müzakereler boyunca Türkiye ve Kıbrıslı Türkler, BM kriterlerine göre hareket etmiş ve konuya siyasi eşitlik çerçevesinde yaklaşmışlardır. Eşit statüde iki kurucu devletin var olduğu bir yapının kurulması çerçevesinde görüşmeler yürütölmeye çalışılmış fakat ne Yunanistan ne de Kıbrıslı Rumlar bunu kabul etmiştir.

Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklerin yönetimden el çektilrilmesine rağmen Akritas Planı'nı tam anlamıyla uygulayamayan EOKA, kendi içerisinde fikir ayrılığına düşmüştür. Makarios önderliğinde Kıbrıslı Türkler'i ekonomik olarak zor durumda bırakarak adadan ayrılmasını planlayan EOKA'cılar ile, zor kullanarak Akritas Planı'nı uygulamak isteyen EOKA-B'ciler arasında çatışma başlamıştır. Bu çatışma neticesinde Yunan Cuntasının da desteğiyle 15 Temmuz 1974 tarihinde EOKA lideri Nikos Sampson,

ENOSIS'i gerçekleştirmek adına Makarios'u darbeye devirmiş, iktidarı ele geçirmiş ve cunta yönetimi kurmuştur. Bu durum üzerine Türkiye, uluslararası hukuktan doğan meşru haklarını kullanmak için öncelikli olarak İngiltere'ye, adaya birlikte müdahale etme fikrini ortaya atmıştır. İngiltere'nin bunu reddetmesi üzerine Bülent Ecevit liderliğindeki Türk Hükümeti adaya müdahale kararı almıştır. Böylece 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekâtı başlamıştır²⁰.

Barış Harekâtından yaklaşık 1 yıl sonra Kıbrıs Türklerinin lideri Rauf Denktaş ile Rum lider Glafkos Klerides arasında nüfus mübadelesi anlaşması imzalanmış ve 65.000 Türk ile 120.000 Rum yer değiştirmiş böylece adada nüfus olarak homojen iki yapı oluşturulmuş ve iki toplumda 180 km'lik bir sınırla ayrılmıştır.

Türk ve Rum tarafı arasında gerçekleştirilen görüşmelerin tarihi 1968'e dayanmaktadır. Bu dönemde Türk tezi yerel otonomi talebi ile masadadır. 1971 yılına kadar süren bu görüşmelerden bir geri dönüş alınamamış ve bunun üzerine 1972 yılında yeniden başlayan görüşmelere garantör ülkeler olan Türkiye ve Yunanistan da katılma kararı almışlardır. Bu görüşmeler ise 15 Temmuz 1974 tarihinde gerçekleştirilen Yunan destekli darbe ile sona ermiştir.

1974 sonrası Rum tarafının uzlaşmaz tutumu ve EOKA'nın süreç içerisinde gerçekleştirdiği terör eylemleri neticesinde Türk tezi iki devletli federasyona dönüşmüştür. 1975 yılında yeniden başlayan müzakerelerde Türkiye ve Kıbrıs Türkleri, federasyonun oluşturulmasına yönelik taleplerini dile getirirse de Rum kesiminin yayılmacı politikası sebebiyle bir sonuç alınamamıştır. Rum kesiminin politikası ise Türkiye'nin gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı ile değişikliğe uğramıştır. Bundan sonra Rum kesimi müzakereleri kesmemesine rağmen olayı çözüme ulaştırmak için de hiçbir adım atmamıştır.

1990'lı yıllarda ise Yunanistan'ın da desteğiyle AB'ye üye olarak Rum Kesimi, anlaşmazlığı Rum Kesimi ile Türk kesimi ve Türkiye ekseninden çıkararak AB-Türkiye eksenine oturtma politikası izlemeye başlamışlardır. 1995 yılının mart ayında GKRY'ye AB'ye aday ülke statüsü verilmesiyle birlikte de Rum kesimi tüm politikalarını adaylık

²⁰ Yellice (a.g.m.) s. 19.

süreci üzerine oturtmuştur. GKRY'nin adaylık sürecini almasıyla birlikte Rum kesimi aynı zamanda Türk kesimi ile tüm iletişimini de kesmiştir. Bu tarihten itibaren Türk tarafının çeşitli şekilde görüşme talepleri ya reddedilmiş ya da görüşme gerçekleşse dahi Rum tarafı görüşmelerin sonuna doğru uzlaşmaz tavır takınmışlardır.

Adada sorunun çözümü için inisiyatif kullanan BM Genel Sekreteri Annan ortaya bir plan koymuş ve tarafları Şubat 2004'te görüşmeler gerçekleştirmek adına New York'a davet etmiştir. Davet sonrasında New York'a giden Kıbrıs Türk ve Rum tarafı arasındaki görüşmeler Türk tarafının yapıcı tavrı sayesinde olumlu geçmiştir. New York görüşmelerine göre taraflar belirli bir süreye kadar Annan Planı'nı müzakere edecek, anlaşılmayan hususların olması durumunda ise Türkiye ve Yunanistan müzakerelere katılacaktır. Türkiye ve Yunanistan'ın da katılmasıyla gerçekleşen müzakereler neticesinde yine anlaşılmayan noktalar olması durumunda ise BM Genel Sekreteri inisiyatif olarak çözüm üretmeye çalışacaktır. Yapılan görüşmeler neticesinde Annan 31 Mart 2004 tarihinde planın son halini taraflara sunmuştur.

24 Nisan 2004 tarihinde referanduma sunulan Annan Planı²¹, Rum tarafının %75,83'ünün reddetmesi, Türk tarafının ise %64,91'inin kabul etmesiyle sonuçlanmıştır. Referandum sonucunda Kıbrıs'ı bir bütün olarak üye almak isteyen AB ve adada birleşmenin olmasını isteyen ABD'nin tepkilerine ve Türklere karşı uygulanan izolasyonun kaldırılması gerektiğine dair söylemlerine rağmen bu beyanatlar gerçeğe dönüşmemiştir. Buna ek olarak da AB, KKTC'yi yok sayarak GKRY tarafını Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye tam üye olarak kabul etmiştir. Türkiye bu duruma karşı yaptığı açıklamada, "Rumların, Kıbrıs Türklerini ya da Kıbrıs'ın tümünü temsile yetkisinin olmadığını, adada eşit statüye sahip Kıbrıs Türklerinin bir kısmı ya da tümü üzerinde herhangi bir egemenliği ya da yetkisinin olmadığı, aynı zamanda Kıbrıs Cumhuriyeti olarak adlandırılan devletin, Kıbrıs Türklerine zorla empoze edilemeyeceğini ve Rumların Türkleri temsil edemeyeceğini" belirtmiştir²²

²¹ Annan Planı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından ileri sürülen tek bir Kıbrıs Devletini öngörmektedir. Planda İsviçre ve Belçika Federal devlet sistemlerinden esinlenilmiş, iki parça devletten meydana gelen ortak bir federal devleti öngörmektedir.

²² T.C. Dışişleri Bakanlığı, *TC Dışişleri Bakanlığı'nın GKRY'nin AB üyeliği ile ilgili Açıklaması*, 1 Mayıs 2004. Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/tc-disisleri-bakanligi_nin-gkry_nin-ab-uyeligi-ile-ilgili-aciklamasi_1-mayis-2004_tr.mfa Erişim Tarihi: 15.01.2022.

GKRY'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB'ye tam üye olması sadece AB, Yunanistan ya da GKRY açısından da değerlendirmek yanlış sonuçlara varmaya sebep olabilmektedir. Dönemin Türk dış politikasının da paralel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere GKRY ve Yunanistan, GKRY'nin AB'ye üye olması neticesinde Kıbrıs sorununda doğrudan Türkiye'nin karşı tarafı olmaktan çıkmak ve sorunu, AB ile Türkiye arasındaki bir sorun haline getirmek için hamleler yapmışlardır. 2002 ile birlikte gelişen ve temel dinamiklerinden kopma eğilimi gösteren Türk dış politikası neticesinde, dönemin hükümetinin idealist beklentileri karşılık bulmamıştır. Dönemin hükümetinin geliştirdiği Kıbrıs politikasında iki ütöpik beklenti bulunmaktadır ve ne yazık ki tüm Kıbrıs politikası da bu beklenti üzerine kurgulanmıştır. Bu beklentilerden ilki, Annan Planı'nın Türk kesimi tarafından kabul edilmesi ve Rum kesimi tarafından reddedilmesiyle KKTC'ye karşı uygulanacak olan ambargonun kalkacağı ve ABD ile AB başta olmak üzere tüm devletlerin KKTC'yi tanıyacağı yönündedir. Bu beklenti AB tarafından Yunanistan'ın ve GKRY'nin girişimleri neticesinde boşa çıkarılmıştır. İkinci beklenti ise Kıbrıs'ın birleşmediği ve GKRY'nin Annan Planı'nı reddettiği senaryoda, AB'nin GKRY'yi AB'ye tam üye yapmayacağı beklentisidir ancak bu beklenti de GKRY'nin AB'ye tüm Kıbrıs'ı temsilen üye olarak kabul etmesiyle son bulmuştur. Türkiye bu dönemde garantör ülke olarak gerekli girişimleri yapmamış, GKRY'nin AB üyeliğine net bir tepki koymamış ve dış politikasını da realist perspektifle değil, I. Dünya Savaşı sonrasında yok olan idealist perspektifle şekillendirmiştir. Yanlış kurgulanan ve uygulanan bu dış politika neticesinde de GKRY, Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB'ye tam üye olmuş ve Kıbrıs sorunu artık AB ile Türkiye arasında bir sorun haline dönüşmüştür. Buna ek olarak, KKTC'nin tanınmaması sebebiyle de Kıbrıs açıklarında bulunan tüm hidrokarbon kaynakları için devletler, Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla GKRY'yi tanıdıkları için KKTC'yi devre dışı bırakma ve pay vermeme yoluna girmeye çalışmaktadırlar. GKRY'nin AB üyesi olması ile birlikte de bu durum KKTC, dolayısıyla da Türkiye ve AB arasında bir krize dönüşmüştür. Bununla birlikte, yanlış politikalar neticesinde diplomatik ilişkilerin asgari düzeyde devam ettiği

Mısır ve ilişkilerin tamamen sona erdirildiği Suriye de bu anlaşmazlıkta GKRY tarafında pozisyon almıştır²³.

1.1.5. Kıbrıs Açıklarında Bulunan Hidrokarbon Kaynakları

2008 yılında Kıbrıs açıklarındaki hidrokarbon kaynaklarının keşfine kadar bölge ülkeleri arasında deniz yetki alanları ile ilgili sorunlar küçük ölçekli olarak kalmaktaydı. Bu keşiflerden sonra ise kıyı devletlerinin münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanları konusunda özel bir ihtimamı ve çabası oluşmaya başlamıştır. Diğer bir deyişle, Doğu Akdeniz’deki kıyı devletlerinin deniz yetki alanları oldukça geniş bir havzada devletlere ek gelir ve stratejik avantaj sağlayabilecek konuma gelmiştir.

Enerjide dışa, çoğunlukla da Rusya’ya bağımlı olan AB’nin bu enerji kaynakları ile birlikte bağımlılığının düşürülecek olması ve kıyı devletlerin ekonomik olarak az gelişmiş ya da gelişmekte olan devletler olması sebebiyle de buradan kazanılacak ekonomik gelir alanı birçok devlet ve küresel aktör yönünden önemli bir saha anlamına gelmektedir. Buna ek olarak dünya ticaretinin önemli bir kısmının yürütüldüğü Akdeniz havzasında gerçekleşmesi muhtemel olan çatışmalar da küresel aktörlerin dikkatini bu bölgeye çekmektedir.

Enerji kaynaklarının taşınması konusu da Akdeniz’i önemli kılan bir diğer etken olarak göze çarpmaktadır. Deniz taşımacılığı dünya ticaretinin en ucuz seçeneği olmakla birlikte aynı zamanda enerji taşımacılığının da en az maliyetli ve tercih edilen seçeneğidir. Petrol kaynaklarının büyük bir kısmı boru hatları ile birlikte gemiler vasıtasıyla deniz yoluyla ile kaynak ülkeden hedef ülkeye taşınmaktadır. Bu sebeptendir ki Akdeniz’in güvenliği bölgede bulunan hidrokarbon kaynaklarının çıkarılması haricinde hali hazırda çıkarılan kaynakların da güvenli bir şekilde taşınabilmesi için de büyük önem arz etmektedir.

²³ Nejat Çoğal, GKRY’nin AB Üyeliği Yasal mıdır? Türk Yurdu Dergisi, C. 101, S. 294, Yıl: 2012.

Doğu Akdeniz havzası içerisinde KKTC ve GKRY'nin Afrodit, İsrail'in Tamar ile Leviathan, Mısır'ın Tohr olarak adlandırdığı münhasır ekonomik bölgelerinde yaklaşık olarak 3.4 trilyon m³'den fazla doğalgaz ve 2 milyar varile yakın petrol bulunmaktadır. İsrail'in münhasır ekonomik bölgesi içerisinde bulunan ve Tamar ile Leviathan olarak adlandırılan bölgelerde ortalama 1 trilyon m³'e yakın, KKTC yakınlarında bulunan ve Afrodit bölgesinde ise 200 milyar m³ doğalgaz rezervi keşfedilmiştir²⁴.

Mevzubahis doğalgaz rezervlerinin çıkarılması için BMDHS anlaşması esas alınarak devletlerin karşılıklı olarak münhasır ekonomik bölge anlaşmaları gerçekleştirmeleri, bunun için de ülkelerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözmeleri gerekmektedir. Özellikle Türkiye son yirmi yıldır izlediği yanlış dış politika hamleleri sebebiyle bölgede kendi tezini destekleyecek müttefik bulma konusunda büyük sıkıntı yaşamaktadır. Nitekim, kendisini Türkiye'nin karşısında konumlandıran Yunanistan, Mısır, İsrail, Ürdün, İtalya, GKRY ve Filistin tarafından oluşturulan Doğu Akdeniz Gaz Forumu bu durumun en açık örneğidir. Uluslararası arenada neredeyse sadece Türkiye tarafından desteklenen Filistin yönetimi bile daimî düşman olduğu İsrail ile Türkiye'nin karşısında aynı forumda yer almıştır.

1.2. Sorunun Taraflarının Görüşleri

Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölgeler üzerine anlaşmazlığa taraf olan ülkelerin tamamı BMDHS'yi imzalamış ya da imzalamasa dahi yerel mevzuatlarını bu uluslararası sözleşmenin hükümlerine göre şekillendirmişlerdir. Türkiye, İsrail ve Suriye anlaşmaları imzalamayan ülkelerken Libya ve Fas imzalamış ama onaylamamıştır. Bununla birlikte Cezayir, GKRY, Mısır, Yunanistan, İtalya, Malta, Lübnan ve Tunus sözleşmeleri imzalayıp onaylayan ülkelerdir.

²⁴ Umut Kedikli, Önder Çalağan, *Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi*, Sosyal Bilimler Metinleri, 2017, S. 1, s. 121.

1.2.1. Türkiye'nin Görüşleri

Türkiye, Ege Denizinde Yunanistan ile yaşadığı sorunlar neticesinde aleyhine bir sonuç için ne 1958 tarihinde ortaya konan Cenevre Kıta Sahanlığı ve Bitişik Bölge Sözleşmesine ne de 1982 yılında ortaya konan BMDHS'ye taraf olmuştur. Buradaki başlıca eksiklik ise Türkiye'nin denizlerle ilgili mevzuatında MEB üzerine bir düzenleme bulunmamasıdır. Türk mevzuatı sadece karasuları ve iç suları kapsamaktadır. Türk mevzuatında yer alan 5531 sayılı Karasuları Kanununda deniz esas hatları çizme ve belirleme yetkisi T.C. Bakanlar Kuruluna aittir. Bu yetki içinde de Bakanlar Kurulu tarafından kullanılacak herhangi bir metottan söz edilmemekte ve yetki, hiçbir yol gösterilmeden Bakanlar Kurulu kararına bırakılmaktadır. Bu durum da kanunilik ve belirlilik ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir.

Türkiye adil paylaşım hakkını gözeterek yarı kapalı bir deniz olarak gördüğü Doğu Akdeniz'de, kendisi bir bölge ilan edip kuvvetle bunu uygulamak yerine taraf olmamasına rağmen BMDHS'nin bu konudaki düzenlemelerine göre hareket etmektedir. BMDHS, kapalı ya da yarı kapalı denizlerde kıyıdaş devletlerin yükümlülüklerini yerine getirirken ve aynı zamanda haklarını da kullanırken bu devletlerin iş birliği içerisinde olmaları mecburiyetini şart koşmuştur²⁵.

Türkiye bu ilkeye ve adil paylaşım hakkına riayet ederek her ülkenin kıta sahanlığının kıyıdaş devletlerin mevcut koşullarının da dikkate alınarak çok taraflı ya da iki taraflı anlaşmalar neticesinde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Türkiye'nin bu tutumu Doğu Akdeniz'de kendi haklarının yanı sıra dayatma ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin süjesi olarak yok sayılmaya çalışılan Kıbrıs Türklerinin de hakkını korumak için zaruret arz etmektedir.

Türkiye'nin bu konuda izlemiş olduğu politika, uluslararası hukuk çerçevesinde şekillendiği gibi, hassas olduğu konularda da devletlere notalar vererek devam etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye, konu ile ilgili ilk notasını 17 Şubat 2003 tarihinde,

²⁵Hasan Sencer Peker, Kübra Öztürk Oktay, Yavuz Şensoy, Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji, Güvenlik Bilimleri Dergisi, C. 8, S. 1, Yıl: 2019, s. 85-106.

GKRY ile Mısır arasındaki Sınırlandırma Anlaşmasının²⁶ imzalanmasından 1 yılı aşkın süre sonunda 2 Mart 2004 tarihinde vermiştir²⁷. Türkiye vermiş olduğu bu ilk notasında uluslararası hukuktan doğan ve başlangıçtan beri (ab initio) kendi kaçınılmaz hakları (ipso facto) olduğunu belirtmiştir. Türkiye aynı zamanda GKRY ile Mısır arasında imzalanan anlaşmayı tanımadığını, bu doğrultuda GKRY'nin tek başına tüm Kıbrıs'ı temsile yetkili olmadığını, KKTC'nin taraf olarak katılmadığı bir anlaşmanın da geçerli olmayacağını, verdiği notada açıkça belirtmiştir.

Türkiye'nin bu alanda bir diğer açıklaması ise GKRY ile Lübnan arasında 17 Ocak 2007 tarihinde imzalanan anlaşma sonrasında gerçekleştirilmiştir. 30 Ocak tarihinde yapılan açıklamada, GKRY'nin deniz yetki alanlarının genişletme çalışmalarının dikkatle takip edildiğini ve bunun neticesinde gerçekleştirilen anlaşmaların KKTC müdahil olmadan yapılamayacağını ve Türkiye'nin bu anlaşmalara karşı olduğu görüşünü belirtmiştir²⁸. GKRY iki ülke arasındaki alanda petrol ve doğalgaz arama çalışmalarına ilişkin yeni bir açıklamayı 5 Ağustos 2011 tarihinde yapmıştır. Türkiye yaptığı açıklamada yarı kapalı bir deniz olan Doğu Akdeniz'in münhasır ekonomik bölge ya da kıta sahanlığı hususundaki sınırlandırmaların, konuyla ilgili bulunan tüm taraf devletlerin haklarını eşit bir şekilde dikkate alınarak yapılması gerektiğinin üzerinde durmuştur. GKRY'nin 2011 yılının Ekim ayında sondaj faaliyetlerine başlayacağını açıklaması üzerine, bu durumun Doğu Akdeniz'in adilce paylaşımını ve aynı zamanda Kıbrıs sorununun çözüme kavuşturulmasını da olumsuz etkilediğini ifade edilmiştir²⁹. Türkiye aynı zamanda bölgede sondaj çalışmalarına katılacak olan şirketlerin de ruhsat konusunda GKRY'den aldığı yetkinin yeterli olmayacağını ve KKTC'nin bu konuda

²⁶Ömer Lütfi Taşçıoğlu, *Gkry'nin Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları ve Petrol ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları*, Social Science Studies Journal, C. 4, S.26, Yıl: 2018, s. 5697-5709.

²⁷ Sertaç Hami Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, İstanbul, 2010, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, s.28.

²⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı, NO:18, *Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz'deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını İlgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerini hk.*, 30 Ocak 2007.

Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilogilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

²⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, No: 181, *GKRY'nin Doğu Akdeniz'de Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Hk.*, 5 Ağustos 2011.

Erişim Adresi: https://eski.mfa.gov.tr/no_-181_-5-agustos-2011_-gkry_nin-dogu-akdeniz_de-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-hk_.tr.mfa adresinden alındı. Erişim Tarihi: , 21.01.2022.

dışlanamayacağını, bu şekilde yapılacak olan sondaj çalışmalarında yer alan şirketlerin geçersiz ruhsat ile işlem yapmış olacaklarını kamuoyuna açıklamıştır³⁰.

Türkiye'nin konu ile ilgili bir diğer açıklaması da 17 Aralık 2010 tarihinde GKRY ve İsrail arasında imzalanan anlaşma sonrasında gerçekleştirilmiştir. Türkiye 21 Aralık 2010 tarihinde yapmış olduğu açıklamasında mevzubahis olan alanlarda doğrudan bir hak talebi olmadığını belirtmiş ve GKRY ile İsrail arasındaki alanda konunun Türkiye açısından münhasır ekonomik bölge ya da deniz yetki alanı meselesi olmadığını üzerinde durmuştur. Türkiye'nin konuyu Kıbrıs sorunu çerçevesinden ele aldığı ve Kıbrıs açıklarındaki alanda KKTC'nin ve dolayısıyla da Kıbrıslı Türklerin de haklarının olduğu açıkça belirtilmiştir. Diğer bir ifade ile, Türkiye Kıbrıs'ın sadece GKRY tarafından temsil edilemeyeceği hususunu tekrarlamış ve bu alandaki tüm anlaşmaların Türkiye tarafından direkt olarak reddedildiği ve tanınmadığını belirtmiştir³¹.

Türkiye konu ile ilgisi olan ülkelerin GKRY ile olan anlaşmalarını takip etmekle birlikte kendisi de arama çalışmalarına başlamıştır. 18 Temmuz 1974 tarihinde T.C. Resmî Gazetede yayınlanan 7/8594 nolu T.C. Bakanlar Kurulu kararı ile birlikte Türkiye, Rodos adasının güneyinde bulunan ve kıta sahanlığında olduğu belirtilen AR/TPO/IX/D nolu alanda Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) petrol arama ruhsatı vermiştir³².

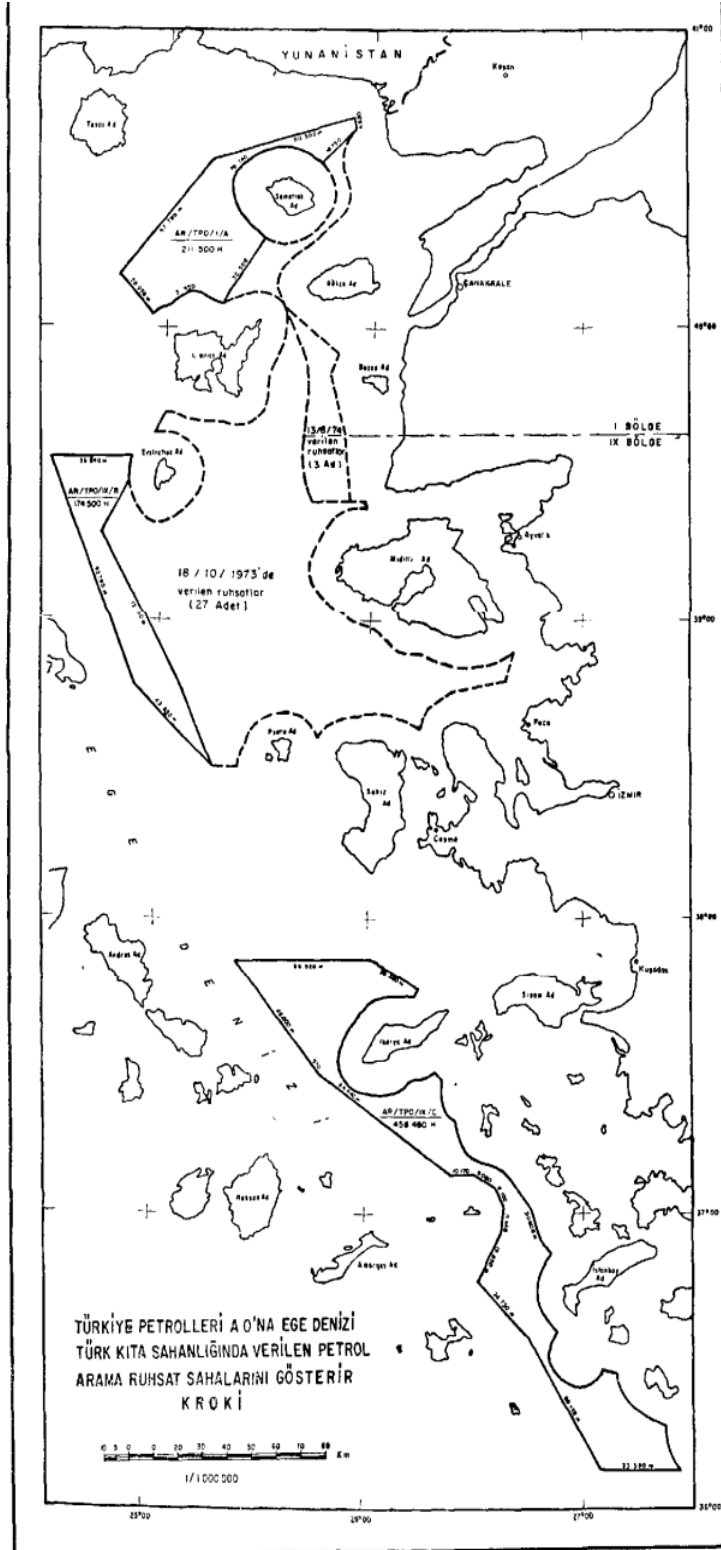
³⁰ T.C. Dışişleri Bakanlığı, No: 181, *GKRY'nin Doğu Akdeniz'de Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Hk.*, 5 Ağustos 2011.

Erişim Adresi: https://eski.mfa.gov.tr/no_-181_-5-agustos-2011_-gkry_nin-dogu-akdeniz_de-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-hk_.tr.mfa, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

³¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, No: 288, *İsrail ile GKRY Arasında İmzalanan MEB Anlaşması Hk.*, 21 Aralık 2010.

Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanan-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

³² RG, Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14949.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Şekil 5: 18 Temmuz 1974 Tarihli TPAO'ya Ege Denizi Türk Kıta Sahanelğinde Verilen Petrol Arama Ruhsat Sahaları Krokisi

Türkiye'nin gerçekleştirdiği bir diğer hamlesi ise, TPAO'nun 2007 yılında talep ettiği izindir. TPAO, TPO/XVI/A, TPO/XVI/E, TPO/XVI/D ve TPO/XVI/F olarak adlandırılan 4 bölgede arama çalışmaları için ruhsat talebinde bulunmuştur. Bu talep aslında Türkiye'nin açıkça ilan etmese dahi deniz yetki alanı ve münhasır ekonomik bölgesinin de ilanı olarak adlandırılabilir. Bu alanlardan TPO/XVI/A alanı bu gayri resmi ilanın belgesi niteliğindedir. Bahsedilen alan doğuda 32° 16' 18" meridyeninden başlayarak güneyde Mısır ile Türkiye arasındaki hatta kadar uzanmaktadır. Türkiye bu bölge dahilinde GKRY'nin ilk girişimini 2002 yılının mart ayında bertaraf etmiştir. 11 Mart 2002 ile 19 Mart 2002 tarihleri arasında GKRY, kendi bandırasına sahip Northern Access adlı geminin 35°-30' 00" N 32°-30' 00" N ve 027°-50' 00" E 029°-20' 00" bölgesinde jeofizik araştırmalar yapacağını ilan etmesine rağmen, geminin sismik araştırmalar yapmaya çalıştığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine Türk Deniz Kuvvetleri tarafından Northern Access adlı gemiye Türk kıta sahanlığında izin olmadan araştırma gerçekleştirmesi nedeniyle müdahale edilmiş ve bölgeyi terk etmesi talebinde bulunmuştur. Gemi, Türkiye'nin ikazı üzerine bölgeden hızla ayrılmıştır. İlerleyen zamanlarda geminin bir Norveç şirketi adına araştırmalarda bulunduğu ortaya çıkmış ve ilgili şirket yetkilileri Türk kıta sahanlığında Türkiye'nin izni olmadan araştırma gerçekleştirdikleri için özür beyanında bulunmuşlardır³³.

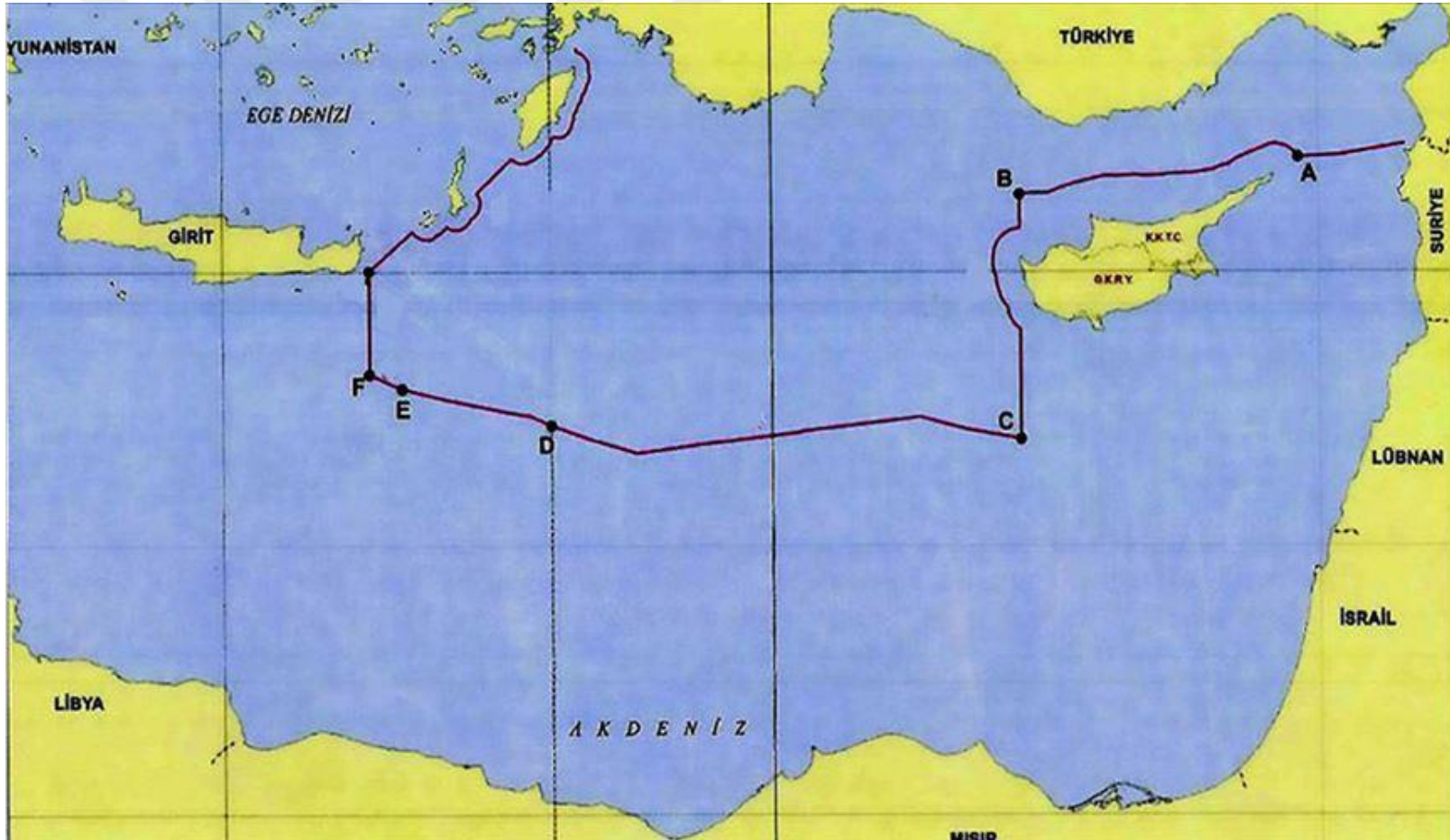
Türkiye'nin Doğu Akdeniz ile ilgili attığı bir diğer adım ise KKTC ile aralarında imzalanan antlaşmadır. 21 Eylül 2011 tarihinde ABD'nin New York kentinde imzalanan antlaşma ile birlikte iki ülke arasındaki kıta sahanlıkları adalet ilkesine dayanarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilen ortak açıklamada GKRY'nin 19 Eylül tarihinde başladığı sondaj çalışmalarına karşılık ortak bir hat belirlendiği ve belirlenen ortak hat neticesinde de KKTC'nin petrol, doğalgaz arama ve sondaj izinlerini ve ruhsatını TPAO'ya verdiği belirtilmiştir³⁴.

³³ Sertaç Hami Başeren, Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı, İstanbul, 2010, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, s.28.

³⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_-kktc-kita-sahanligi-sinirlendirme-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Türkiye, Doğu Akdeniz havzasındaki bölüşümü adilce ve hakça bir düzen neticesinde belirlemek istemektedir. Bu düzen için de kendi çıkarlarını düşünen GKRY ve Yunanistan'a karşı da gerek yapmış olduğu açıklamalar gerekse Türk Deniz Kuvvetleri'nce gerçekleştirilen ikazlar neticesinde niyetini açıkça ortaya konmuştur. Bu doğrultuda Türkiye uluslararası hukuka ve adil paylaşım ilkesine uygun olarak belirlediği paylaşımı da şu şekildedir:

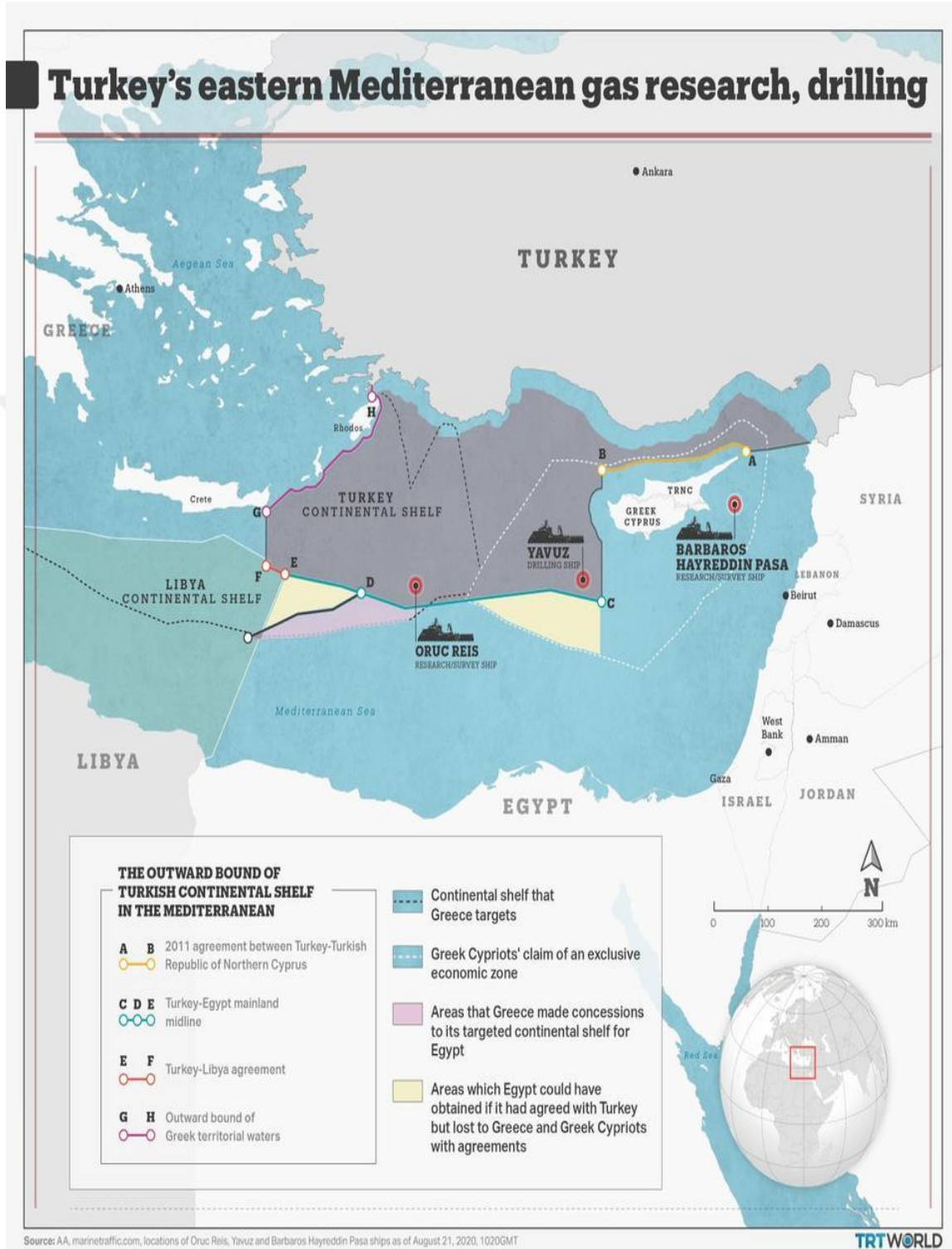
Şekil 6: Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Belirlediği Alanları Gösteren Harita³⁵

³⁵ Tuğrul Çam, Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve MEB sınırlarını paylaştı, Anadolu Ajansı, 02.12.2019. Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakanligi-turkiyenin-dogu-akdenizdeki-kita-sahanligi-ve-meb-sinirlarini-paylasti/1661261>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Türkiye'nin belirlediği bu haritada, C-D-E hattı Türkiye ile Mısır'ın anakaraları arasındaki ortay hattı göstermektedir. A-B alanı Türkiye ile KKTC arasında 2011 yılında imzalanan antlaşma neticesinde belirlenen hattır. E-F hattı ise Türkiye'nin 2019 yılında Libya ile gerçekleştirdiği Deniz yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası sonucunda belirlenen hattı ifade etmektedir.

Türkiye belirlenen bu harita ile alanının dışına çıkmayarak gösterilen noktalarda; Oruç Reis, Yavuz ve Barbaros Hayreddin Paşa arama ve sondaj gemileri ile gerekli çalışmaları yürütmektedir. Bu çalışmaları gerçekleştiren Yavuz ve Oruç Reis arama ve sondaj gemileri Türk kıta sahanlığında araştırmalarını yürütürken Barbaros Hayreddin Paşa arama ve sondaj gemisi, KKTC'nin verdiği arama ruhsatı ve izinle KKTC kıta sahanlığı içerisinde belirlenen bölgede arama çalışmalarını yürütmektedir³⁶.

³⁶ TRT World, Turkey-Greece tensions: eastern Mediterranean claims in maps, Erişim Adresi: <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-greece-tensions-eastern-mediterranean-claims-in-maps-39358>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Şekil 7: Arama ve Sondaj Faaliyetlerini Yürüten Türk Gemileri ve Konumları

Türkiye Mavi Vatan olarak adlandırdığı ve etrafındaki denizlerle ilgili olarak ilan etmiş olduğu planda; karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeleri ortaya koymuş ve bu planlamasını adil ve hakça bir paylaşım ile uluslararası hukuk çerçevesinde gerçekleştirmiştir³⁷.

³⁷ Mesut Hakkı Caşın, Türkiye-Libya anlaşmasının hukuki ve stratejik boyutları, Anadolu Ajansı, 09.12.2019, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-libya-anlasmasin-in-hukuki-ve-stratejik-boyutlari/1668270>, Erişim Tarihi 16.05.2022.

Şekil 8: Mavi Vatan Doktrini³⁸

³⁸ TRT World, Turkey-Greece tensions: eastern Mediterranean claims in maps, Erişim Adresi: <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-greece-tensions-eastern-mediterranean-claims-in-maps-39358>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

1.2.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Görüşleri

KKTC'nin karasuları hakkındaki resmi görüşü 2002 yılında alınan Bakanlar Kurulu kararı neticesinde ve bu kararın Cumhuriyet Meclisi'ne iletilmesiyle birlikte 12 mil olarak belirlenmiştir. KKTC'nin resmi görüşü KKTC'nin karasularının 12 mil olduğu, KKTC'nin Kıbrıs Adası'nın doğal kaynakları üzerinde yarı yarıya hak sahibi olduğu, aynı zamanda da bu hususta gerçekleştirilecek tüm görüşmelere de KKTC'nin davet edilmesi şeklindedir³⁹.

KKTC bu doğrultuda, GKRY'nin Kıbrıs adına gerçekleştirdiği tüm görüşmelerin neticesinde karşı tarafa ve arama işlemlerini gerçekleştirmek isteyen şirketlere de bu görüşünü iletmiştir. KKTC, ruhsatlandırma ve arama işlemlerinin tamamı için Türkiye Cumhuriyeti ile uzlaşmış ve kendi kıta sahanlığında olan alanlardaki bazı bölümler içinde TPAO'ya yetki ve ruhsat vermiştir.

KKTC'nin resmi duruşu iki temeli barındırmaktadır. Bunlardan ilki, GKRY'nin Kıbrıs Adası'nda yaşayan insanların tamamını temsil etmediği, burada iki devletin var olduğu, KKTC'nin uzlaşma çabalarına rağmen, GKRY'nin 30 yılı aşkın süredir uzlaşmaz tavrının sürdüğü ve bu durumda da Kıbrıs Adası kıta sahanlığından çıkarılacak olan tüm yeraltı kaynaklarında KKTC'nin de doğal olarak hakkının olduğudur. Yaklaşımın ikinci temeli ise karasularının 12 mil olduğu ve bu alanda GKRY tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan tüm anlaşmaların KKTC'nin izni olmadan uluslararası hukuka ve adil paylaşım ilkesine aykırı olduğudur. Yaklaşım bu iki sav çerçevesinde geliştirilmiş ve KKTC bu alanda adilce paylaşım konusunda uzlaşmaya vardığı Türkiye'ye gerekli izinleri ve ruhsatı vermiştir⁴⁰.

³⁹ Hürriyet Gazetesi, *KKTC, karasularını 3 milden 12 mile çıkarıyor*, 30 Mayıs 2002.

Erişim Adresi: https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/kktc-karasularini-3-milden-12-mile-cikariyor_ID416587/ Erişim Tarihi: 23.01.2022.

⁴⁰ TPAO, *KKTC*, 30 Aralık 2011.

Erişim Adresi: <https://www.tpao.gov.tr/kktc>, Erişim Tarihi: 30.01.2022.

1.2.3. Yunanistan'ın Görüşleri

Yunanistan, Doğu Akdeniz ve Ege'deki deniz alanlarının sınırını, sınır çizgisinin Yunan Adaları ile Türkiye'nin kıyılarının tam ortasında olacak şekilde "eşit uzaklık çizgisi" olarak uygulanmasını istemektedir. Bu talebin gerekçesi olarak ise, adaların da ana karalar gibi kıta sahanlığı ve MEB'e sahip olduğunu ileri sürmektedir. Buna ilaveten Yunanistan, "Yunan ana karası ile adalar arasındaki siyasi ve coğrafi birliğin korunması" gerektiğini de gerekçe olarak ileri sürmüştür. Yunanistan'ın talep ettiği sınırlandırma metoduyla, Yunan adaları ve ana karası arasına Türk kıta sahanlığı giremeyecektir ve böylelikle Yunanistan'ın siyasi ve coğrafi birliği sağlanacaktır⁴¹.

Yunanistan'ın gerek Ege Denizinde gerekse Doğu Akdeniz meselesinde ileri sürdüğü görüşün temeli, BMDHS'ye ve uluslararası hukukun genel kurallarına aykırıdır. Çünkü, Yunanistan karasularını ve kıta sahanlığını adalardan başlatmaktadır. Burada yanlış olan husus şudur ki, kıta sahanlığı ana kara ile bağlantısı olan ve ana karanın devamı niteliğinde olan alanı kapsamaktadır. Bir başka anlatımla, Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı, anakara olan Anadolu'nun devamı niteliğindedir. Yunanistan bu anlayışı ile birlikte Meis Adası ve Rodos Adası'ndan karasularını başlatarak Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın güney alanında yer alan ve Türkiye'nin kıta sahanlığına ve MEB'ine giren alanı kabul etmeyerek, bu bölgeyi Yunanistan'ın kıta sahanlığı ve MEB alanı olarak kabul etmektedir. Yani Yunanistan'ın belirlediği sınırlara göre, hem Ege Denizi'nde hem Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin deniz yetki alanları önemli derecede daraltılmıştır.

1.2.4. Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Görüşleri

GKRY'nin görüşleri her ne kadar Yunanistan'ın ileri sürmüş olduğu görüşler ile örtüşse de bu durum, Kıbrıs sorunundaki çatışmacı ve mevcut uyuşmazlığı sürdürme politikasını uzun süre devam ettirmiştir. AB'ye üye olması ile birlikte de GKRY, Kıbrıs'ın tamamını temsil ettiğini iddia etmekte ve çevresiyle yaşadığı tüm sorun ve

⁴¹ YÜCEL, Acer, Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları, Seta, İstanbul, 2021, s. 168.

uyuşmazlıkları da AB'nin sorunu ve uyuşmazlığı olarak görmekte, bu sorunları AB üzerinden hakça bir düzene ve uluslararası hukuka aykırı olarak çözmeye çalışmaktadır.

GKRY kendi Bakanlar Kurulu tarafından verilen kararla birlikte karasularını 12 deniz mili ve kıta sahanlığını da 200 deniz mili olarak belirlemiştir. GKRY aynı zamanda 5 Nisan 1974 tarihinde belirlediği Kıta Sahanlığı Yasası ile birlikte kıta sahanlığının karşısındaki devletle ortay hat ile belirleneceğini ve bu durumun ancak karşılıklı bir antlaşma neticesinde değiştirilebileceğini de ilan etmiştir⁴².

GKRY'nin politikası, özellikle Türkiye – Yunanistan arasında uyuşmazlığa sebep olan Meis Adası- Rodos Adası hattında, Türkiye'nin iddialarının haksız olduğunu ve Yunan kıta sahanlığının Yunanistan'ın da iddia ettiği gibi adalardan başlaması gerektiğini savunmaktadır. Buna ek olarak GKRY, Kıbrıs'ın tek temsilcisi olduğu iddiası ile Kıbrıs açıklarındaki yeraltı karbon kaynaklarının tamamının kendisine ait olduğunu iddia etmektedir.

GKRY bunlara ek olarak, Türkiye ve KKTC'yi Doğu Akdeniz Havzası'nın dışında tutmaya çalışarak diğer kıyıdaş devletler ile birlikte ortak doğalgaz forumu oluşturma yoluna gitmiştir. Türkiye'ye karşı oluşturulan bu forum Filistin, Mısır, İsrail, Yunanistan, GKRY, İtalya ve Ürdün önderliğinde 2020 yılının Ocak ayında ilan edilmiş ve 22 Eylül 2020 tarihinde de resmîyete kavuşmuştur⁴³. 22 Eylül 2020 tarihinde gerçekleştirilen bu forumun imza törenine Filistin, İsrail ile ilişkilerin kesilmesi kararı uyarınca katılmamıştır⁴⁴. Bu devletlere ek olarak, Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na Fransa üyelik; AB ve ABD ise gözlemci statüsü için başvurularda bulunmuşlardır. Fransa'nın üyelik başvurusu da 9 Mart 2021 tarihinde kabul edilmiştir. GKRY ve dolayısıyla AB ile ABD, Doğu Akdeniz Gaz Forumu ile birlikte temelde iki amaç gütmektedirler. Bu

⁴² GKRY, Continental Shelf Law, Law No. 8 of 5 April 1974, Erişim Adresi: https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1974_Law.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁴³ DW, Akdeniz'de Türkiyesiz doğal gaz forumu resmîyet kazandı, 23.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/akdenizde-türkiyesiz-doğal-gaz-forumu-resmîyet-kazandı/a-55024352>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁴⁴ Muhammed Semiz, Filistinli yetkili: BAE'nin Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na katılım talebi Filistin'in vetosuyla reddedildi, Anadolu Ajansı, 10.03.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistinli-yetkili-baenin-dogu-akdeniz-gaz-forumuna-katilim-talebi-filistin-in-vetosuyla-reddedildi/2171495>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

amaçlardan ilki, Türkiye'yi ve dolayısıyla KKTC'yi Akdeniz denkleminin dışarısında bırakmaktır. Böylece Türkiye'nin denize çıkış alanları sınırlanacak ve gerek Ege gerekse Akdeniz'de Türkiye dış politikada sınırlandırılmış olacaktır. Daha büyük ve önemli olan hamle ise, Doğu Akdeniz'den çıkarılacak olan doğalgaz ile AB'nin Rusya'ya enerji açısından bağıllığının azaltılması ve Rusya'nın da temel gelir kaynağı olan doğalgazın önemsizleştirilmesidir⁴⁵.

1.2.5. Ortadoğu Ülkelerinin Görüşleri

1.2.5.1. Mısır

Mısır kıta sahanlığı ve karasuları bölgelerini belirleyen yasal düzenlemeleri kendi yasaları ile 1958 yılında ilan etmiştir. Bu yasaya göre Mısır, 12 deniz mili genişliğinde kıta sahanlığı ve 200 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölgeyi kullanacağını hedeflemektedir⁴⁶. Buna ek olarak Mısır, 1982 tarihli UNCLOS III Sözleşmesine de taraf olmuştur. Mısır, 1982 UNLOS III Antlaşmasına taraf olurken aynı zamanda antlaşmanın 5. ve 6. bölümlerinin kendisine verdiği haklardan dolayı gerek Kızıldeniz'de gerekse Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge haklarını kullanacağını, yükümlülüklerini yerine getireceğini, diğer devletlerin haklarına saygı göstereceğini ve münhasır ekonomik bölge sınırlarını da antlaşmaya riayet ederek iyi niyet çerçevesinde karşılıklı olarak belirleme yoluna gideceğini de ilan etmiştir.

Mısır, Doğu Akdeniz'un en uzun sahil şeridinde sahip olan ikinci ülke konumundadır. Mısır'ın Doğu Akdeniz'deki denklemin içine gerçek anlamda dâhil olması ise Ağustos 2015 tarihine denk gelmektedir. Bölgede yeraltı kaynakları için arama yapan İtalyan ENI firmasının, Mısır'ın Port Said şehrinin yaklaşık 190 kilometre açığında Mısır'ın münhasır ekonomik bölgesi içerisinde Zohr olarak adlandırılan alanda, Doğu Akdeniz Havza'sında olup da o zamana kadar keşfedilen en büyük doğalgaz rezervini

⁴⁵ Ferhat Kökyay, Ekonomi Güvenliği Ekseninde Doğu Akdeniz Gaz Forumu, Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, C.6, S.1, Yıl: 2021, s.223-224.

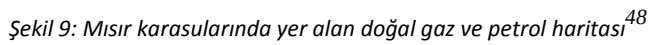
⁴⁶ BM, Mısır, Web Sitesi:

https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

bulmasıyla Mısır da Doğu Akdeniz Havzasındaki enerji rekabetinde aktör olarak yerini almıştır⁴⁷.

⁴⁷ Sina Kısacık, Gamze Helvacıköylü, Doğu Akdeniz'deki Enerji Temelli Askeri Güvenlik Gelişmelerinin Türkiye'nin Doğu Akdenizli Komşuları ve Küresel Güçlerle Olan İlişkilerine Yansımaları, UPA Strategic Affairs, C. 1, S. 1, Yıl: 2020, s. 85-145.

⁴⁸ Energy Egypt, Web Sitesi: <https://energyegypt.net/bp-buys-25-stake-in-enis-nour-concession-offshore-egypt/>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Ağustos 2015'te gerçekleştirilen doğalgaz keşfine kadar Mısır, enerji konusunda kendine yetemeyen bir ülke konumunda olmasına rağmen, Zohr bölgesinde keşfedilen doğalgaz kaynağı ile Avrupa için önemli tedarikçi olabilme potansiyelini kazanmıştır.

Zohr adı verilen bölge yaklaşık olarak 100 km²lik bir alanı kapsamaktadır. Bölgede gerçekleştirilen keşifler neticesinde yaklaşık olarak 850 milyar metreküp doğal gaz rezervi olduğu düşünülmektedir. 2019 yılının ağustos ayı itibari ile bölgede günlük 2.7 kübik feet (76 milyon m³) doğalgaz çıkarılmaktadır⁴⁹. Yapılacak yeni yatırımlar ile birlikte Zohr bölgesinden çıkarılan doğalgazın kapasitesinin artırılması beklenmektedir. 2019 yılında yapılan Sina Çölü'nün 50 km kadar kuzeyinde yer alan Nour adındaki bölgede gerçekleştirilen yeni keşifle birlikte Mısır'ın Doğu Akdeniz'de doğalgaz alanında en zengin ve lider ülke olması beklenmektedir⁵⁰.

Mısır'ın münhasır ekonomik bölge alanlarında gerçekleştirilen keşifler ile birlikte Mısır ile diğer bölge ülkeleri arasında enerji diplomasisi de başlamıştır. Bu alandaki ilk adımı atan GKRY, Mısır ile ilk anlaşmasını henüz ortada Mısır'a ait rezervler bulunmamışken 2003 yılında gerçekleştirmiştir. Hüsnü Mübarek yönetiminin Arap Baharı sonrasında devrilmesiyle birlikte bir dönem uluslararası antlaşmalar üzerinde farklı fikirler ortaya koyan Mısır, sonrasında Abdel-Fattah al-Sisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte GKRY, Mısır ve İsrail arasında Doğu Akdeniz konusunda yakınlaşma gerçekleşmiştir. Özellikle iktisadi açında sıkıntı yaşayan ve enerji açısından dışa bağımlı olan Mısır, bölgedeki rekabette Yunanistan ve dolayısıyla GKRY tarafında yer almıştır. Öncelikle karşılıklı görüşmeler ile başlayan Yunanistan-GKRY ve Mısır arasındaki enerji diplomasisi ilerleyen safhalarda Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nda üyeliğe evrilmiştir.

Mısır aynı dönemde, önceki dönemde bölgesel rakibi ve en çok tehdit algıladığı devlet olan ve hatta defalarca savaşa girdiği İsrail ile de siyasi temelli ilişkiler kurma yoluna gitmiştir. Bu ilişkiler hem Mısır'da istikrarın sağlanması hem de enerji diplomasisinde uzun soluklu bir iş birliği ve kazanç isteyen Mısır için vazgeçilmez bir

⁴⁹ENI, *Zohr: the giant offshore field in Egypt*, 30 Ağustos 2029.

Erişim Adresi: <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi: 02.02.2022.

⁵⁰ ENI, Erişim Adresi: <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2019/03/eni-announces-a-new-gas-discovery-in-the-nour-prospect-offshore-egypt.html>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

hamle olarak gerçekleştirilmiştir. Nitekim 2013 yılında Müslüman Kardeşler'in Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi'nin de darbe ile görevden uzaklaştırılması Mısır'ın Camp David anlaşmasından çekilebileceğini açıklamasından sonra gerçekleşmiştir⁵¹. İsrail ile gelişen siyasi ilişkiler neticesinde ayrıca enerji diplomasisi de yürütülmüş ve Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na İsrail'in davet edilmesi de Mısır'ın çabaları ve isteğiyle gerçekleşmiştir.

Doğu Akdeniz Gaz Forumu hayata geçmeden önce de Türkiye, Mısır ile Kıbrıs konusunda farkı fikirlere sahiptir. Mısır, GKRY'yi Kıbrıs'ın tek ve gerçek temsilcisi olarak görmekte, aynı zamanda da Türkiye'nin Doğu Akdeniz çerçevesinde belirlediği kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sözleşmelerine karşı çıkarak Yunanistan ile GKRY'nin adil olmayan tezini desteklemektedir. Buna ek olarak, iki ülkenin de çıkarlarının doğalgaz alanları bakımında çatışmaması aynı zamanda da ortak bir rakip olarak Türkiye'yi benimsemeleri de Doğu Akdeniz Gaz Forumu'ndan önceki gelişmelerdir. Türkiye, yanlış dış politikaların neticesinde, Doğu Akdeniz'e aktör olan diğer ülkeler gibi Mısır'ı da karşısına almıştır. Bu durum hem Mısır'ın Yunan tezini desteklemesine hem de GKRY'yi Kıbrıs'ın tek meşru ve hukuki temsilcisi olarak kabul etmesine sebep olmuştur.

Mısır, eğer Türkiye ile ortay hat esas alınarak gerçekleştirilecek bir münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşması gerçekleştirirse şu anki sahip olduğu alandan yaklaşık 11500 km² (Mısır'ın yüzölçümünün yaklaşık yüzde 1'i kadar bir alan)⁵² daha fazla bir alana sahip olacak olmasına rağmen, yanlış dış politikalar ve Mısır ile ilişkileri asgari düzeyde sürdürme yanılsından dolayı Mısır, Yunanistan ile mutabık kalma yoluna gitmiştir. Bu sebeptendir ki Yunanistan ile Mısır 6 Ağustos 2020 tarihinde karşılıklı olarak münhasır ekonomik bölge sınırlama antlaşması imzalamıştır⁵³.

⁵¹ RANE, Erişim Adresi: <https://worldview.stratfor.com/article/egypt-floats-revision-camp-david-accords>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁵² Cihat Yayıcı, Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu Ve Türkiye, Bilge Strateji, C. 4, S. 6, Yıl: 2012, s.43.

⁵³ Tefik Durul, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-ve-misir-dogu-akdenizdeki-kismi-deniz-yetki-anlasmasini-genisletmek-istiyor/2040428>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Türkiye'nin izlediği yanlış dış politikaya rağmen Mısır, Mavi Vatan doktrininde belirlediğimiz münhasır ekonomik bölge sınırlarımıza saygı göstererek ruhsat ihalesi ilan ettiği 18 numaralı parseli aynı zamanda Türk kıta sahanlığının da sınırı olarak kabul ettiğini ilan etmiştir⁵⁴. Bu yaklaşım üzerine Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Mısır ile deniz yetki antlaşması imzalayabiliriz çıkışında bulunmasına rağmen konu nihayete ermemiştir.

Şekil 10: Mısır'ın Ruhsat İlan Ettiği 18. Parse⁵⁵

1.2.5.2. Lübnan

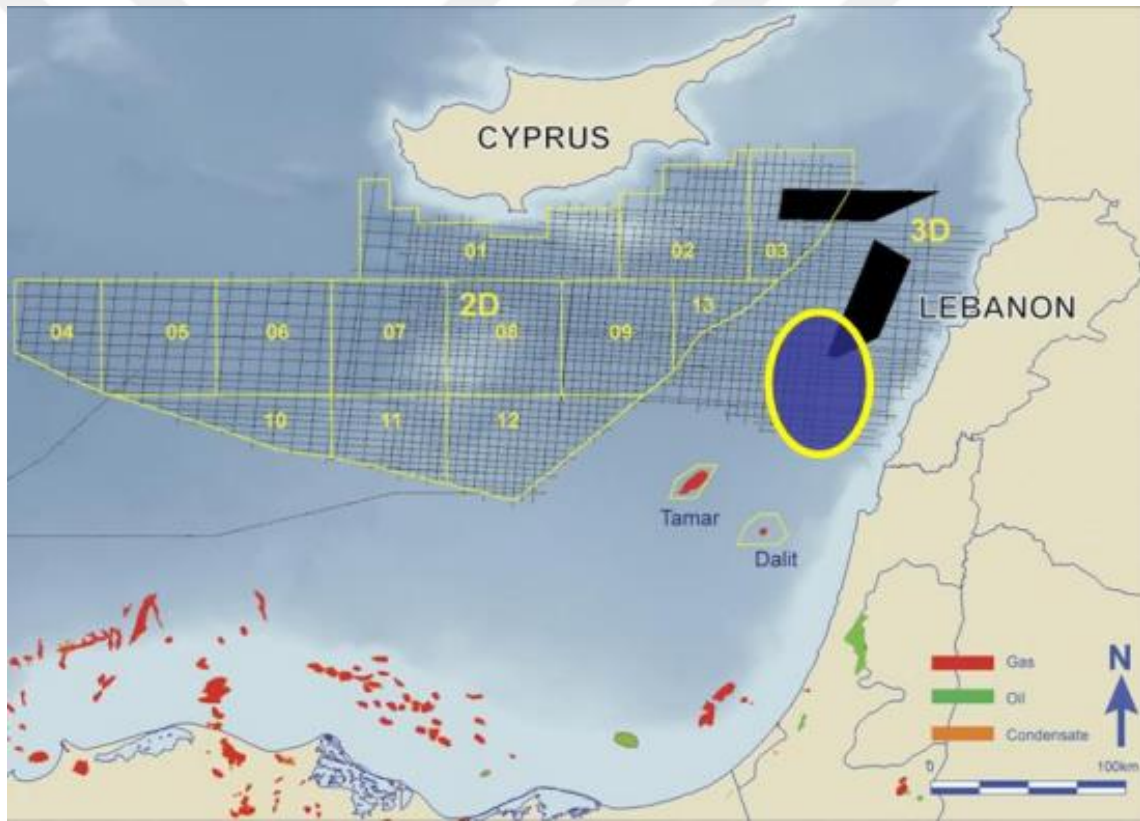
Doğu Akdeniz'de yeraltı hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesiyle birlikte Lübnan da kendi kıta sahanlığı dâhilinde girişimlerde bulunmaya başlamıştır. 17 Ağustos

⁵⁴ Yorgo Kırbağı, Doğu Akdeniz'de Yeni Kriz: Atina ile Kahire'nin 18'inci Parsel Kavgası, Hürriyet, 27.02.2021, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dogu-akdenizde-yeni-kriz-atina-ile-kahirenin-18inci-parsel-kavgasi-41750657>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁵⁵ Kırbağı, Op. Cit., Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dogu-akdenizde-yeni-kriz-atina-ile-kahirenin-18inci-parsel-kavgasi-41750657>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

2010 tarihinde bunun ilk adımı olarak Meclis'te, denizdeki kıta sahanlığı içerisindeki yeraltı hidrokarbon kaynaklarının araştırılması hakkında bir yasa tasarısı hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Aynı dönemde Lübnan kendi deniz yetki alanlarını da belirleyerek bu alanı, takip eden yıl içerisinde Birleşmiş Milletler'e bildirmiştir⁵⁶.

Lübnan, deniz yetki alanları konusunda İsrail ile anlaşmazlık içerisinde. İsrail, Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan ve BM'nin dikkatine sunulan İsrail münhasır ekonomik bölge haritasına göre belirlenen deniz yetki alanları ile Lübnan'ın belirlediği münhasır ekonomik bölge arasında 9 km'lik bir kesimde çakışma yaratmaktadır.

Şekil 11: İsrail ve Lübnan Tarafından İlan Edilen Münhasır Ekonomik Bölgelerinin Çakıştığı Bölge

⁵⁶ BM, Lebanon, Erişim Adresi:

<https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBN.htm>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

1.2.5.3. Suriye

Suriye, deniz sınırıyla ilgili “Suriye’nin Karasularında Ulusal Egemenliğinin Belirlenmesi” adlı yasayı 19 Kasım 2003 tarihinde onaylayarak kendi deniz sınırlarını belirlemiştir⁵⁷. Suriye belirlediği yasa ile birlikte iç sular, kıta sahanlığı, karasuları, bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge başta olmak üzere tüm alanlarda düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu yasaya ek olarak Suriye, karasularını esas hattan itibaren 12 deniz mili, bitişik bölgeyi 24 deniz mili ve münhasır ekonomik bölgeyi ise 200 deniz mili olarak kabul ettiğini de Birleşmiş Milletler’e bildirmiştir⁵⁸.

Suriye alanlarını belirledikten sonra belirlediği sınırları dâhilinde yeraltı kaynaklarının araştırılması ve çıkarılması için de ruhsat vermeye başlamıştır. Bu alanlardan bir kısmı Türkiye’nin deniz yetki alanı olarak belirlediği bölgeler ile çakışmaktadır. Suriye ile İsrail arasındaki siyasi gerilim aynı zamanda deniz yetki alanlarına da yansımıştır. İsrail’in hali hazırda keşfedilen Leviathan ve Tamar alanlarındaki doğalgaz yataklarının, Suriye kıta sahanlığına yakın olması sebebiyle, Suriye, İsrail’e doğalgazı kendi kıta sahanlığından çıkardığı suçlamasında bulunmuştur. Bu durum iki ülke arasında hali hazırda gergin olan ilişkilerini deniz yetki alanlarına da taşımıştır⁵⁹.

1.2.5.4. İsrail

Ortadoğu ülkeleri arasında Doğu Akdeniz enerji denkleminin elki de en önemli aktörü İsrail’dir. İsrail’in deniz yetki alanındaki ilk keşif 2009 yılının Ocak ayında Tamar gaz alanının ABD merkezli Noble Energy firması tarafından keşfiyle başlamıştır. Noble

⁵⁷ BM, Syria, Erişim Adresi: https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁵⁸ BM, Syria, Erişim Adresi: https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁵⁹ Kısacık & Helvacıköylü, (a.g.m.) s. 116.

Energy gerçekleştirmiş olduğu ilke keşfinde 283 milyar metreküp doğalgaz rezervi tespit etmiştir. Bu rezervle birlikte, İsrail'in kendi doğalgaz ihtiyacını yaklaşık olarak 20 yıl kadar karşılayabileceği öngörülmektedir⁶⁰. Tamar gaz sahasından daha önemli olan ikinci doğalgaz rezervi keşfi ise Tamar gaz alanının batısında kalan Leviathan gaz alanında gerçekleştirilmiştir. Tamar gaz alanında bulunan doğalgaz rezervinin yaklaşık 2 katı kadar bir olan 623 milyar metreküplük bir rezerv Leviathan alanında bulunmuştur. 2009 yılından itibaren İsrail 7 ayrı bölgede doğalgaz rezervi bulmuş ve çıkarmaya da başlamıştır.

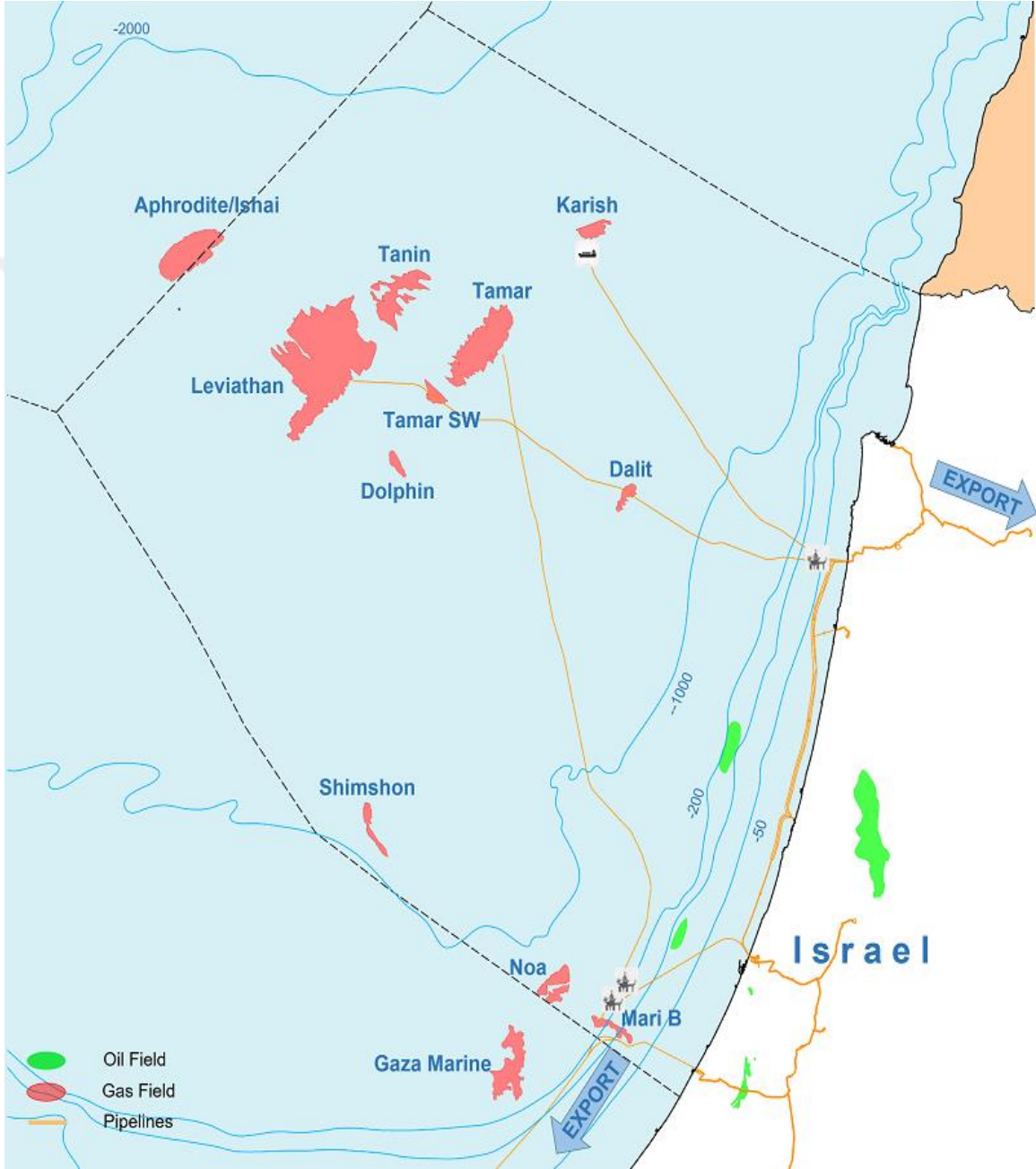
Tablo 1: İsrail Doğalgaz Sahaları ve Rezervler⁶¹

Doğalgaz Alanının Adı	Keşif Tarihi	Operatör	Tahmini Rezerv	Durum	Su Derinliği
Leviathan	2010	Noble Energy	500 milyar m ³	Üretim Aşamasında	1650 m
Tamar and Tamar SW	2009	Noble Energy	282 milyar m ³	Üretim Aşamasında	1680 m
Shimshon	2012	AGR/Isramco	5 milyar m ³	Yapım Aşamasında	1100 m
Mari B ve Noa	1999-2000	Noble Energy	25 milyar m ³	Üretim Bitirildi	235m ve 790 m
Karish ve Tanin	2012-2013	Noble Energy	55 milyar m ³	Üretim Beklenmekte	1750 m
Dalit	2009	Noble Energy	8 milyar m ³	Üretime Geçilmedi	1700 m

⁶⁰ Peter E. Paraschos, Offshore Energy in the Levant Basin: Leaders, Laggards, and Spoilers, Mediterranean Quarterly, C. 24, S. 1, Yıl: 2013, s.41.

⁶¹ İsrail, Erişim Adresi: <https://www.energy-sea.gov.il/English-Site/PublishingImages/Pages/Forms/EditForm/Israeli%20Gas%20Opportunities.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Afrodit ve Ishai	2012	AGR/Nammax	7-10 milyar m ³	Üretime Geçilmedi	1700 m
------------------	------	------------	----------------------------	-------------------	--------

Şekil 12: İsrail Doğalgaz ve Petrol Sahaları⁶²

⁶² İsrail, Erişim Adresi: <https://www.energy-sea.gov.il/English-Site/Pages/Oil%20And%20Gas%20in%20Israel/History-of-Oil--Gas-Exploration-and-Production-in-Israel.aspx>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Günümüzde İsrail'in yukarıdaki haritada görülen alanlarda bulunan yaklaşık 5,9 trilyon metreküpe yakın olduğu ispatlanmış doğalgaz rezervi bulunmaktadır⁶³. Kısa süre öncesine kadar enerji ihtiyacını ithalat ile karşılayan İsrail, artık enerji ihracatçısı konumuna gelebilecektir. 2010 yılındaki ispatlanmış rezervlere bakıldığında yaklaşık 2 trilyon metreküp olan rezerv, belirlenen doğalgaz alanlarından keşfedilen rezervlerden sonra yaklaşık 3 katına çıkmıştır⁶⁴. Bu, 10 yılda İsrail'in doğalgazdan elektrik üretme kapasitesi de yaklaşık olarak yüzde 120 artmıştır. İsrail kömürden elektrik üretimini azaltırken 2019 yılı verilerine göre ürettiği elektriğin yaklaşık yüzde 64'ünü de doğalgazdan üretmektedir⁶⁵.

İsrail doğalgaz alanlarının keşifleri sonrasında deniz yetki alanlarını netleştirmek, buradaki hakimiyetini güçlendirmek ve belirlediği deniz yetki alanlarını gerek komşu kıyıdaş devletlere gerekse diğer ülkelere ilan etmek adına belirlediği münhasır ekonomik bölge haritasını ve koordinatlarını 12 Temmuz 2011 tarihinde Birleşmiş Milletler'e iletmiştir⁶⁶. İsrail'in deniz yetki alanları konusunda ilanı olmasına rağmen, hem Filistin hem Lübnan ile ve doğrudan da Suriye ile örtülü olarak deniz yetki alanları üzerinde anlaşmazlıkları mevcuttur. Özellikle Lübnan'ın ilan ettiği deniz yetki alanları haritası ile İsrail'in alanlarında çakışma yaşanmış olup bu durum da İsrail ile Lübnan arasında ihtilafli bölge oluşmasına sebep olmuştur⁶⁷.

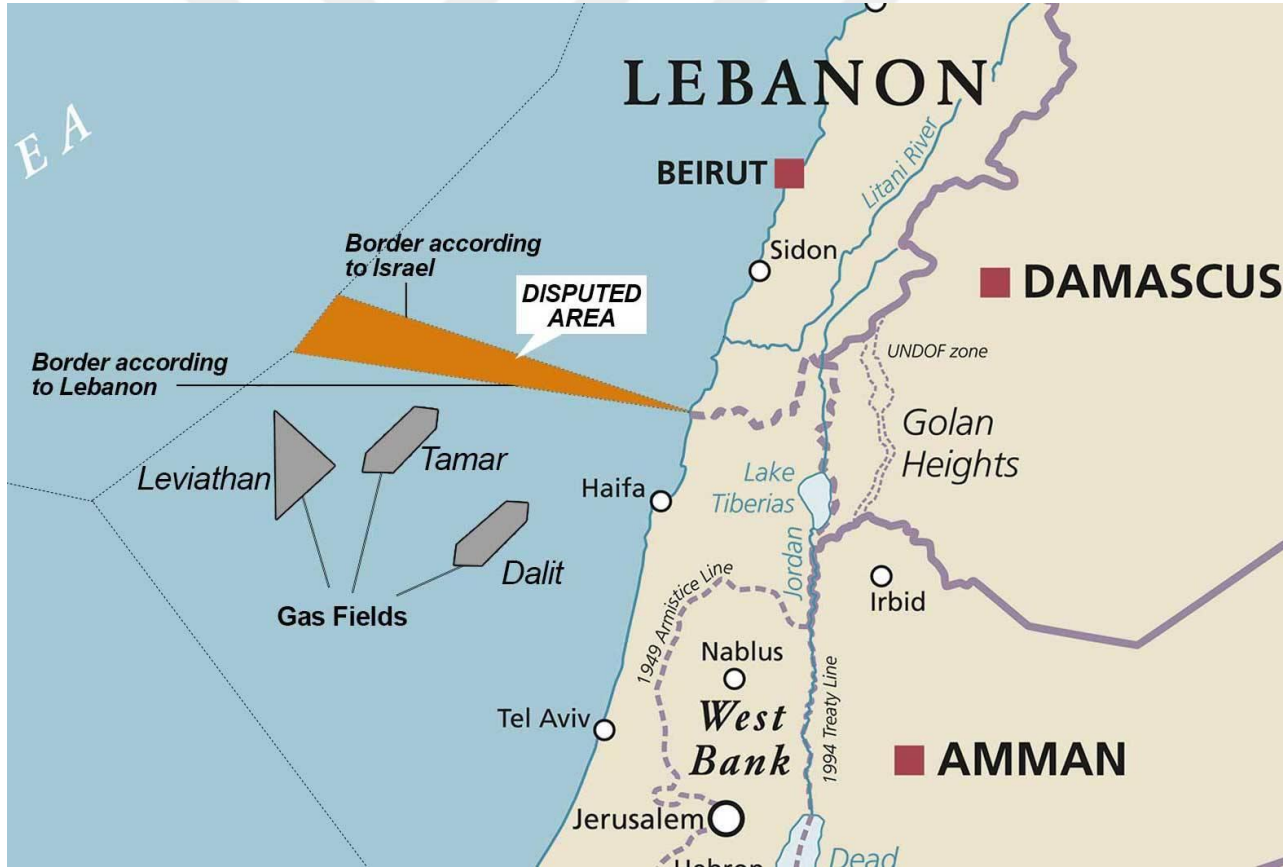
⁶³ BP, Statistical Review of World Energy 2021, Yıl: 2021, s. 34.

⁶⁴ *Ibid.*, s. 34.

⁶⁵ Sujata Ashwarya, Erişim Adresi: <https://gjia.georgetown.edu/2020/05/25/natural-gas-discoveries-and-israels-energy-security/>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁶⁶ Israel, Erişim Adresi: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁶⁷ Simon Henderson, Erişim Adresi: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lines-sea-israel-lebanon-maritime-border-dispute>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

Şekil 13: İsrail ile Lübnan Arasındaki İhtilafli Münhasır Ekonomik Bölge Alanı⁶⁸

⁶⁸ Orna Mizrahi, Oded Eran, The Negotiations Between Israel and Lebanon on the Maritime Border, INSS Insight No. 1180, 24.06.2019, Erişim Adresi: <https://www.inss.org.il/publication/negotiations-israel-lebanon-maritime-border/>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

İsrail'in Doğu Akdeniz'deki bir diğer uyuşmazlığı da Filistin ile Gazze Şeridi'nin olduğu deniz alanında ortaya çıkmıştır. Filistin yönetimi, 1999 yılında Gazze Şeridi'nin deniz alanında doğalgaz ve petrol araması için British Petrol'e yetki vermiştir. Yaklaşık 1 yıl içerisinde BP Gaza Marine adı verilen alanda 28 milyar metreküp doğalgaz rezervi keşfetmiştir⁶⁹. Bunun üzerine dönemin Filistin yönetimi, Lübnan Consolidated Contractors, BP ve Filistin Yatırım Fonu tarafından %10, %60, %30 paylarla ortak bir yatırım fonu oluşturmuştur⁷⁰. Filistin'in bu hamlesine karşılık İsrail, Gaza Marine bölgesini kontrol altında tutmak, kendisinin dışlandığı bir proje ile doğalgaz çıkarılmasına engel olmak ve BP ile Filistin arasındaki mevcut anlaşmayı geçersiz kılmak amacıyla uzun yıllardır çalışmaktadır. Aynı zamanda İsrail, Gaza Marine bölgesini deniz kuvvetleri ile kontrol altında tutarak yeni keşif çalışmalarının da önüne geçmektedir.

⁶⁹ Michel Chossudovsky, Erişim Adresi: <https://www.globalresearch.ca/war-and-natural-gas-the-israeli-invasion-and-gaza-s-offshore-gas-fields/11680>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁷⁰ Ayla Gürel, Laura Le Cornu, Turkey and Eastern Mediterranean Hydrocarbons, İstanbul, 2013, s. 7.

2. ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE DENİZ YETKİ ALANLARI

İnsanoğlunun ulaşım alanındaki atılımı Sanayi Devrimi ile birlikte başlamıştır. Buharlı makinelerin icat edilmesiyle birlikte ulaşım, özellikle demiryolları ile birlikte daha hızlı ve daha fazla insan ile yük taşıyabilme pozisyonuna gelmiştir. Bu durum aynı zamanda gerek savaşların gerekse ticaretin seyrinin değişmesini sağlamıştır. Üretilen ürünler daha hızlı bir şekilde başka coğrafyalara taşınabilmiş ve ordular da daha hızlı bir şekilde sıcak bölgelere sevk edilebilmiştir. Her ne kadar Sanayi Devrimi sonrasında demiryolu, ulaşım alanında büyük önem kazansa da hem maliyet hem de yük kapasitesi bakımından bu ulaşım yolu geçmişten günümüze diğer ulaşım yollarına karşı avantajını korumaktadır. Özellikle I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında gelişen ve değişen üretim modelleri ile birlikte, ilk defa Wilson Prensipleri ile denizlerde ticaret serbestisi kavramı açıkça ortaya konmuştur⁷¹. Bu durumla birlikte denizdeki faaliyetlerin artması, deniz taşımacılığının önem kazanması ve devletlerin güvenliklerinin sağlanması açısından kıyıların korunması gibi durumların düzenlenmesi gerekliliği hâsıl olmuştur. Bu durum da uluslararası hukukun bir kolu olarak deniz hukuku kavramının ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Deniz hukuku, denizlerin hukuki durumlarının, denizlerden yararlanma şekilleri ile bu durumun sınırlarının ve denizlerdeki her türlü ulaşımı düzenleyen uluslararası hukukun bir alt dalıdır⁷². Denizdeki yer altı kaynaklarının işlenme ve çıkarılma aşamasına kadar olan sürece bakıldığında, deniz hukukunun temelleri belirli bir hukuk kodifikasyonundan değil, teamüllerden ileri gelmektedir. Denizdeki yer altı kaynaklarının kullanılma durumunun doğması ve buna ek olarak denizden enerji üretimi gibi farklı konuların da ortaya çıkması ile birlikte deniz hukuku teamüllerle oluşan fiili durum ile yönetilemeyecek duruma gelmesinden dolayı, deniz hukukunun uluslararası hukuk

⁷¹ Edward H. Buehrig, Freedom of the Seas: 1917, 1941, The Journal of Politics, C. 6, S. 1, Yıl: 1944, s. 5-6.

⁷² David J. BEDERMAN, Historic Salvage and the Law of the Sea, The University of Miami Inter-American Law Review, C. 30, S. 1, Yıl: 1998, s. 100-101.

nezdinde geliştirilmesi mecburiyeti doğmuştur. Bu durum üzerine Birleşmiş Milletler, ilki 1958⁷³ yılında, ikincisi 1960⁷⁴ yılında ve üçüncüsü 1982⁷⁵ yılında olmak üzere üç konferans düzenlemiş ve neticesinde de 1982 yılında UNCLOS III (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi) ortaya çıkmıştır.

Denizlerdeki yeraltı kaynaklarının bir ülkenin ekonomisini, stratejik önemini ve rakiplerinin güçlenmesi gibi birçok değişkeni doğrudan etkilemesinden dolayı, deniz hukuku birçok ülke tarafından çıkarlarını koruyabilmek adına detaylı olarak takip edilmektedir. Özellikle deniz hukukunun temel kavramlarından olan, karasuları, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge gibi kavramlar konusunda ihtilaf yaşayan ülkeler için deniz hukuku ayrı bir öneme haizdir. Türkiye de bulunduğu coğrafya sebebiyle Afro-Avrasya kıtasının merkezinde olan bir ülke olarak deniz hukukunu gerek Ege Denizi'ndeki ihtilaflar gerekse Akdeniz'de ortaya çıkan ihtilaflar sebebiyle yakından incelenmesi gerekmektedir.

Deniz hukukunun teamüllere uygun olarak düzenlenmeye başladığı dönemin öncesinde ise denizlerdeki hâkimiyet uluslararası ilişkilerin temel prensiplerinden birisi olan "güç" kavramına göre şekillenmekteydi. Coğrafi keşiflere kadar, üç kıtanın merkezinde olan ve ticaretin gerçekleşebilmesi için en elverişli ve mecburi yol olan Akdeniz'in hâkimiyeti de bu sebeple büyük önem arz etmektedir. Bu önem sebebiyle de Akdeniz, eski çağlardan itibaren üzerinde hâkimiyet kurulması için çatışmaların ve anlaşmazlıkların yaşandığı bir bölge olmuştur. Akdeniz'de hâkimiyet kurabilen ilk devlet Roma İmparatorluğu olmuştur. Bu hâkimiyet ile birlikte Roma İmparatorluğu, Akdeniz'e "Bizim Deniz" anlamına gelen "Mare Nostrum" adını vermiştir.⁷⁶ Roma İmparatorluğu'ndan sonra Akdeniz'de hâkimiyet kurabilen ve Akdeniz'i iç deniz haline getirebilen son devlet ise Osmanlı İmparatorluğu'dur. 28 Eylül 1538 tarihinde

⁷³ UNCLOS I.

⁷⁴ UNCLOS II.

⁷⁵ Müzakere görüşmeleri 1973 yılından 1982 yılına kadar devam etmiştir.

⁷⁶ Arnaldo Marcone, *The Boundaries of Europe: From the Fall of the Ancient World to the Age of Decolonisation, The Mediterranean from "Mare Nostrum" to Frontier between Civilisations*, Berlin, 2015, De Gruyter Akademie Forschung, s. 42.

gerçekleşen Preveze Deniz Savaşı'nın zaferle sonuçlanması ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz'de tam bir hâkimiyet kurma şansına erişmiştir⁷⁷.

Amerika kıtasının keşfi ile birlikte denizlerin önemi daha da artmıştır. Gerek bu kıtaya gidiş gelişler gerekse kıtadan dönen gemilerin yağmalanması durumları coğrafi keşiflerde deniz üzerindeki rekabeti de oldukça arttırmıştır. Nitekim bu dönemden sonra dahi uzunca bir süre güçlü olan devletin kendi kurallarını tahakküm ettiği bir düzenle denizler paylaşılmıştır. Devletler arasındaki rekabetin artması ve sonuç olarak büyük çatışmaların ortaya çıkması durumu da deniz yetki alanları konusunda çalışmalar ve anlaşmalar yapma yolunun önünü açmıştır.

2.1. Deniz Yetki Alanları

Deniz yetki alanları, farklı devletlerin bu alanlar üzerinde iddia ettikleri egemenlik hakları yüzünden anlaşmazlıklar yaşadığı alanlardır. Karasuları, bitişik bölge, balıkçılık bölgesi, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı olarak sayabileceğimiz bu alanların tanımlarının ve sınırlarının belirli olması, devletlerin denizler üzerindeki egemenlik ve yetki alanlarının da belirli olması açısından önemlidir.

Deniz yetki alanlarının ilk ortaya çıkışında iki temel etken mevcuttur. Henüz yeraltı hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmediği ve aynı zamanda bunları çıkarma teknolojisinin bulunmadığı ortamda, denizin en çok kullanıldığı iki alan balıkçılık ve ulaşımdır. Denizlerin yeterince güvenli olmayışı sebebiyle gerek insanların gerekse üretilen malların ulaşımının sağlanması ise donanma gücü ile mümkün olabilmıştır. Bu durumda, denizler üzerindeki ilk kavramsal ayrıştırma, karasuları ve açık deniz kavramı ile birlikte Orta Çağ'da ortaya çıkmıştır⁷⁸.

⁷⁷ Afif Büyüktuğrul, Preveze Deniz Muharebesine İlişkin Gerçekler, Belleten, C. 37, S. 145, Yıl: 1973, s. 81-85.

⁷⁸ Enver Bozkurt, Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı, Uluslararası Hukuk ve Politika, C. 5, S. 2, s. 51.

Deniz hukuku ile ilgili ilk düzenlemeler Roma Hukukunda yer almıştır. “Res communis omnium” olarak adlandırılan "denizlerin müşterekliği prensibi" denizlerin aynı hava gibi tüm insanlığa ait olduğunu ve dolayısıyla da herkesin ortak kullanımına açık olduğunu belirtmiştir⁷⁹. Bu kurallar çerçevesinde oluşturulmuş olan Lex Rhodia (Rodos Yasası) da ihtiyaca binaen 7. ve 10. yüzyıllar arasında çeşitli dönüşümler geçirerek Tabula Amalfitona’nın (Amalfi Kuralları) ortaya çıkmasına vesile olmuştur. İspanya bu kuralları daha da geliştirerek ve dönüştürerek 13. yüzyılda Consolato Del Mare’yi ortaya çıkarmıştır⁸⁰ ve hatta Pasifik Okyanusu'nun tamamında egemenlik iddiasında bulunmuştur⁸¹ 15. yüzyıla gelindiğinde ise deniz hukuku kavramı, Papa VI. Alexander tarafından, İspanya ve Portekiz’e avantaj sağlaması amacıyla ortaya atılan Inter Coetera⁸² ile başka bir şekle bürünmüştür⁸³. İspanya ile Portekiz, Papa tarafından ilan edilen bu yasayı 1494 yılında gerçekleştirdikleri Trosedillas Antlaşması ile teyit etmişlerse de İngiltere Kraliçesi Elizabeth buna karşı çıkarak denizlerin tüm insanlığın ortak malı olduğunu savunmuş ve Papa’nın anlaşmada mevzu bahis olan konu hakkında herhangi bir yetkisi olmadığını ileri sürmüştür. Bunun üzerine de İngiltere, Atlantik Okyanusu’nun İspanya’ya kadar olan kısmını Mare Anglicana (İngiliz Denizi) adıyla kendi mülkü ilan ederek yabancı gemilerin bu bölgede balık avlayabilmesi için İngiltere’den mutlak surette izin almaları gerektiğini belirtmiştir⁸⁴.

Uluslararası hukukun babası olarak addedilen Hugo Grotius da o dönemde Mare Liberum adlı eserini, Portekiz’in Hint Okyanusu üzerinde iddia ettiği hakimiyet savını çürütmek ve denizlerin tüm insanlığın ortak malı olduğunu belirtmek için yazmıştır. Grotius’a göre denizlerde hiçbir ülkenin doğrudan hakimiyeti yoktur ve dalgalar üzerine sınır çizilemeyeceğinden ötürüdür ki denizler açık olmalı ve ticaret ile ulaşım serbest bir

⁷⁹ Frank R. Kramer, Massilian Diplomacy before the Second Punic War, The American Journal of Philology, C. 69, S. 1, Yıl: 1948, s. 1-26.

⁸⁰ Mesut Hakkı Çaşın, Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları, Legal Kitapevi, İstanbul, 2013, s.604.

⁸¹ Yusuf Aksar, Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk - II, Seçkin, 2. Bası, İstanbul, 2013, s. 33.

⁸² Papa VI. Alexander 4 Mayıs 1493 tarihinde henüz keşfedilen ve bundan sonra da keşfedilecek tüm yeni karaların ve denizlerin hakimiyetini İspanya ile Portekiz’e vermek için Inter Coetera’yı ortaya sürmüştür.

⁸³ Papa Alexander VI, Sacrée Congrégation Des Religieux, Erişim Adresi:

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccsclife/documents/rc_con_ccsclife_doc_19560325_inter-coetera_fr.html, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁸⁴ N. A. M. Rodger, Queen Elizabeth and the Myth of Sea-Power in English History, Transactions of the Royal Historical Society, C. 14, Yıl: 2004, s. 153.

şekilde sağlanmalıdır⁸⁵. Aynı dönemde Grotius'a karşıt görüşte olan İngiliz hukukçu John Seldon ise denizlerin devletin mülkiyetleri altında yetki sahibi oldukları alanlar olabileceklerini belirtmiştir. Örnek olarak da Kraliçe Elizabeth'in tezini destekleyerek İngiliz denizlerinin İngiltere'ye ait olduğu savını ileri sürmüştür⁸⁶.

İki farklı görüşün ortaya çıktığı dönemden sonra devletler deniz hukuk üzerine bir fikir birliğine varmak ve uzlaşma sağlamak için farklı konferanslar düzenlemişlerdir. Bu konferanslar 1856 Paris, 1899 ve 1907 La Hague konferanslarıdır. Düzenlenen bu konferanslarda devletler deniz hukuku ve yetki alanları üzerine bir fikir birliğine ya da uzlaşmaya varamamışlardır. Bu konudaki ilk uzlaşma ise Milletler Cemiyeti'nin öncülüğünde düzenlenen 1930 La Hague Konferansında gerçekleşmiştir. Bu konferansta devletler, deniz yetki alanları ile ilgili olan konulardan, karasuları ve bitişik bölge üzerine yoğunlaşmışlardır⁸⁷. Karşılıklı kıyıların olduğu durumlarda, devletler, denizin ortay hat çizilerek bölünmesinin en adilane çözüm olduğunu düşünse de ortak bir karar çıkmaması üzerine, konferans herhangi bir sözleşme imzalanmadan dağılmıştır⁸⁸. Herhangi bir sözleşme imzalanmamasına rağmen devletler, karasularının 3 deniz mili olması hususunda fikir birliğine varmışlardır⁸⁹.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu çatısı altında BM Sözleşmesinin 13. Maddesine⁹⁰ dayanarak Uluslararası Hukuk Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, uluslararası hukuk geliştirme ve var olan hukuk kurallarını da düzenleme görevini üstlenmiştir. Komisyon konu ile ilgili bir rapor hazırlamış ve karasularının 3 ila 12 mil arasında değişebileceği önerisinde bulunmuştur. O dönem için devletler bu konuda bir uzlaşma sağlayamamasından dolayı da karar kabul edilmemiştir. Buna rağmen Uluslararası Hukuk Komisyonu, BM Genel Kurulu'nun talebi ve isteğiyle çalışmalarına

⁸⁵ William Rattigan, Hugo Grotius, Journal of the Society of Comparative Legislation, C. 6, S. 1, Yıl: 1905, s. 68-81.

⁸⁶ Helen Thornton, John Selden's Response to Hugo Grotius: The Argument for Closed Seas, International Journal of Maritime History, C. 18, S. 2, Yıl: 2006, s. 106-111.

⁸⁷ League of Nations, Erişim Adresi: https://biblio-archive.unog.ch/Dateien/CouncilMSD/C-351-M-145-1930-V_EN.pdf, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁸⁸ S. P. Jagota, Maritime Boundary, Dordrecht, 1985, Martinus Nijhoff Publishers, s.49.

⁸⁹ Hunter Miller, The Hague Codification Conference, The American Journal of International Law, C. 24, S. 4, Yıl: 1930, s. 674-693.

⁹⁰ Charter of the UN, art. 13. Erişim Adresi: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2022.

devam etmiştir ve 1956 yılına kadar BM Genel Kurulu'na sunduğu yıllık raporlarında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile ilgili önerilerini ortaya koymuştur. Rapor, 1930 La Hague Kodifikasyonuna benzer olarak karşıya karşılıklı kıyıları olan devletler için ortay hattı kullanarak eşit mesafe prensibini önerse de devletler buna ilk aşamada itiraz etmiş olup yine de bu prensibi taslak metne eklemiştir.

1957 yılında raporun nihai halini almasıyla birlikte devletler konferansa davet edilmiştir. 1958 yılında düzenlenen konferans sonucunda Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri ortaya çıkmış, katılımcı devletler tarafından imzalanmış ve tarihte ilk defa Deniz Hukuk üzerine sınırlı da olsa bir uzlaşma meydana gelmiştir⁹¹. Bu alandaki gelişmeler ve çalışmalar 1982 yılına kadar devam etmiş ve günümüzde deniz hukuku ile ilgili uygulanan kurallar bütünü, 1982 yılında meydana getirilen UNCLOS III⁹² ya da Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi (BMDHS) ile ortaya çıkmıştır.

1982 BMDHS, Deniz Hukukunda kullanılan kavramların netleşmesini ve bu kavramlara göre devletlerin yetki alanları ile deniz üzerindeki egemenlik haklarını belirli kademelere ayırma yoluna gitmiştir. Genel kural ise devletin anakarasından uzaklaştıkça devletin egemenlik ve yetki alanının azaldığı olarak kabul edilmiştir. Sözleşmeye göre, deniz yetki sınıflandırılmasına göre üçe ayrılmıştır. Bunlardan ilki, karaya en yakın kısım olan ve devletin topraklarının devamı niteliğinde kabul edilen deniz alanlarıdır. Bu alanda devletin egemenlik ve yetki seviyesi en yüksektedir. Devlet toprakları içerisinde bulunan iç sular, boğazlar, karasuları bu gruba dâhildir. İkinci ayırım ise devletin belli başlı hususlarda egemenliğe ve yetkiye sahip olduğu uluslararası deniz alanlarıdır. Bu alanda devletin egemenliği ve yetkisi devam etse dahi, ilki kadar yüksek bir yetki ve egemenlik seviyesi söz konusu değildir. Kıta sahanlığı, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge, balıkçılık bölgesi gibi bölgeler de bu alana dâhildir. Üçüncü ve son ayırım ise uluslararası deniz yatağı ve açık deniz olarak belirlenmiştir. Bu bölge

⁹¹ T. Treves, 1958 Geneva Conventions on The Law of The Sea, 1 Ocak 2008, s.3.

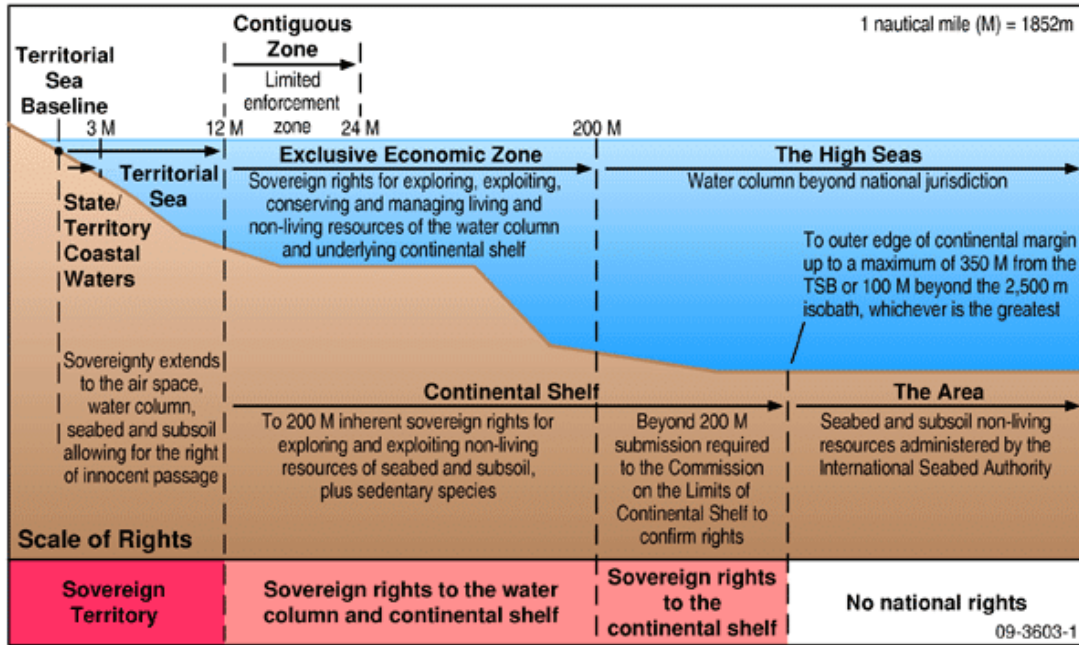
Erişim Adresi: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/gclos/gclos_e.pdf Erişim Tarihi: 04.02.2022.

⁹² UN, 1982.

devletin yetki ve egemenliğinin olmadığı ilk iki alandan da bu yönüyle ayrıştırılan bölgedir⁹³.

Bu bölgeler, kademelere ayrılarak devletlerin bu bölgeler üzerindeki egemenlik hakları ve yetkileri belirlenmiştir. Deniz yetki alanlarının bu şekilde belirlenmesindeki öncelikli amaç, özellikle sınırlandırma yapılmasının coğrafi koşullar nedeniyle güç olduğu bölgelerde (kıyıdaş devletlerde, kıyıları karşılıklı olan devletlerde ve adalar, adacıklar ve kayalıkların çokça bulunduğu alanlarda) ortaya çıkan egemenlik iddialarının ve uyuşmazlıkların önüne geçilmektir. Bu sebeple, bu bölgelerin tanımlarının ne olduğu, hangi uluslararası sözleşmelerde düzenlendiği ve sınırlarının nasıl belirlendiği hususu önem arz etmektedir.

Aşağıda görüldüğü üzere (Şekil 14), deniz yetki alanlarında bulunan bölgeler ve egemenlik haklarının düzeyi belirtilmiştir. İleriki bölümlerde bu bölgeler daha detaylı incelenecektir.

Şekil 14: 1982 BMDHS Deniz Alanları⁹⁴

⁹³ N. Karapınar, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar*, Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni (20), 2015, s. 13-21.

⁹⁴ E.Balla, R. Wouters, *Marine Cadastre in Europe: State of Play* (NR 355), 2017 World Bank Conference On Land And Poverty, Washington D.C.: The World Bank., 2017, s. 1-26.

2.1.1. Karasuları

Tarih boyunca birçok uyumsuzluğa neden olan karasularının ve sınırlarının ne olduğu hususunda birçok farklı görüş ortaya atılmıştır. Denize kıyısı olan devletlerin, üzerinde egemenlik iddia ettiği bu alanlar, devletlere sadece su üzerinde değil, aynı zamanda o su bölgesi üzerinde bulunan hava sahası ile altında bulunan canlı ve cansız doğal kaynaklar için de münhasır olarak egemenlik yetkisi tanımaktadır⁹⁵.

Karasuları, devletin kıyısından belirli bir deniz mili kadar açığa uzanan, o devletin kara parçasının devamı olarak kabul edilen ve tam egemenlik ve yetki hakkının olduğu alandır⁹⁶. Belirli bir sınır kavramı, bu alanda gerçek anlamda tüm devletlerarasında bir uzlaşma olmadığı için kullanılmaktadır. Karasuları genişliğinin ne olacağı hususu ilk kez BMDHS m. 3'te açık bir şekilde belirlenmiştir. Buna göre devletler, kendi karasuları genişliğini belirleme hakkına sahiptirler ancak bu genişlik, sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez⁹⁷. BMDHS'ne taraf olmayan devletlerse karasuları genişliklerini kendi iç mevzuatlarına göre belirlemektedirler. Bu açıdan bakıldığında ise karasuları kıyı devletinin kara parçasının deniz ile buluştuğu noktadan başlayarak açık denize kadar olan denizin tümünü de ifade edebilmektedir⁹⁸.

Tarihsel olarak incelendiğinde, deniz kıyılarından belirli bir uzaklığa kadar devam eden deniz alanları üstünde bağımsızlık, egemenlik iddiaları gibi hak iddiaları ortaya atılmıştır⁹⁹. Önceki zamanlarda bazı devletler, denizlerin bazı bölgelerinde egemenlik iddialarında bulunmuşlardır¹⁰⁰. Çünkü, bu devletler egemenlik iddia ettikleri suların, kendi ülke menfaatleri açısından önemli olduklarını düşünmekteydiler. Örneğin, Venedik,

Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Evangelia-Balla/publication/315647769_MARINE_CADASTRE_IN_EUROPE_STATE_OF_PLAY_NR_355/links/58d7af19aca2727e5efc8168/MARINE-CADASTRE-IN-EUROPE-STATE-OF-PLAY-NR-355.pdf Erişim Tarihi: 04.02.2022.

⁹⁵ Aksar, *Op Cit.*, s. 32.

⁹⁶ S. Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, İstanbul: Turhan Kitabevi 2016, s. 73.

⁹⁷ BMDHS m. 3.

⁹⁸ A. Özman, *Deniz Hukuku I*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 285, Çaşın, *Op. Cit.*, s. 636.

⁹⁹ Melda Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları*, İstanbul, 2008, Beta, s.304.

¹⁰⁰ *Ibid.*, s.304.

Adriyatik Denizi’nde, Danimarka, Kuzey ve Baltık Denizlerinde, İngiltere, Kuzey Denizi ve İspanya, Doğu Atlantik’te zamanında egemenlik haklarının olduğunu ileri sürmüşlerdir.

17. yüzyıldan sonlarından itibaren, devletler kendi ülke kıyılarına eklemiş oldukları bölgeler için bazı hukuki temeller ortaya koymuşlardır¹⁰¹. Bu zaman diliminden itibaren “ufuk çizgisi” ölçüsünün uygulanmasının zor olduğu açıldı; bundan dolayı daha somut olan fiili hakimiyet fikri temelli görüşler çerçevesinde “top menzili” ölçüsü kabul görmeye başladı¹⁰². Hollandalı Bynkerschoek’in “De Dominio Maris (1702)” adlı eserinde “devletin hakimiyeti, silahının eriştiği yere kadar uzanır” ifadesi ile kullanılan bu ölçüt veciz bir ifadesini bulmaktadır. Aynı şekilde, Grotious da top atışı mesafesinin (canon shot rule) karasuları sınırı olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur¹⁰³.

20. yüzyılda ise farklı uygulamalar görülmeye başlamış ve ortak hareket etmenin sağlanması ihtiyacıyla kodifikasyon çalışmalarına daha da hız verilmiştir¹⁰⁴. İkinci Dünya Savaşından önce, Milletler Cemiyeti tarafından düzenlenen 1930 yılındaki kodifikasyon toplantısından ve daha sonra da Birleşmiş Milletler’in girişimiyle bir araya gelen belli başlı deniz hukuku konferanslarında, karasularının genişliği konusu tartışılan başlıklardan birisi olmuştur.

1930 La Hague Kodifikasyonuna kadar devletlerin kendi karasuları içerisindeki yetkileri, güvenlikleri ile ilgili konular ile sınırlıydı. Denizlerin tüm insanlığın ve devletlerin ortak malı olduğu düşüncesinin ön plana çıktığı 1930 yılı öncesi dönemde, devletlerin karasularında sadece güvenlik ile ilgili durumlarda yetki kullanmaları meşru görülmekteydi. 1930 La Hague Kodifikasyonu ile başlayan ve günümüzde devam eden anlayış ile birlikte karasuları, bir devletin tartışmasız egemenlik ve yetki alanı olarak kabul edilmiştir. Bu alandaki iki istisnai hal mevcuttur. Bunlardan ilki, diğer devletlerin kıyı devletinin karasularından geçmek için zararsız geçiş hakkına sahip olmasıdır. Zararsız geçiş hakkı, kıyı devletinin egemenlik ve yetki alanında olan karasularında başka bir devlete ait olan veya başka bir devletin bandırasını taşıyan gemi için karasularından

¹⁰¹ Ibid., 2008, s.305.

¹⁰² Ibid., 2008, s.305.

¹⁰³ Aksar, Op. Cit., s. 33.

¹⁰⁴ Ibid., 2008, s.305.

geçme hakkıdır ve bu hakka sahip olan devletlerin gemileri, zararsız geçiş hakkı tanıyan kıyı devletinin karasularından güvenli bir şekilde geçebilir. Bu alandaki ikinci istisnai durum ise, kıyı devletinin ceza kanunları zararsız geçiş hakkının kullanan gemide gerçekleşecek olan herhangi bir cürüm karşısında geçersiz olduğu durumdur. Bu alandaki istisnalar, gemide gerçekleşen cürmün kıyı devletinin güvenliğini tehdit etmesi, müdahalenin gemi kaptanı tarafından istenmesi, müdahalenin geminin bayrağını taşıyan gemi tarafından istenmesi ya da kaçakçılığı önleme amacının olmasıdır¹⁰⁵.

Karasularının genişlik ölçüsü 18. yüzyılda, 3 deniz mili olarak uygulanmaya başlanmıştır ve ABD, BK gibi birçok devlet tarafından da kabul görmüştür¹⁰⁶. Sonrasında 6 mil olarak değiştirilen karasularının genişlik ölçüsü, ilk kez 1982 BMDHS'de açıkça düzenlenmiştir. BMDHS'nin 3. maddesine göre, devletler kendi karasuları genişliğini belirleme haklarına sahiplerdir ancak bu genişlik, sözleşmeye göre belirlenen esas hatlardan itibaren 12 mili geçemez¹⁰⁷.

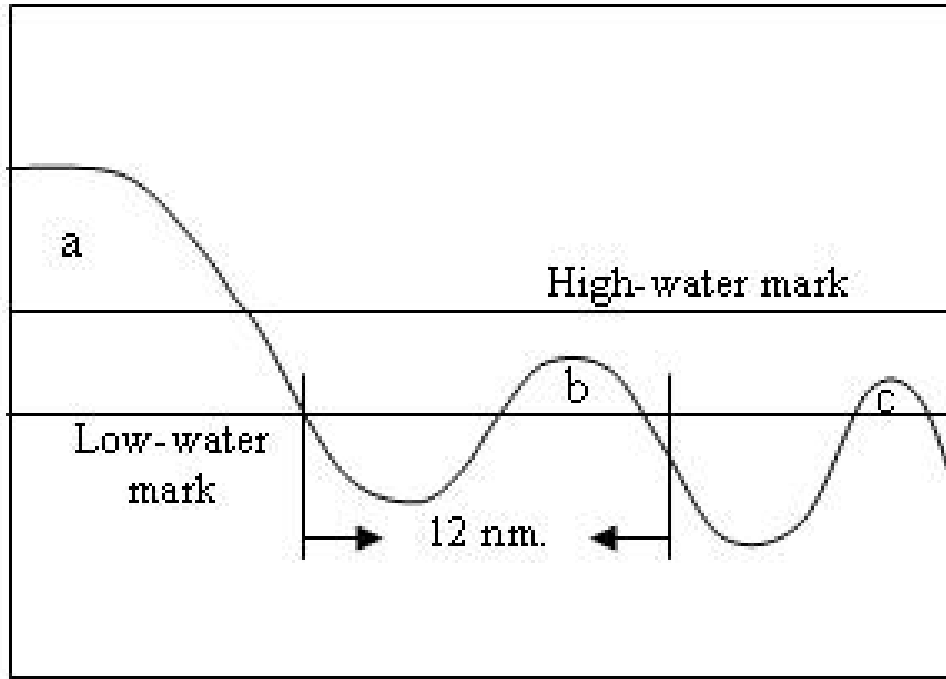
Karasuları ve diğer deniz yetki alanlarının belirlenmesi, açık denizdeki gemilerin kıyı devletinin karasularını saptayabilmesi ve uygulanacak kanunların belirlenmesi için, bu bölgelerin sınırlarının başlangıç noktasının nasıl tespit edileceği önemlidir. Şöyle ki, kıyı devletleri, karasuları ve diğer deniz yetki alanlarının sınırlarının belirlenmesinde başlangıç noktası olarak üç farklı hattan birini esas alabilirler. Bunlar; iç sınır, düz esas hat ve normal esas hat yöntemleridir. Normal esas hat, suların en alçak olduğu durumdaki coğrafi kıyı çizgisidir. Genelde girinti çıkıntının çok olmadığı durumlarda devletler karasularını belirlemek için bu yöntemi kullanmaktadırlar. Düz esas hat ise genellikle girinti çıkıntıların çok olduğu coğrafyalarda coğrafi kıyı çizgisinin üstünde belirlenen birkaç uç noktanın düz bir çizgi ile birleştirilerek oluşturulmaktadır¹⁰⁸.

¹⁰⁵ H. Aydın, *Karasularının Genişliği Sınırlandırılması ve Hukuki Statüsü*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 7(2), 2003, s. 106-111; UN, 1982, s. 33-34.

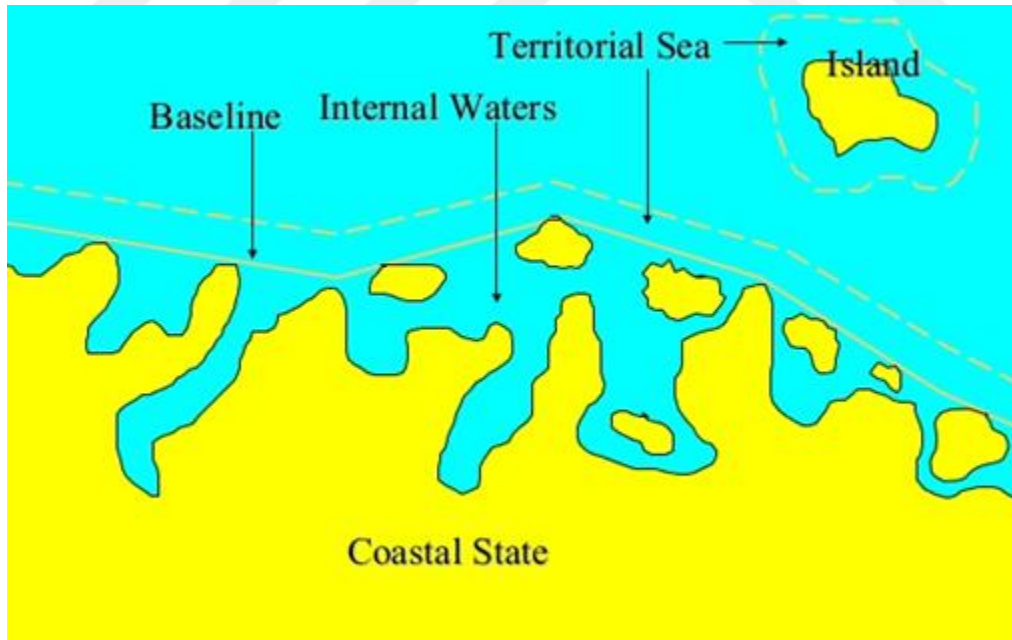
¹⁰⁶ Aksar, Op. Cit., s. 33.

¹⁰⁷ BMDHS, m.3.

¹⁰⁸ İ. S. Kaya, *Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 42.

Şekil 15: Normal Esas Hat Belirleme Usulü

Şekil 16: Düz Esas Hat Belirleme Usulü¹⁰⁹

¹⁰⁹ Uluslararası Hukuk Çalışmaları, 2017.

Karasularının dış sınırının belirlenmesi usulü, açık denize açılma pozisyonuna göre değişiklik göstermektedir. Eğer bir devletin karasuları açık denize açılıyorsa dış sınır belirlenir iken daire yayı çizme veyahut paralel çizme metodu kullanılır. Paralel çizme yöntemi kullanıldığında kıyıya paralel olarak kıyı çizgisine eşit mesafede olmak suretiyle bir çizgi çizilmekte ve karasuları buna göre belirlenmektedir. Bu yöntemin temel sorunu ise eğer kıyıda girinti çıkıntı sayısı fazlaysa karasuları mevcut halinden daha az hesaplanacaktır. Diğer bir deyişle, bu yöntem girinti çıkıntısı olmayan düz kıyılar için kullanılması gereken bir yöntemdir. Kıyı şeridinden girinti ve çıkıntının çok olduğu durumlarda daire yayları yöntemi daha çok tercih edilen bir yöntemdir. Daire yayları yönteminde, karasuları iç sınırında belirli noktalar belirlenmektedir ve bu noktalardan karasularının genişliği eşit olacak şekilde yani sanki pergelin sabit ucu belirlenen noktalara konulmuş gibi kabul edilerek yay çizilmektedir. Sonrasında ise bu yaylara teğet geçecek bir çizgi çizilmekte ve karasuları bu şekilde belirlenmektedir¹¹⁰. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın bu yöntemler sonucu belirlenen sınırların Birleşmiş Milletler'e bildirilmesi, sınırların belirlenmesi için BMDHS m. 15'in dikkate alınması gerekmektedir. Eğer belirlenecek sınırlar 24 milden dar ise karasularının karşıdaki kıyı devleti ile birlikte anlaşarak eşit uzaklık prensibine göre belirlenmesi gerekmektedir¹¹¹.

Karasularının yan sınırlarının belirlenmesi için toplamda 5 ayrı yöntem uygulanabilmektedir. İlk yöntem ve en çok tercih edilen yöntem eşit uzaklık yöntemidir. İkinci yöntem, iki ülke sınırlarının denk geldiği yerdeki enlem ve boylamların kullanılması şeklindedir. Üçüncü yöntemde, kıyı ülkesinin sınırları dış sınır olarak belirlenen bölgeye kadar uzatılır ve yan sınır bu şekilde belirlenir. Dördüncü yöntem ise karasularının denizle buluştuğu noktaya bir dikey çizilmesidir. Son yöntem ise karanın denize doğru çıkıntısına bir dikey çizmektir¹¹².

Devletin belirlenen karasularında, üçüncü devletler zararsız geçiş hakkı kullanabilmektedirler. Bu, üçüncü devletlerin bir diğer devletin karasularındaki hakkıdır.

¹¹⁰ Kaya, Op. Cit., s. 42.

¹¹¹ BMDHS, m. 15.

¹¹² Aydın, Op. Cit., s. 78-80.

Buna karşılık zararsız geçiş hakkını kullanacak olan devletler de BMDHS m. 19'un 2. bendinde belirtilen kısıtlamalara uymakla mükelleftir. Bu kısıtlamalar şunlardır¹¹³:

- *"Kıyı devletinin müdafaasına ya da güvenliğine zarar vermeyi amaç edinen propagandaların mevcudiyeti*
- *Kıyı devletinin güvenlik ya da müdafaasına zarar verebilecek her türlü bilginin toplanması*
- *Çeşidi fark etmeksizin bir silahın denemesini yapılması ya da çeşitli manevralarda bulunulması*
- *BMDHS'deki hükümlere aykırı davranışlarda bulunmak ya da kıyı devletinin topraklarının bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına, egemenliğine karşı tehditte bulunulması ya da kuvvet kullanılması*
- *Çeşidi fark etmeksizin uçakların havalandırılması, uçakların gemi güvertesine indirilmesi veyahut gemiye kabul edilmesi,*
- *Çeşidi fark etmeksizin askeri aletlerin havalandırılması, gemi güvertesine indirilmesi veyahut gemiye kabul edilmesi*
- *Kıyı devletinin maliye, gümrük, sağlık ve göç hususlarındaki kanun hükümlerine aykırı olarak para, mal ya da kişilerin güverteye alınması ya da güverteden çıkarılması*
- *Bilinçli bir şekilde ağır kirlenmeye sebep olacak eylemlerde bulunulması*
- *Balıkçılık eylemlerinde bulunulması*
- *Her türlü ölçüm ve araştırma eylemlerinde bulunulması*
- *Kıyı devletinin haberleşme sistemlerinden, deniz ekipmanlarından ya da tesislerinden herhangi birinin mevcut işleyişini engelleyecek herhangi bir faaliyette bulunulması*
- *Kıyı devletinin karasularından geçiş ile alakası olmayan herhangi bir faaliyette bulunulması"*

Tüm devletlerin diğer devletlerin karasularından zararsız geçiş hakkı vardır. Bu alanda savaş gemileri ile ilgili ise bir ortak görüş bulunmamaktadır. Bazı devletler yukarıda belirtilen sınırlar dahilinde hareket ettiği müddetçe savaş gemilerinin de zararsız

¹¹³ BMDHS, m. 19.

geçiş hakkına sahip olduğunu savunmaktadır. Fakat savaş gemilerinin geçişleri genellikle kıyı devletinin mevzuatlarına göre şekillenmektedir. Savaş gemileri bayrağını taşıdığı devleti doğrudan temsil etmesinden ötürüdür ki kıyı devletinin bu gemiler üzerinde yargı ve kanunların uygulanması yetkisi ile otoritesi mevcut değildir. Buna rağmen eğer savaş gemisi kıyı devletinin belirlediği mevzuat hükümlerini ihlal edecek bir faaliyette bulunursa kıyı devleti savaş gemisini faaliyetinin sonlandırması için uyarabilir ve sonrasında ise karasularını terk etmesini talep edebilir¹¹⁴. Bu alandaki istisna ise denizaltılardadır ve su altı araçlarıdır. Denizaltılarının ve su altı araçlarının herhangi bir ülkenin karasularından geçişi BMDHS madde 20'ye göre yasaklanmıştır. Bunlar deniz alanından geçerken su yüzeyine çıkmak ve bayrak göstermek zorundadır¹¹⁵.

Kıyı devletinin de zararsız geçiş hakkı ile alakalı bazı hakları mevcuttur.

Bunlar:

- *Deniz canlılarının korunması*
- *Balıkçılık ile ilgili yasaya aykırı eylemlerine engellenmesi*
- *Çevre kirliliğinin engellenmesi*
- *Deniz altında yer alan petrol boru hatları ile kabloların korunması*
- *Deniz trafik ve güvenliğinin kıyı devleti tarafından sağlanması*

şeklindedir¹¹⁶.

Kıyı devletinin karasularındaki yargı yetkisi ise bazı kısıtlamalara sahiptir. Bu kısıtlamalar geminin savaş ya da ticaret gemisi olmasına göre değişiklik göstermektedir. Savaş gemileri ile ticari amacı haricinde kullanılan bizatihi devlete ait olan gemiler üzerinde kıyı devletinin herhangi bir yargı yetkisi bulunmamaktadır¹¹⁷. Buna mukabil, ticaret gemileri için ise durum farklıdır. Ticaret gemilerine karşı yargı yetkisi belirli şartlar dahilinde düzenlenmiştir. Bu şartlar haricinde kıyı devleti cezai yargı yetkisini kullanmamalıdır. Bu şartlar;

¹¹⁴ BMDHS, m.28-30.

¹¹⁵ BMDHS, m.20.

¹¹⁶ BMDHS, m.21.

¹¹⁷ BMDHS, m. 32.

- İşlenen suç sonuçları itibariyle kıyı devletine uzanmakta ise,
- Eğer suç kıyı devletinin kamu düzenini, barışını veya güvenliğini bozacak nitelikte ise,
- Geminin bayrak devleti, bayrak devletinin diplomatik görevlileri ya da gemi kaptanı doğrudan yardım talebinde bulunduysa,
- Eğer kıyı devletinin alacağı tedbirler uyuşturucu trafiğinin engellenmesi için elzem ise

kıyı devleti yargı yetkisini kullanabilmektedir¹¹⁸.

Türkiye 1982 BMDHS'ye taraf olmadığından ve karasularını belirleme yetkisi T.C. Bakanlar Kurulu'na verilmesinden dolayı, karasuları, T.C. Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmekte ve değiştirilmektedir. Türk karasuları ile ilgili ilk kanun olan 479 sayılı kanunda, karasuları genişliği 6 mil olarak belirlenmiştir¹¹⁹. Buna ek olarak, T.C. Bakanlar Kurulu, Türkiye'nin hak kaybına uğramaması adına karasuları daha geniş olarak belirlenen ülkelere karşı mütekabiliyet ilkesinin geçerli olduğunu da açıkça belirtmiştir. Kanunun 3. maddesinde ise Türk kara ülkesinin, komşu devletin kara ülkesi arasındaki mesafenin daha kısa olması durumunda aksi bir antlaşma imzalanmadıkça orta hat Türk karasularını dış sınırı olarak kabul edilecektir. Türkiye aynı zamanda karasularını belirlerken de normal esas hat ilkesini uygulamıştır¹²⁰.

Son olarak, 1982 yılında yayınlanan ve 479 sayılı yasayı ilga eden, 2674 Sayılı Karasuları Kanununda karasuları, 6 mil olarak belirlenmiştir¹²¹. Bakanlar Kurulu, bu yasaya dayanan 8/4742 sayılı karar ile Akdeniz ve Karadeniz'de belirlenen 12 millik karasularının aynı kalmasına, karar vermiştir¹²².

¹¹⁸ BMDHS, m. 27.

¹¹⁹ RG., 479 Sy. Kanun, 25 Mayıs 1964.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ RG., 2674 Sy. Kanun, 29 Mayıs 1982, m. 1.

¹²² RG., 8/4742 Sy. Karar, 29 Mayıs 1982.

2.1.2. Bitişik Bölge

Bitişik bölge (contiguous zone; zone contigue), “karasularının bitişik açık deniz bölgesi” şeklinde veya “karasularının dış sınırının ötesinde belirli bir genişliğe kadar uzanan, kıyı devletinin ilanı üzerine belirli konularda yetkiler kullandığı deniz” olarak da tanımlanabilir¹²³. Bitişik bölge, devletin karasularından sonra başlayan karasularındaki kadar geniş yetkileri olmasa da denetleme yetkisine sahip olduğu alanı belirtmektedir. Devletin egemenliği alanında olmamakla birlikte devletin denetleme yetkisine sahip olduğu bu alan, ilk defa İngiltere’de "Hovering Act" yasası ile literatüre girmiştir¹²⁴ Bu kavram, 1714 ile 1742 yılları arasında İngiliz siyasetinin önemli şahsiyetlerinden biri olan Sir Robert Walpole tarafından, kaçakçılığı ve İngiltere’nin vergi gelir kaybını engellemek için ortaya konmuştur¹²⁵. Bu yıllarda İngiltere, 5-12 mil açıklarında gezen dikkat çeken gemiler üzerinde gümrük ve maliye hususlarında denetim yapmak amacıyla “hovering acts” adında kanunlar yayınlamıştır. Yine buna benzer bir uygulama başka devletlerce de kabul görmüştür. Örneğin, ABD, alkol yasağının uygulandığı yıllarda devletlerle imzaladığı anlaşmalar yoluyla, kıyıdan itibaren bir saatte ulaşabileceği yere kadar yakalanan şüpheli gemiler için denetim ve tedbir yetkilerini kullanmıştır¹²⁶. Bu yasaların çıkışında bitişik bölge esasen, karasuları genişliğinin günümüze göre daha az kabul edildiği, yani 3 mil olarak uygulandığı zamanlarda, devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla kullanmak istedikleri alanı temsil etmektedir.

1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi’nde, bitişik bölge, kıyı devletinin ülkesinde veya karasularında uyguladığı gümrük yasalarının, mali yasalarının, göç ve sağlıkla ilgili yasalarının ihlal edilmesini önlemek veya karasularında bu yasaları

¹²³ Sur, Op.Cit., s.332.

¹²⁴ B. Gilmore, *Hovering Acts*, Oxford Public International Law, 1 Aralık 2008
Erişim Adresi: <https://opil.oup.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1177>
Erişim Tarihi: 05.02.2022.

¹²⁵ Frommer, 1981/1982, s. 439-442.

¹²⁶ Sur, Op. Cit., s.332.

ihlal edenleri cezalandırma yetkilerini kullanmak maksadı ile oluşturulmuş bir deniz olarak tanımlanmıştır¹²⁷.

1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'nda bitişik bölge hususu güvenlik temelli olarak ortaya atılmış ve devletler tarafından tartışılmıştır. Bununla birlikte devletlerin güvenlik amaçlı bitişik bölge tesis etme hususundaki düşüncelerinde güvenliğin her devlet için ayrı bir anlam ifade edebileceğinden dolayı, itirazlar gelmiş ve kabul edilmemiştir. Sonrasında 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dahil olması ise göç, gümrük, sağlık ve maliye ile ilgili konularda karasuları ihlalinin engellemek için eklenmiş ve kabul edilmiştir¹²⁸. Sözleşmenin 24. maddesinde ise, bitişik bölgenin 12 milden fazla olamayacağı açıkça belirtilmiştir. Böylece uluslararası deniz hukukunda bitişik bölge ilk defa 12 mil olarak belirlenmiştir.

BMDHS'ne göre, devletin bitişik bölgeye sahip olmasının ön koşulu, bu bölgede yetki kullanacağına dair bildirimi daha önceden yapması ve ilan etmesidir. Bu durumda dahi devletin bitişik bölge için yetkisi 1958 Cenevre Deniz Hukuk Sözleşmesi'nde olduğu gibi göç, gümrük, sağlık ve maliye ile ilgili konularda geçerlidir¹²⁹. Bu konuların haricinde bitişik bölge ile ilgi tek durum BMDHS m. 303'te açıkça belirtilmiş olan batık ve arkeolojik değerler ile ilgilidir. Eğer kıyı devlerinin karasuları sonrasındaki 12 millik kısımda tarihse veya arkeolojik bir kalıntı mevcut ise kıyı devleti bu alanı bitişik bölge olarak ilan edebilmektedir¹³⁰.

Bitişik bölgenin hukuki rejimine kısaca bakacak olursak, kıyı devleti bitişik bölge için egemenlik hakkına değil, denetim yetkisine sahiptir. Bu yetkiyi de kullanmak için ilgili devlet bazı yetkilerini kullanabileceğini ve kullanacağını ilan etmelidir¹³¹. Kıyı devletine tanınmış olan yetkiler, gümrük, sağlık, maliye ve göç konularında devletin ülkesinde meydana gelen veya vukuu bulacak ihlalleri önleme ve cezalandırma

¹²⁷ 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi m. 24, Yücel Acer, İbrahim Kaya, Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı, 2014, Beta Yayıncılık, 5.bası, s.210.

¹²⁸ UN, Treaty Series Vol. 516, 1 Ocak 1966.

¹²⁹ BMDHS, m.21/1-h.

¹³⁰ BMDHS, m.303.

¹³¹ Sur, Op.Cit., s.333

yetkileridir¹³². Böylelikle kıyı devletinin mevzuatı bitişik bölgelerde devreye girmeyip, yalnızca kontrol, engelleme yakalama yetkileridir.

Kimi ülkeler güvenlik hususunda da yetki konusuna ilave etmek niyetindeydiler; fakat bu görüş reddedilmiştir. Uygulamada bazı ülkeler (Bangladeş, Sri Lanka, Yemen, Hindistan, Pakistan) güvenlik hususunu da içine alacak şekilde bitişik bölgeler ilan etmişlerdir. Bu uygulamalar uluslararası hukuk kapsamında değerlendirildiğinde bu konudaki kanunlara açıkça aykırılık teşkil etmektedir¹³³.

Türkiye, 29 Mayıs 1982 tarihli 2674 Sayılı karasularını belirleyen kanunda bitişik bölge ile ilgili bir düzenleme getirmemiştir. Dolayısıyla Türkiye, günümüzde bitişik bölge uygulamamaktadır.

2.1.3. Balıkçılık Bölgesi

Balıkçılık bölgesi kavramı kıyı devletlerinin balıkçılık ile ilgili sahip olmak ve kullanmak istediği haklardan dolayı ortaya çıkmıştır. En temel tanımlama ile balıkçılık bölgesi kıyı devletinin egemenlik haklarının var olduğu ve yetki ile otoritesini bu haklar çerçevesinde balıkçılık için kullandığı deniz alanına verilen addır¹³⁴. Balık avlama konusunda münhasır yetkinin kıyı devletine ait olduğu deniz alanı olarak da tanımlanabilir.

Balıkçılık bölgesi kavramı literatüre, 28 Eylül 1945 tarihinde dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman'ın yayınladığı tebliğler ile ortaya çıkmıştır. Truman'ın yayınladığı tebliğlerden birisi "Açık Denizin Bazı Bölgelerinde Sahil Balıkçılığına İlişkin Tebliğ" adıyla kıyı devletinin kıta sahanlığındaki doğal kaynaklarla ilişkindir¹³⁵. Bu tebliğde kıta sahanlığı alanının kıtanın devamı niteliğinde olmasından dolayı kıyı devletine ait olacağının üzerinde durulmuştur. ABD aynı zamanda bu tebliğ ile birlikte

¹³² Ibid., s.333.

¹³³ Ibid., s.333.

¹³⁴ H. Pazarcı, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitapevi, Ankara, 2012, s. 281.

¹³⁵ Ü.E. Ertuğrul, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları*., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 21, 2017, s. 66.

kendi kıyılarının açıklarında kıta sahanlığı olarak adlandırılan bölgede birçok yeraltı kaynaklarının olduğunu da belirtmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte bunlara ulaşılmasının mümkün olduğu durumlarda bu kaynakların korunarak, temkinli bir şekilde kullanıma sokulmasının da gerekliliği üzerinde durulmuştur¹³⁶.

BMDHS m.166'da esas olan bütün devletlerin açık denizlerde balıkçılık amacıyla faaliyetlerine devam edebileceği hususuna ilişkindir¹³⁷. Fakat devletler, sözleşmenin 64-67. maddelerinde açıklandığı üzere, bahsedilen haktan faydalanırken kıyı devletlerini de düşünmek zorundadır¹³⁸. Ayrıca tüm devletler, açık denizlerin canlı kaynaklarının korunması amacıyla diğer devletlerle barışçıl şekilde hareket etmek zorunda ve iş birliği yapmaktan kaçınmamalıdır¹³⁹.

BM Gıda ve Tarım Teşkilatı'nın bu doğrultuda yapmış olduğu incelemeler ve dünya çapındaki araştırmalar, dünya balık stoklarının 1989 senesinden beri devamlı olarak azaldığını ve fazla avlanma nedeniyle mevcut stoklarının %70 oranında azaldığını göstermektedir¹⁴⁰. Bundan dolayı, açık deniz balıkçılığının mevcutta en büyük sorunu, balık stoklarının korunması ve dengeli bir şekilde avlanmadır. Balıkçılık, iki tür alan olarak karşımıza çıkabilmektedir:

-Münhasır balıkçılık (fishery zone), esas hattan itibaren 12 mile kadar uzanır ve bu alanda artık kıyı devletinin balıkçılık bölgesinde münhasır yetkileri vardır. Uluslararası Adalet Divanı 1974 İngiltere-İzlanda balıkçılık davasında bahsi geçen uygulamayı örf-adet kuralı olarak kabul etmiştir¹⁴¹.

-Balıkçılık tercihl hakları (preferential rights of fishing), daha ötede yani 12 milin de ötesinde bulunan, kıyı devletinin balıkçılık konusunda öncelikli haklarını ifade eder¹⁴². Bu hususta, ekonomik gelirlerinin çoğunluğu balıkçılık sektörüne bağlı olan ülkeler öncelikli haklara sahiptir ve özellikle daha eskilerden süre gelen bu bölgelerde balık

¹³⁶ *Ibid*, s. 56-57.

¹³⁷ Şeref Ünal, Uluslararası Hukuk, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s.148.

¹³⁸ *Ibid.*, s.148.

¹³⁹ *Ibid.*, s.148.

¹⁴⁰ *Ibid.*, s.148.

¹⁴¹ Sur, Op. Cit., s.334.

¹⁴² Sur, Op. Cit., s.334.

avlayıp nüfusunun belirli bir kısmının geçimini bunlarla sağlayan ülkeler yararlanmaya devam etmektedir¹⁴³.

Balıkçılık bölgesi kavramı, Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'nda da ele alınmıştır. Kıyı devletinin özel menfaati kavramı ile ele alınan bu husus, balıkçılık bölgesinin kıyı devleti tarafından kullanılması ile ilgili ele alınan ilk kavramdır¹⁴⁴. Bu kavramın ortaya çıkması ve kabul edilmesine rağmen balıkçılık bölgesinin ne kadar olacağına dair resmi bir kavram ortaya atılmamıştır. Balıkçılık bölgesinin kaç mil olacağı İzlanda ile İngiltere arasındaki balıkçılık bölgesi ile ilgili davanın Uluslararası Adalet Divanı'nda görülmesi ile yargı kararları neticesinde belirlenmiştir. İzlanda 14 Temmuz 1974 tarihinde aldığı kararla balıkçılık bölgesini 50 mile çıkarmıştır. Duruma vakit kaybetmeden itiraz eden İngiltere, anlaşmazlığı çözmek adına Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuştur. Uluslararası Adalet Divanı tarafından görülen dava neticesinde 25 Temmuz 1974 tarihinde verilen kararla balıkçılık bölgesi karasularının dış sınırından başlayarak 12 mil olarak belirlenmiştir. Kıyı devleti bu sınırlar dâhilinde balıkçılık ile ilgili haklarını kullanabilecektir¹⁴⁵. Uluslararası Adalet Divanı tarafından alınan bu karar aynı zamanda emsal karar olarak kabul edilmiş ve balıkçılık bölgesi bundan sonra karasuları dış sınırından itibaren 12 mil olarak belirlenmiştir¹⁴⁶.

2.1.4. Münhasır Ekonomik Bölge

Münhasır ekonomik bölge kavramının temeli 1945 yılındaki Truman Bildirileri'ne dayanmaktadır. Balıkçılık bölgesi oluşturma ile ilgili düzenleme sonucunda ABD kıyılarında münhasır ekonomik bölge ilan etmiş, bunu da diğer devletler takip etmiştir.

¹⁴³ Sur, Op. Cit., s.334.

¹⁴⁴ S. Toluner, Milletlerarası Hukuk Dersleri, Beta Yayınları, İstanbul, 1996, s. 57-58.

¹⁴⁵ Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v. Iceland), ICJ Reports, 25.07.1974.

¹⁴⁶ S.N. Karaman Engür, Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesindeki Balıkçılık Hakları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 43-47.

Balıkçılık, bölgesine kıyasla yetki bakımından daha geniş olan münhasır ekonomik bölge, esas çizgilerden itibaren 200 deniz miline kadar uzanan, kıyı devletinin iktisadi konularda münhasır yetkilere sahip olduğu deniz alanı şeklinde açıklanabilir¹⁴⁷. Neredeyse yeni bir kavram olan münhasır ekonomik bölge 1970'li yıllarda adından söz ettirmeye başlamış ve resmi olarak ilk defa Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sonucunda BMDHS'de kendine yer bulmuştur¹⁴⁸.

BMDHS'ye göre münhasır ekonomik bölge, kıyı devletinin karasularından sonra bu sulara bitişik olan sular olup sözleşmenin 5. bölümünde detaylı olarak düzenlenen rejime tabi olan ve yine 5. bölüme dayanarak kıyı devletinin yetki ve hakları ile üçüncü devletlerin yetki ve haklarının düzenlendiği bölgedir¹⁴⁹. Sözleşmeye göre, kıyı devleti 200 millik bir alanda gerek su yüzeyindeki gerek su altındaki gerekse toprak altındaki canlı veyahut cansız tüm doğal kaynakları araştırma, işletme, koruma ve idare etme gibi tüm yetki ve hakları haizdir¹⁵⁰.

MEB kavramı oldukça önemlidir ve kendi alanında çok önemli ihtiyaçlara cevap vermektedir. Devletlerin, ekonomik olarak yarar sağlayabildiği alanları genişletmelerine, denizde bulunan doğal kaynaklardan yararlanabilmelerine ve böylece gelişmişlik düzeylerini arttırabilmelerine yarayan MEB, bu sebeplerden dolayı birçok devletler arasında uyuşmazlığa da neden olmaktadır. MEB'in bir diğer etkisi olarak, denizde avlanma yöntemlerinin ilerlemesiyle doğal kaynakların yok olması ve çevre sorunları da gündeme gelmektedir. Sadece doğal kaynakların tüketilmesi değil, aynı zamanda gelişmiş devletlerin teknolojik olarak da üstün olduğu düşünüldüğünde petrol, maden gibi biyolojik olmayan kaynakları da denizin altından kazanmaları MEB'i oldukça önemli bir hale getirmiştir¹⁵¹. Gelişme, ilerleme ve büyüme düşüncesi, egemenlik hareketleriyle sayıca artan üçüncü dünya ülkeleri tarafından savunulan fikirler sonucunda, münhasır ekonomik bölge kavramı kısa bir zamanda kendini geniş alanlarda kabul ettirdi¹⁵².

¹⁴⁷ Sur, Op. Cit., s.335.

¹⁴⁸ Ibid., s.335.

¹⁴⁹ BMDHS. m. 55.

¹⁵⁰ BMDHS, m. 55-74.

¹⁵¹ Sur, Op. Cit., s.335.

¹⁵² Ibid., s.335.

İlk olarak, gelişmiş ülkelerin de yer aldığı birçok devlet, kendi kıyı açıklarında belirsiz genişliklere uzanan münhasır balıkçılık bölgeleri ilan ettiler ve bu durum UAD tarafından kabul gördü¹⁵³. Başlangıçta gelişme ideolojisinin bir uzantısı olarak bu ülkelerce kabul edilen bu görüş daha sonra, sonradan gelişmiş devletlerce de kabul edilerek daha geniş bir alanda kendine uygulama alanı buldu. Bu ikinci kavram Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sonucu, BMDHS'de resmen kabul edilmiştir¹⁵⁴. Böylece, dünya üzerindeki bütün denizlerin %36'sı belirli konularda ulusal yetki alanına girebilmiştir¹⁵⁵. Canlı kaynakların yüzde doksanının kıyıdan 200 deniz mili uzaklığa kadar uzanan alanlarda elde edildiği düşünüldüğünde, kaynakların çok büyük bir bölümü artık kıyı devletinin bırakılmıştır¹⁵⁶.

MEB, esas hatlardan itibaren 200 deniz miline kadar uzanabilir. Böylelikle 12 deniz mili genişliğinde karasuları varsa, ekonomik bölge 188 miline kadar genişleyebilir.

Kıyıları karşılıklı ya da yan yana olan devletler anlaşma yolu ile, hakça bir çözüm olacak şekilde sınırlarını çizerler. Eğer anlaşma oluşmaz ise, taraflar, sözleşmenin XV. kısmındaki metotlarından başvuracaklardır¹⁵⁷.

Türkiye, BMDHS'ye taraf değildir. Bu nedenle Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'de MEB uygulamasının nasıl olacağı hususu belirsizdir. Ancak, çoğu ülkenin ilan etmesiyle MEB deniz yetki alanını haiz olmasından dolayı MEB'e ilan yoluyla sahip olma bir teamüsel hukuk kuralı haline gelmiştir. Türkiye, hakkaniyet ilkesini de dikkate alarak, 1984 ve 1986 yıllarında SSCB ve Romanya'nın MEB ilan etmelerinden sonra 1986 yılında Karadeniz'de MEB ilan etmiştir¹⁵⁸. Ancak, Ege ve Doğu Akdeniz'e baktığımız zaman, Yunanistan ile yaşanan sorunlar sebebiyle, öncelikli olarak da kıta sahanlığı hususunda da anlaşmaya varılamaması sebebiyle bu bölgelerde MEB belirlenmesi oldukça güçleşmektedir.

¹⁵³ Ibid., s.335, Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v. Iceland), ICJ Reports, 25.07.1974.

¹⁵⁴ Ibid., s.335.

¹⁵⁵ Ibid., s.335.

¹⁵⁶ Ibid., s.335.

¹⁵⁷ Ibid., s.336.

¹⁵⁸ Caşın, Op. Cit., s. 774.

2.1.5. Kıta Sahanlığı

Kıta sahanlığı aslında bir jeolojik kavramdır¹⁵⁹. Jeolojik olarak, kıta sahanlığı, bir kadar ülkesinin denizin altında yer alan doğal uzantısına verilen isimdir¹⁶⁰. Deniz suları ile çevrili bir toprak parçasının denizin altında uzanan doğal parçaları da mevcuttur ve bu uzantıların bir bölümüne kıta sahanlığı denilmektedir.

Kıta sahanlığı kavramı, 1945 Truman Bildirileri ile literatüre giriş yapmıştır¹⁶¹. En temel coğrafi tanımlamayla kıta sahanlığı, bir devletin ana kara parçasının altından denize doğru devam eden doğal uzantısıdır. Hukuki tanımlama ise buna göre biraz daha karmaşık olmakla birlikte şu şekildedir: Kıta sahanlığı kıyı devletinin karasuları olarak tanımlanan alanından sonra başlamakta olan, su altında bulunan alanlardaki deniz yatağı ile toprak altında bulunan cansız kaynakların tümünü gerek araştırma gerekse işletme yetkisini haiz olduğu bölgedir. Kıyı devleti kıta sahanlığı dâhilindeki hakları ipso facto ve ab initio olarak mevcuttur. Diğer bir deyişle bu hakların kullanılması için diğer devletlere ya da uluslararası organizasyonlara bildirimde bulunulmasına gerek bulunmamaktadır.

İlk olarak 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesinde yer alan kıta sahanlığı kavramı, sözleşmeye göre karasularından sonraki alanda 200 m derinliğe kadar olan sualtındaki bölgelerin deniz yatağını ve zeminin altını ya da bu derinliğin üstündeki derinlikte belirtilen alanların doğal kaynaklarının işletmeye imkân elverdiği sınıra kadar uzanan yer olarak tanımlanmıştır¹⁶². 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesinde, "imkân elverdiği sınıra kadar" kavramı, aslında 200 metre sınırını teknolojik açıdan daha ileri gidebilecek devletlerin önündeki engeli kaldırmak için belirlenmiştir. Bu maddede ortaya çıkan ayrıcalık neticesinde madde BMDHS'de yeniden ele alınmıştır. 1982 sözleşmesinde kıta sahanlığı, kıyı devletinin karadaki topraklarının doğal uzantısı boyunca kıta kenarının dış sınırına kadar karasularının başlangıç çizgisinden itibaren 200 deniz mili

¹⁵⁹ Acer, Kaya, Op. Cit., s.211.

¹⁶⁰ Ibid., s.211.

¹⁶¹ H. PAZARCI, Kıta Sahanelığı Kavramı ve Ege Kıta Sahanelığı Sorunu, Aziz Köklü'nün Anısına Armağan, 1984, s. 397-398.

¹⁶² UN, Convention on the Continental Shelf, Treaty Series Vol. 499, 01.01.1965, art. 1-2.

uzaklığa kadar olan kısımdaki tüm deniz yatağını ve toprağın altını içermektedir¹⁶³. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi teknolojinin daha derin bölgelerde de deniz yatağından ya da toprak altından çıkarıma izin vermesiyle birlikte derinlik sınırı yerine genişlik sınır belirtmiştir.

Cenevre kıta sahanlığı sözleşmesinin kadar kıta sahanlığı kavramsal olarak var olmuşken hem genişliği hem de hukuksal statüsü belirli bir çerçeveye oturtulamamıştır¹⁶⁴. Cenevre kıta sahanlığı sözleşmesi her iki yönden de kıta sahanlığı kavramını düzenleme konusu yaptı¹⁶⁵.

Kıta sahanlığının genişliği hususunda, Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi iki boyutu olduğunu ortaya koymuştur. İlk olarak, kıta sahanlığı, denizin yüzeyi ile tabanı arasındaki derinliğin 200 metre olduğu noktaya kadar uzanmaktadır. Bu derinlik boyutuna göre, kıta sahanlığı esas çizgiden ölçülmemekte, karasularının ötesinde derinlik hangi noktada 200 metreye ulaşıyor ise o noktaya kadar uzandığı kabul edilmiştir¹⁶⁶. Diğer, ikinci boyuta göre, şayet kıyı devleti derinliğin 200 metre olduğu noktadan sonra gelen alanlarda yer alan doğal kaynakları da işletebiliyorsa, kıta sahanlığı işletebildiği derinliğe kadar uzanabilecektir¹⁶⁷.

Doğal kaynakların dönüştürülmesi ve işletilmesi amacıyla kullanılan teknolojik gelişme bahsetmiş olduğumuz işletilebilirlik boyutunun problemli ve sakıncalı olduğunu ortaya çıkarmış ve bunların sonucunda da 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi kıta sahanlığının genişliğine yönelik yeni bir boyut getirmiştir¹⁶⁸. Sözleşmeye göre, kıta sahanlığının genişliği doğal uzantısı boyunca kıta marjının en ileri (uç) noktasına kadar uzanmaktadır. Fakat her kıyı ülkesinin doğal uzantısının farklı noktaları mevcuttur. Bundan dolayı 1982 sözleşmesi diğer bir boyut olarak sabit uzaklık ölçütünü getirmiştir¹⁶⁹. Bu ikinci boyuta göre, kıta sahanlığı esas çizgiden itibaren 200 deniz mili

¹⁶³ BMDHS, m. 76.

¹⁶⁴ Acer, Kaya, Op. Cit., s. 211.

¹⁶⁵ Ibid., s.211.

¹⁶⁶ Ibid., s.212.

¹⁶⁷ Ibid., s.212.

¹⁶⁸ Ibid., s.212.

¹⁶⁹ Ibid., s.212.

uzaklığa kadar gitmektedir. Bahsetmiş olduğumuz bu iki boyutun bir arada bulunması da şu şekilde olmaktadır:

Bir kıyı devleti, eğer etrafındaki deniz genişliği müsait ise, esas hatta itibaren 200 mil uzaklığa uzanan bir kıta sahanlığına, ilan etmek zorunda olmaksızın kendiliğinden sahip olmaktadır. Kıyı devletinin iç suları ve karasuları bu alandan çıkarıldığında 200 mil kadar geriye kalan alan o ülkenin kıta sahanlığını oluşturmaktadır¹⁷⁰. Fakat, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin getirdiği doğal uzantı ölçütü uyarınca, eğer bir kıyı devletinin doğal uzantısı ya da kıta marjı 200 milin ötesine geçiyorsa, kıyı devletinin kıta sahanlığı alanı kıta marjının bu uç noktasına kadar uzanacaktır¹⁷¹. Her durumda bir kıyı devletin kıta sahanlığına sahip olurlarken, doğal uzantısının 200 mili geçtiği durumlarda 200 milden daha geniş ama en fazla 350 deniz mili genişliğe kadar kıta sahanlığına sahip olacaklardır¹⁷².

Kıta sahanlığı alanında, kıta sahanlığına sahip olan kıyı devletinin bazı egemenlik hakları mevcuttur. Kıyı devleti bu genişlik dahilinde deniz yatağı içerisindeki ya da toprak altındaki madenler, cansız kaynaklar ve canlılar üzerinde haklara sahiptir. Buna ek olarak diğer devletler kıyı devletinin rızasını almak koşuluyla deniz yatağına boru ve kablo döşeme hakkını da haizdir¹⁷³. Kıta sahanlığı da her ne kadar 200 mil genişlik olarak belirlenmişse de kıyıdaş devletle oluşacak çatışmaları ve anlaşmazlıkları engellemek adına bu devlet ya da devletler ile bir sınır çizilmesi zaruret arz etmektedir. Buna göre, kıyıdaş devletlerin kıta sahanlığı için dış sınır ve yan sınır çizgilerini adilane bir antlaşma çerçevesinde belirlemesi gerekmektedir.

2.2. Deniz Alanlarının Sınırları ve Sınırlandırma Metotları

1958 Cenevre Deniz Hukuk Konferansı ve sonrasında imzalanan 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile birlikte deniz alanlarının dış sınırlarının oluşturulması

¹⁷⁰ Ibid., s.213.

¹⁷¹ Ibid., s.213.

¹⁷² Ibid., s.213.

¹⁷³ Pazarcı, Uluslararası Hukuk, s. 284.

hususunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşler çeşitli yöntemlerle kıyı devletinin dış sınırını oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, genel olarak kabul edilen 4 temel metot bulunmaktadır. Bu metotlar;

- Eşit Uzaklık Metodu
- Kuşatma Metodu
- Sınırlı Etki Metodu
- Kerteriz Hattı Metodudur.

Bu metotların daha detaylı incelemesi ise aşağıdaki başlıklarda yapılacaktır.

2.2.1. Eşit Uzaklık Metodu

Eşit uzaklık metodu literatüre 1958 Cenevre Deniz Hukuk Sözleşmeleri ile girmiş 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi ile de kesin olarak netleştirilmiştir. 1958 Cenevre Deniz Hukuk Sözleşmeleri'nden biri olan Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.6/1'e göre, *"Aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir Devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır."*

Kıyıları yan yana olan devletler içinse aynı maddenin 2. fıkrası ise şu şekilde hüküm getirmiştir: *"Aynı kıta sahanlığının kıyıları yan yana olan iki Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir Devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir."*

Bu düzenlemelerle birlikte eşit uzaklık metodu uluslararası alanda kabul gören bir deniz alanları belirleme metodu olmuştur. Nitekim, bu sözleşmenin imzalanmasından sonra da uluslararası yargılamada görülen davalarda eşit uzaklık metodunun uygulanmasın hukuki

mecburiyet olduğu iddia edilmiştir. Örneğin, Kuzey Denizi Davasında¹⁷⁴ Hollanda ve Danimarka, Almanya'ya karşı olarak, Kuzey Denizinde kıta sahanlığının sınırlandırılmasında eşit uzaklık metodunun kullanılmasını talep etmişlerdir. UAD tarafından görülen diğer davalarda¹⁷⁵ da taraflar mahkemeden aynı yönde talepte bulunmuşlardır¹⁷⁶

BMDHS'ne göre Eşit Uzaklık, iki ülkenin karasularının dış sınırları arasındaki mesafenin eşit olarak bölünmesi ile ortaya çıkmaktadır¹⁷⁷. Eşit uzaklık prensibinin iki farklı uygulama şekli mevcuttur. Bunlardan ilki karasularının genişliğine eşit büyüklükte çizilen dairelere bir teğet çizgisi çizmek ve dış sınırın bu hat olduğunu kabul etmektir. 1958 Cenevre Deniz Hukuk Sözleşmelerine göre ise, eğer deniz alanları karasularından daha geniş bir alandaysa iki taraf arasında ihtilafa neden olacak bir durum gelişmemiş demektir. Aksi halde daha dar bir alanda ise eşit uzaklığa çizilen ortay hat ile bu sorunun çözülmesi gerektiği sözleşmede belirtilmiştir¹⁷⁸.

Eşit uzaklık metodu, deniz alanları sınırlarının belirlenmesinde mutlak surette uygulanması gereken bir metot değildir. UAD'nın verdiği kararlarında¹⁷⁹ görülmektedir ki eşit uzaklık metodu, yanında özel koşulların varlığı halinde uygulanabilecek bir yöntem olarak kabul edilmiştir ve "eşit uzaklık-özel unsurlar" kuralı olarak zikredilmiştir. Buna kurala göre, özel unsurlar bulunmadıkça eşit uzaklık metodu uygulanamayacaktır¹⁸⁰. Kuzey Denizi Davalarında da Divan, eşit uzaklık metodunun her şartta uygulanmasının zorunlu olmasının hakkaniyete aykırı olacağını belirtmiştir¹⁸¹. Çünkü her ne kadar eşit uzaklık adil bir çözüm gibi görünse de farklı coğrafyalarda farklı koşulların mevcudiyeti bu adilane çözümü tam tersine çevirerek haksızlık

¹⁷⁴North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany v. Denmark and The Netherlands), ICJ Reports 3, 1969, s.10-12.

¹⁷⁵Delimitation of the Maritime Boundry in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), ICJ Reports 246, 1984.

¹⁷⁶ Yücel, Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları, s. 143.

¹⁷⁷ BMDHS m.4.

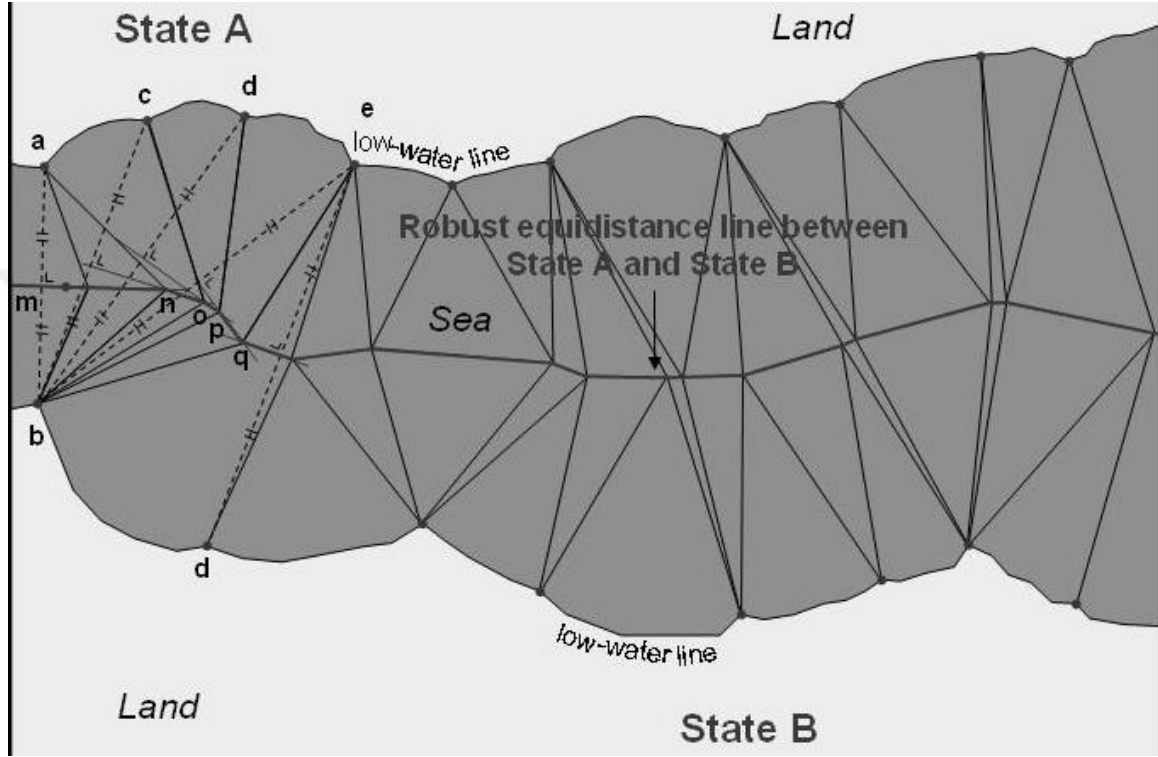
¹⁷⁸ UN, Treaty Series Vol. 516, 1 Ocak 1966, art. 6.

¹⁷⁹ Örneğin, Delimitation of the Continental Shelf (The UK v. France), ICJ Reports, par. 68.

¹⁸⁰ Yücel, Op. Cit., s. 146.

¹⁸¹ Delimitation of the Continental Shelf (The UK v. France), ICJ Reports, par. 85.

yaratabilmektedir. Nitekim, Yunanistan ve Türkiye'nin de Doğu Akdeniz ve Ege'de yaşadığı uyuşmazlığın temeli de budur.

Şekil 17: Eşit Uzaklık Metodu

2.2.2. Kuşatma Metodu

Bu metotta deniz yetki alanları içerisindeki adalar ya kuşatıldığı ya da kısmi etkileri olduğu kabul edildiği için metoda kuşatma adı verilmiştir. Deniz yetki alanları belirlenirken adalar ya etki alanı dışarısında tutulmakta ya da sınırlı etki alanı sağlanmaktadır. Bu durum adaların ana karanın bir parçası olarak kabul edilmesinden ve bağlantılarının ana karadan olmasından dolayı geçmişten günümüze uluslararası davalarda teamül olarak yer etmiş bir uygulamadır. Adaya etki sağlanmadığı durumlarda deniz yetki alanları ile ilgili ölçümleme ana karadan başlamaktadır. Adaya sınırlı etki sağlandığı durumlarda ise adaya ya da adalara karasuları genişliğinde bir alan veya daha

az bir alan bırakma durumu da oluşabilmektedir¹⁸². Bu durum 1982 yılında Uluslararası Adalet Divanı'nda görülen Tunus – Libya Davası'nda da yer almaktadır. Uluslararası Adalet Divanı, Tunus'un Kerkennah Adalarına sınırlı bir etki tanımlamıştır¹⁸³.

2.2.3. Sınırlı Etki Metodu

İki kıyı devleti arasında eşit uzaklık kriterinin adilane uygulanmasını bozacak coğrafi yapılar (ada, kayalık, denize doğru uzanan çıkıntı vs.) varsa eğer bu durum kıyı devletinin birine büyük bir avantaj sağlarken diğerine oldukça büyük bir dezavantaj sağlamaktadır. Bu coğrafi engellerin eşit uzaklık belirlenirken dikkate alınması durumu ise hukukun temel ilkelerinden hakkaniyet ilkesine aykırı olması sebebiyle sınırlama gerektirmektedir.

Uluslararası hukuk, bu durumu iki ülke arasındaki sınırın belirlenmesinde hakkaniyet prensibini bozan coğrafi yapıların etkisi sınırlandırarak çözüme yoluna gitmiştir. Genellikle bu durumda coğrafi arıza yaratan parça ya göz ardı edilmekte ve iki kıyı devleti arasındaki eşit uzaklık metodu bundan sonra kullanılmaktadır¹⁸⁴. Bu durumda kullanılan bir diğer yöntem ise coğrafi arıza yaratan parçaya hakkaniyet ilkesini sarsmayacak sınırlı bir etki tanımaktır. Genelde iki kıyı devleti arasında adaların olduğu durumda kullanılan bu yöntemde adaya sınırlı bir alan verilerek hem hakkaniyet ilkesinin korunmasına hem de coğrafi arıza yaratan parçanın belirli bir kısıtlı bir etkiye sahip olması sağlanmaktadır¹⁸⁵.

¹⁸² P.B. Beazley, *Maritime Limits and Baselines: A Guide to Their Delineation*, London: Hydrographic Society, 1987, s. 11.

¹⁸³ *Continental Shelf (Tunisia v. Libya)*, ICJ Reports, 24.02.1982.

¹⁸⁴ Beazley, *Op. Cit.*, s. 11.

¹⁸⁵ Beazley, *Op. Cit.*, s. 10.

2.2.4. Kerteriz Hattı Metodu

Kerteriz, bir cismin diğer cisme göre yön derecesidir¹⁸⁶. Denizcilik metodunda gemilerin pruva (ön) istikameti ile diğer cisim arasındaki saat yönündeki açıya kerteriz adı verilmektedir. Bu metotta iki kıyı devleti arasındaki açı belirlenerek eşit uzaklığın sağlanması için kullanılmaktadır. Buna ek olarak, genellikle düz kıyı şeritlerine sahip olan kıyı devletleri için kullanılan bu metot, kıyının doğrultusuna göre paralel bir hat oluşturmaktadır. Bu metot aynı zamanda, yan yana kıyısı olan devletler için en uygun çözümlerden de birisidir. Diğer bir deyişle, bu metot, sadece dış sınırın değil yan sınırın belirlenmesi için de kullanılmaktadır¹⁸⁷.

2.3. Hukuki Çerçeve

2.3.1. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Hukukun Asli Kaynakları

Devletler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususu, 17. yüzyıla kadar geriye gitse de hukuki bir zemine oturması için 20. yüzyılın gelmesi beklenmiştir. 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi ve 1945 Truman Bildirisine kadar devletler açısından deniz yetki alanları sadece karasuları ile sınırlıdır ve bu kadar devletler arasındaki deniz üzerinde yaşanan ihtilaf genellikle karasularının 6 milden az olduğu durumlarda nadiren yaşanmaktadır. Denizden faydalanma imkânı arttıkça ve bu alandaki teknoloji de geliştikçe devletler öncelikle balıkçılık, sonrasında deniz yatağı ve deniz zemini altındaki madenler gibi sebeplerden dolayı deniz yetki alanlarını belirleme ve arttırma yoluna gitmek istemişlerdir.

1958 Cenevre Deniz Hukuk Sözleşmesi'ne bakıldığında deniz hukukunun kıta sahanlığı, bitişik bölge gibi birçok yeni kavram kazandığı görülmektedir. Bu kavramlar

¹⁸⁶T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Amatör Denizci Eğitim Dökümanı, 24 Ekim 2018, s. 10.

¹⁸⁷ Beazley, Op. Cit., s. 12.

ilerleyen zamanlarda daha da netleşmiş ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesinde de nihai halini almıştır. Her ne kadar 1982 BMDHS, taraf olan devletler için deniz yetki alanlarının belirlenmesi ve uluslararası arenada deniz hukukunun uygulanması için temel bir metin olsa da bu alanda örf ve âdet hukuku prensipleri ile birlikte geçmiş dönemde spesifik vakalar için verilen yargı kararları da deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Diğer bir deyişle, sadece 1982 BMDHS deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından yeterlilik arz etmemektedir.

Antlaşmaların yeterlilik arz etmediği durumlarda devreye diğer bir asli kaynak olan örf ve âdet hukuku devreye girmektedir.

2.3.1.1. Uluslararası Sözleşmeler

1945 Truman Bildirisi ile açılan yolda ortaya çıkan yeni kavramları ve eskiye nazaran daha karmaşık hale gelen deniz yetki alanlarının belirlenmesi için 1958 yılında Cenevre Deniz Hukuku Konferansı düzenlenmiştir. Ortaya çıkan kavramların tartışıldığı ve uygulanacak regülasyonlar ile kanunların belirlenmeye çalışıldığı bu konferansın neticesinde 1958 Cenevre Deniz Hukuku sözleşmesi ortaya çıkmıştır¹⁸⁸. Sözleşme, 1982 BMDHS'ye kadar varlığını sürdürmekle birlikte deniz hukuku açısından ve deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından temel metin.

1982 yılında uluslararası deniz hukuku kapsamında o döneme kadar gerçekleştirilmiş olan en kapsamlı sözleşme ortaya konmuş ve birçok denizalanı kıyı devletinin ulusal yargısına tabi hale gelmiştir¹⁸⁹. Diğer bir deyişle, deniz yetki alanları esasen, kıyı devletinin yargı yetkisinin olduğu ve olmadığı (açık deniz) alanlar olarak iki ayrı bölgeye ayrılmıştır.

¹⁸⁸ S.L. Meray, *Kıt'a Sahanlığı Hakkında Cenevre Sözleşmesi*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1958, S. 13 (4), s. 80-82.

¹⁸⁹ F. Topsoy, *1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kapsamında "Barışçıl Amaçlar" Teriminin Anlamı*, AÜHFD, 2012, S. 61 (1) s. 384.

Teknolojinin gelişmesi, devletlerin gerek deniz yatağındaki gerekse deniz tabanının altındaki canlı ve cansız kaynaklardan yararlanabilmesine olanak kılmıştır¹⁹⁰. Bu durum, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve devletlere ekonomik katkıda bulunacak olan bu kaynaklar konusunda ihtilaf çıkmaması için, yetki alanı paylaşımını gerekli kılmıştır.

2.3.1.1.1. 1930 Lahey Kodifikasyonu

I. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Milletler Cemiyeti, birçok alanda devletler arasında işbirliği sağlayarak ve mevcut anlaşmazlıkları, ortak kurallar belirleyerek çözmeye çalışmıştır. Bu minvalde, Uzmanlar Komitesi olarak adlandırılan komite, devletler arasında meydana gelen yaygın anlaşmazlıklarla ilgili uluslararası hukuk alanında kodifikasyon gerçekleştirilmesi görevini üstlenmiştir. Bu görevlendirmede üzerinde çalışılan kodifikasyonlardan birisi de deniz alanlarının belirlenmesi ve sınırlandırılmasıdır. 1925 yılında başlatılan çalışma neticesinde, 1926 yılında deniz alanları için tavsiye niteliğinde bir karar ortaya konmuştur. Bu karara göre, eğer iki ülke arasında deniz alanları hususunda bir ihtilaf hâsıl olursa tarihsel yöntemlerin kullanılacaktır. Bu bağlamda, iki ülke arasında deniz alanlarının belirlenmesi için tarihi ve coğrafi şartlar aksi bir durum doğurmadıkça ortay hat metodu kabul edilecek ve uygulanacaktır. Bu şekilde, taraf ülkeler deniz alanlarını hakkaniyete uygun olarak hakça bölmüş olacaklardır. Olası bir uyuşmazlık durumunda devletler çözüme ulaşamazlarsa sorunu tahkim ya da mahkeme yolu ile de çözebilirler¹⁹¹.

Lahey Kodifikasyonu günümüz deniz hukuku sözleşmelerinin temelini oluşturmaktadır. 1926 yılında ortaya konan karar neticesinde 12 Mart 1930 tarihinde SSCB'nin de gözlemci olarak katıldığı ve toplamda kırk yedi ülke temsilcisinin bulunduğu, yaklaşık bir ay sürecektir olan görüşmeler başlamıştır. Görüşmelerin esas noktası bugünkü gibi geniş bir deniz hukuku kavramları içermemektedir. Bunun yerine, ülke temsilcileri, karasularının genişliği ve buradaki egemenlik haklarının üzerinde durmuşlardır¹⁹². Görüşmeler neticesinde oybirliği ile kabul çıkmasa da görüşmelere

¹⁹⁰ M. I. Turgay, *Deniz Hukuku ve Denizdeki Mineral Kaynaklar I*, Madencilik, 1984, S. 23 (2) s. 43.

¹⁹¹ Y. Tanaka, *The International Law of the Sea*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, s. 19-20.

¹⁹² E. M. Borchard, *"Responsibility of States" at the Hague Codification Conference*, The American Journal of International Law, 1930, S. 24 (3) s. 520-521.

katılan ülkelerin büyük bir çoğunluğu, devletlerin belirlenen karasuları sınırlarında ve dikey çizgiyle yukarıda oluşan hava alanlarında tam yetkiyi haiz olduğu sonucunda varmışlardır. Bununla birlikte konferansın başarısızlıkla sonuçlanmasının temel sebebi, devletlerin karasularının genişliği hususunda fikir birliğine varamamış olmalarıdır. Devletlerin karasuları belirlenirken kullanılan top atışının adil bir taksim yaratmayacağını düşünmesinden dolayı ülkeler, karasularının genişliği hususunda ortak bir karara varamamışlardır¹⁹³.

2.3.1.1.2. 1958 Cenevre Sözleşmeleri

II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasının asli unsurlarından birisi olan deniz aşırı kaynaklarının kullanımı ve bu kaynaklara erişim, savaş sonrası devletlerin uluslararası hukuk alanındaki temel tartışmalarından ve odak noktalarından birisi olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletlerin karasularında bulunan yeraltı kaynaklarının önem kazanması ve denizden elde edilen canlıların II. Dünya Savaşı sonrasında yıkıma uğramış Avrupa için büyük önem arz etmesi, devletlerin deniz yetki alanları hususunda bir araya gelerek ortak bir karara varmaları fikrini güçlendirmiştir. Bu doğrultudaki ilk adım ise ABD tarafından atılmıştır. 28 Eylül 1945 tarihinde ABD Başkanı Harry S. Truman ABD'nin kıta sahanlığını ilan etmiştir. Yapılan açıklamada ABD'nin ilan edilen kıta sahanlığındaki kaynaklar üzerinde yetkisi olduğu savunulmuştur¹⁹⁴. ABD tarafından ilan edilen kıta sahanlığı aynı zamanda uluslararası deniz hukuku bağlamında da öncü bir yaklaşımdır. Bir devlet ilk defa karasuları haricinde bir deniz yetki alanı belirlemiş ve bunu da diğer devletlere ilan etmiştir.

Uluslararası Deniz Hukuku'nun gelişimi BM Genel Kurulu'nun gerçekleştirdiği çalışmalar ile devam etmiştir. Genel Kurul tarafından oluşturulan uluslararası hukuk komisyonu, uluslararası deniz hukukunun prensiplerini belirlemek için 1949 yılından itibaren yaklaşık yedi yıllık bir çalışma gerçekleştirmiş ve neticesinde de ortaya bir rapor

¹⁹³ Tanaka, Op. Cit., s. 21.

¹⁹⁴ M.P. Scharf, *Customary International Law in Times of Fundamental Change Recognizing Grotian Moments*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, s. 107-122.

hazırlamışlardır¹⁹⁵. Raporun en önemli noktası eşit uzaklık hattı vurgusu olmuştur. Taraflar arasında balıkçılık gibi bir istisnai durum olmadığı koşullarda kıta sahanlıkları devletlerin sahil şeritleri esas alınarak eşit uzaklık ilkesine göre belirlenmesi önerisi getirilmiştir. Eşit uzaklık ilkesi oy çoğunluğu ile de olsa komisyonca kabul edilmiş ve deniz hukuku ana taslağında kendisine yer bulmuştur. Taslağın tamamlanması ile birlikte de BM Genel Kurulu üyelerine 1957 yılında konferans çağrısında bulunmuştur. 24 Şubat 1958 tarihinde Cenevre Deniz Hukuk Konferansı 86 devletin doğrudan katılımı ile başlamıştır¹⁹⁶. Konferans neticesinde devletler, özel şartlar oluşmasının istisnai bir durum olacağını da belirterek eşit uzaklık ilkesini kabul etmişlerdir. Gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda 29 Nisan 1958 tarihinde 4 farklı sözleşme kabul edilmiştir. Bunlar;

- Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi (10 Eylül 1964 tarihinde yürürlüğe girmek üzere)¹⁹⁷
- Açık Denizler Sözleşmesi (30 Eylül 1962 tarihinde yürürlüğe girmek üzere)¹⁹⁸
- Balıkçılık ve Açık Denizlerdeki Canlı Kaynakların Korunması Sözleşmesi (20 Mart 1966 tarihinde yürürlüğe girmek üzere)¹⁹⁹
- Kıta Sahanlığı Sözleşmesi (10 Haziran 1964 tarihinde yürürlüğe girmek üzere)²⁰⁰.

2.3.1.1.3. 1960 Deniz Hukuku Konferansı

1960 Deniz Hukuku Konferansı 1958 Cenevre Sözleşmelerinin ardından bitişik bölge ve karasuları ile ilgili hususların görüşüldüğü ve başarısızlıkla sonuçlandığı bir konferans olmuştur. Özellikle dekolonizasyon süreci ile birlikte ve devletlerin bağımsızlıklarını kazanmaları ve BM'ye üye olmalarıyla uluslararası siyasette yeni

¹⁹⁵ UN Conference on the Law of the Sea, 27.04.1958.

¹⁹⁶ UN Conference on the Law of the Sea, 27.04.1958.

¹⁹⁷ UN Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone, 29.04.1958.

¹⁹⁸ UN Convention on the High Seas, 29.04.1958.

¹⁹⁹ UN Convention on the Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas, 29.04.1958.

²⁰⁰ UN Convention on the Continental Shelf, 29.04.1958.

yaklaşımlar ve talepler de gündeme gelmeye başlamıştır. Ortaya çıkan yeni taleplerle birlikte açık denizlerdeki kaynakların kullanımı ve paylaşımı hususunda da yeni kurallar ile yaklaşımlar talep edilmiştir.

Bu taleplerin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda görüşülmesi üzerine 2340 sayılı karar²⁰¹ ile 18 Aralık 1967 tarihinde talepleri ve istekleri görüşmek için kurulan komitenin yetkileri, 2467 sayılı karar²⁰² ile 21 Aralık 1968 tarihinde Ulusal Yetki Alanları Dışındaki Deniz Yatağı ve Okyanus Tabanının Barışçıl Amaçlarla Kullanılması Komitesi'ne devredilmiştir. BM Genel Kurulu aynı zamanda, devletlerin yetki alanları dışında kalan denizlerin, tüm insanlığın ortak mirası olduğuna da karar vermiştir²⁰³.

Devletler tarafından yapılan talepler ve devletlerin kendi deniz yetki alanları dışındaki denizlerden de çıkar sağlama amaçları ile birlikte uluslararası deniz hukuk o dönemde yetersiz kalmaya başlamıştır. 1960 Deniz Hukuku Konferansı ve sonrasında gelişen isteklerle birlikte 1973 yılında düzenlenecek olan Deniz Hukuku Konferansı'na giden yol da açılmıştır.

2.3.1.1.4. 1973-1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

Devletlerin 1960 yılında başlayan yeni talepleri ile birlikte uluslararası deniz hukukunun o güne kadar ki temelini oluşturan Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri yeni taleplere karşılık verememeye başlamıştır. Bunun üzerine, hazırlıkları 1960'lı yıllarda yapılan üçüncü deniz hukuku konferansı, 1973 yılında başlayarak 1982 yılına kadar devam etmiştir. Dünya tarihinde o zamana kadar yapılan en büyük konferans olma unvanını da taşıyan ve toplamda 11 oturumda düzenlenen konferansa, 157 ülke katılım sağlamıştır²⁰⁴. Bu denli yüksek katılımı düzenlenen ve öncesinde herhangi bir ön

²⁰¹ UNGA, 2340 Sy. K., 18.12.1967, s. 14-15.

²⁰² UNGA, 2467 Sy. K., 21.12.1968, s. 15-17.

²⁰³ UN, 2750 Sayılı K., 17.12.1970, s. 25-27.

²⁰⁴ R. Ogley, *Between the Devil and the Law of the Sea: The Generation of Global Environmental Norms*, M. Imber & J. Vogler, *The Environment and International Relations*, Routledge, London, 1995, s. 168.

hazırlığın da gerçekleştirilmediği konferans, yönetim zorluğu sebebiyle bu türdeki konferansların ilki ve sonuncusu olmuştur²⁰⁵.

1973 yılında başlayıp ve toplam 11 oturumda yapılan toplantı sonrasında 320 madde ve 9 ekten oluşan Deniz Hukuku Sözleşmesi ortaya çıkmıştır. Sözleşmede deniz hukuku üzerinde halihazırda var olan kurumlar yeniden ele alınmış, daha önceki sözleşmelerde yer almayan kavramlar müzakere süreci boyunca devletler tarafından tartışılmış ve deniz hukuku kapsamında gerçekleştirilen en büyük revizyon gerçekleştirilmiştir²⁰⁶. 1982 yılında imzalanan BMDHS'nin bundan önceki sözleşmelerden, geniş katılım haricindeki bir diğer farkı da; bu konferanslar serisine geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin de oldukça yüksek katılım göstermiş olmalarıdır.

1960'lı yıllardan itibaren devletler için önem arz eden bir konu olan denizdeki kaynakların ekonomik değere dönüştürülmesi hususu da bu konferans ile birlikte münhasır ekonomik bölge adı altında açıklığa kavuşturulmuştur. Bununla birlikte, münhasır ekonomik bölgenin belirlenmesi açısından da farklı görüşler ortaya atılmıştır. Münhasır ekonomik bölgenin belirlenmesi için ortaya atılan görüşlerden ilkinde, deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından hakkaniyet ilkesine referans verilirken karşıt görüşte, eşit uzaklık ilkesi esas alınmıştır. Buradaki görüş ayrılığı da esasen devletlerin daha fazla münhasır ekonomik bölge ve deniz yetki alanları elde etmek için kendi sınırlarına göre kendilerine daha fazla yarar sağlayacak olan ilkeyi desteklemelerinden kaynaklanmaktadır²⁰⁷.

1982 BMDHS'nin hem zayıf hem de güçlü olan bir yönü de devletlerin kendi aralarındaki deniz yetki alanları ile ilgili sorunları çözebilmesi açısından katı ifadelerden mümkün olduğunca kaçınmaya çalışmasıdır. Sözleşmede uluslararası hukuka uygunluk ve hakkaniyet ilkelerine referans verilerek tarafların deniz yetki alanları ile ilgili sorunlarında kendi aralarında müzakere yoluyla sorunu çözmeleri teşvik edilmiştir. Bu

²⁰⁵ E. L. Miles, An Interpretation of the Caracas Proceedings, 1975, s. 40, F. Christy, C.T.A., J. Gamble, G. Knight, & E. Miles, Global Ocean Politics: The Decision Process at the Third United Nations Conference on the Law of the Sea, Ballinger Publishing Company, Cambridge, 1973-1982, s. 39-94.

²⁰⁶ C. E. Harrington, A History of Maritime Boundaries on National Ocean Service Nautical Charts, 2002, s.43, G.H. Blake, Maritime Boundaries: World Boundaries, Routledge, London, Vol. 5, s. 41-48.

²⁰⁷ Y. E. Açıkgönül, Deniz Yetki Alanlarının Hakça İlkeler Çerçevesinde Sınırlandırılması, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 12.

durum, sözleşmenin, taraflara bir kural dayatmaması ve esneklik ilkesinin esas alınması sebebiyle güçlü yönü olurken, devletlerin sadece kendi çıkarlarını düşünmesinden dolayı da öngörülebilirlik olmaması ve bu nedenle de uzlaşmanın zor olabilmesi anlaşmanın zayıf tarafını göstermektedir.

2.3.1.2. Örf ve Adet Hukuku

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında ortaya konan sözleşmelerin yanı sıra, devletlerin bu alanları belirlemek için de kullandıkları bir diğer kaynak örf ve adet hukukudur. Henüz ortada uluslararası deniz hukukuna ilişkin sözleşmeler yokken devletler kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çoğunlukla örf ve adet hukukuna göre çözme yoluna gitmişlerdir. Dolayısıyla her ne kadar uluslararası deniz hukuku kavramı ortaya çıkmış ve imzalanan sözleşmeler ile birlikte de kurumsallaşmışsa da örf ve adet hukuku da uluslararası hukuk kapsamında yerini korumaktadır.

1982 BMDHS'ne taraf olan devletler kadar taraf olmayan devletlerin de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususu devletler açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından bir uyumsuzluk mevzubahis olduğunda, taraflar arasında bir anlaşma mevcut ise anlaşma hükümleri tarafların deniz yetki alanlarını sınırlandırmaları için tatbik edilmektedir²⁰⁸. Eğer sözleşmeye taraf olmayan bir üçüncü devlet mevcutsa bu devletin durumu için de örf ve adet hukukunun uygulanması öngörülmektedir. Bununla birlikte taraflar arasında gerçekleştirilecek sözleşmelerin de örf ve âdet hukukuna uygun olması gerekmektedir²⁰⁹.

²⁰⁸ B. Akçapar, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, S. 51 (1), 1996, s. 26-27.

²⁰⁹ BMDHS

Madde 74

Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması

1. *Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.*
2. *Uygun bir süre içerisinde bir anlaşmaya varamadıkları takdirde ilgili devletler XV. Kısımda öngörülen usullere başvuracaklardır.*

2.3.1.2.1. Hakkaniyet Prensibi

Hakkaniyet kavramının tanımı, hakka ve adalete uygunluk olarak şeklinde ifade edilebilmektedir. Hakka ve adalete uygunluk ise bir yasanın her şart ve koşulda aynı şekilde taraflara uygulanması ile elde edilemez. Bunun için tarafların, durumun, anlaşmazlığı ya da davanın özel koşullarının da dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, adaletin sağlanabilmesi için tarafların özel durumlarının ve özel şartların mutlak surette dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim özel koşul ve şartların dışarıda kaldığı durumlarda, düzenin ve adaletin sağlanabilmesi zorlaşacaktır²¹⁰. Dolayısıyla hakkaniyet ilkesi aslında, genel bir hukuk kuralının özel şartlardaki bir olaya uygulanması halinde ortaya çıkabilecek haksızlıkları gidermeyi hedefleyen bir anlayış ortaya çıkmaktadır. Bu anlayış aynı zamanda genel kuralların özel durumlara uygulanırken dikkat edilmesi gereken hususların olduğunun ve bu durumlarda özel davranılması gerektiğini de belirtmektedir²¹¹.

Hakkaniyet ilkesinin deniz yetki alanlarında uygulanmasının belirli zorlukları bulunmaktadır. Öncelikle, taraflar devlet olduğu için kendi çıkarlarını en üst seviyede

3.1. paragrafta öngörülen anlaşma akdedilinceye kadar ilgili devletler, anlayış ve işbirliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi içerisinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir. Geçici düzenlemeler, nihai sınırlandırmaya halel getirmeyecektir.

4. İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkin sorunlar bu anlaşmaya uygun olarak çözümlenecektir.

Madde 83

Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıt'a sahanlığının sınırlandırılması

1. Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıt'a sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.

2. Uygun bir süre içerisinde bir anlaşmaya varamadıkları takdirde, ilgili devletler XV. Kısımda öngörülen usullere başvuracaklardır.

3. 1. paragrafta öngörülen anlaşma akdedilinceye kadar, ilgili devletler, anlayış ve işbirliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi içerisinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir. Geçici düzenlemeler nihai sınırlandırmaya halel getirmeyecektir.

4. İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa, kıt'a sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin sorunlar bu anlaşmaya uygun olarak çözümlenecektir.

²¹⁰ A. Güriz, Hukuk Başlangıcı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2009, s. 241.

²¹¹ Y. Işıktaç, Hukuk Başlangıcı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2010, s. 43-44.

tutma çabaları gereği, hakkaniyet ilkesini esas alma konusunda çekinceli davranacaklardır. Bununla birlikte, uluslararası hukukun yapısı itibariyle anarşik bir düzende olmasından dolayı anlaşmazlıkların karşılıklı müzakereler ile çözümlerinin gerektiği durumlarda da hakkaniyet ilkesinin yürütülmesi kolay olmayacaktır.

Uluslararası hukukun bu özel durumları vesilesiyle hakkaniyet ilkesinin kendi içerisinde kullanılması, hukukçular tarafından tartışmalı görülmekle birlikte kanımızca Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün, "Divan'ın Yetkileri" başlığı altında yer alan m.38/1c'de belirtilen "*uygar uluslarca kabul edilen genel hukuk ilkelerini*" uygulaması, hakkaniyet ilkesinin de uluslararası hukukun parçası olarak kabul edildiğini göstermektedir²¹². Doktrinde hakkaniyet ilkesi için üç farklı şekilden bahsedilmektedir. Bunlar;

- praeter legem (yasanın yanında)
- infra legem (yasanın içinde)
- contra legem (yasanın karşısında) şeklindedir.

Praeter legem, uluslararası hukukta bir olaya uygulanacak olan uluslararası hukuk kuralının ya da evrensel ilkenin olay hususunda eksik veya yetersiz kalması durumunda hali hazırda oluşan yetersizliğin hukuk düzeninin iç yapısı ile doldurulması neticesinde adaletli bir sonuca ulaşılması anlamına gelmektedir²¹³. Praeter legem, uluslararası hukukun yetersiz kaldığı durumları onarma ve uluslararası hukukun yetersizliğinden doğan boşlukları gidermeye yöneliktir²¹⁴.

Infra legem, bir olayda uygulanacak olan hukuk kuralının kendine has koşullarına göre yorumlanarak uygulanması durumuna verilen addır²¹⁵. Hukuk kurallarının her olayda ve her olayda farklı olarak gelişebilecek her koşulda aynı olarak uygulanması durumunda oluşacak sonucun adaletli olması beklenemez. Bu sebeptendir ki hukuk kuralındaki esnekliğin sağlanabilmesi gereklilik arz etmektedir. Dolayısıyla, uluslararası

²¹² UAD Statüsü, 2022, s. 5.

²¹³ Pazarcı, Uluslararası Hukuk, s. 249-251.

²¹⁴ V. Lowe, *The Role of Equity in International*, Australian Yearbook of International Law, 1989, S. 12, s. 56.

²¹⁵ Ibid., s. 55.

alandaki uyuşmazlığa bakan yargı kurumu her ne kadar hukuk kurallarını göz ardı ederek sadece hakkaniyet ilkesini esas alarak karar veremese de hakkaniyet ilkesini de kararlarını da göz önünde bulundurması elzemdir²¹⁶. *Infra Legem*, aynı zamanda uluslararası hukukun asli kaynakları olarak da kabul edilmektedir. Bu sebeple kanımızca *infra legem*'in uygulanabilmesi için uluslararası hukuk davası gören yargının taraflarca ya da Uluslararası Adalet Divanı'nca daha fazla yetkilendirilmesine de gerek yoktur.

Contra legem, bir uluslararası hukuk uyuşmazlığında pozitif hukukun davaya doğrudan uygulanmasının durdurulması ve taraflar arasında vuku bulan uyuşmazlığın hak ve pozitif hukuk kuralının sert yönlerinin yumuşatılarak çözümlenmesi anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle *contra legem*, aslında pozitif hukuk kurallarının sosyal bakımdan yetersiz kaldığı hususları egale etmeyi ve yerini doldurmayı hedeflemektedir²¹⁷.

2.3.1.2.2. Oransallık Prensibi

Oransallık prensibi, devletlerin deniz yetki alanlarının belirlenmesinde tarafların dikkate aldığı ve bu hususta da birçok uyuşmazlığa çözüm olmuş ilkelerden birisidir. Bu bağlamda, oransallık ilkesine göre, devletlerin deniz yetki alanlarının belirlenmesi süreçlerinde devletlerin sahil şeritlerinin uzunluğu ile deniz alanlarının uzunluğu arasındaki oran esas olmalıdır. Eğer taraflar arasında deniz alanları hususunda bir uyuşmazlık mevcutsa yargı bu durumda tarafların sahil şerit uzunluğuna bakarak deniz alanlarının belirlenmesinde kullanabilmektedir. Eğer çıkan bu oran neticesinde tarafların hak iddia ettikleri deniz yetki alanları hususunda bir orantısızlık ya da adaletsizlik mevcut ise taraflar deniz yetki alanlarını oransallık ilkesi çerçevesinde yeniden belirlemelidir²¹⁸.

²¹⁶ M. Miyoshi, *Considerations of Equity in the Settlement of Territorial and Boundary Disputes*, Martinus Nijhoff, Dordrecht, 1993, C. 2, s. 12.

²¹⁷ M. Akehurst, *Equity and General Principles of Law*, *The International and Comparative Law Quarterly* 1976, S. 25 (4), s. 807.

²¹⁸ J.I. Charney, *Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law*, *The American Journal of International Law*, 1994, S. 88 (2), s. 233-234.

Oransallık prensibinde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, bu prensibin devletlerin deniz yetki alanlarını tek başına belirleme konusunda kullanılmamasıdır. Devletler yetki alanlarının pozitif hukuk ve hakkaniyet prensibi çerçevesinde belirlemesinin ardından belirlenen kısmın sağlamlasının yapılması açısından oransallık prensibi kullanılabilir²¹⁹.

2.3.1.2.3. Coğrafyanın Üstünlüğü Prensibi

Bir ülkenin herhangi bir denizde yetki alanına sahip olabilmesi ve bu alanda hak iddia edebilmesi için denize kıyısı olması gerekmektedir. Denize kıyısı olmayan ve tüm sınırları başka ülkelerin kara sınırları ile çevrilmiş olan devletlerin herhangi bir denizde yetki alanı iddia etme durumu da bulunmamaktadır²²⁰. Dolayısıyla devletlerin deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından coğrafyanın üstünlüğü prensibi henüz diğer ilkelere bakmadan başvurulması gereken birincil ilke niteliğindedir²²¹.

Deniz yetki alanlarının belirlenmesi hususunda yargının da ilk olarak esas aldığı ilkelerden birisi coğrafyanın üstünlüğü prensibidir. Yargı bu ilkenin varlığından emin olduktan sonra pozitif hukuk ve diğer ilkeler üzerinde değerlendirme gerçekleştirmektedir. Diğer bir deyişle, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında yargının da ilk olarak esas aldığı husus coğrafyadır. Bu durumun bir diğer sebebi de coğrafyanın insan eliyle değiştirilmesinin neredeyse imkânsız olduğudur. Bu nedenle deniz yetki alanları coğrafya esas alınarak belirlendiğinde daha sağlam temeller üzerine oturacaktır. Dolayısıyla, coğrafyanın üstünlüğü prensibi diğer prensiplerin de bir adım önüne geçmektedir²²².

²¹⁹ Charney, (a.g.m.), s. 233-234.

²²⁰ Yaycı, Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu Ve Türkiye, s. 21.

²²¹ Yücel Acer, *Ege Kıta Sahanelığı Sorununda Türkiye'nin Hukuki Durumu Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme*, Avrasya Dosyası, 2002, S. 8 (4), s. 199-201.

²²² B.Y. Hoş, E. Çetin, & Z. Ceyhan, *Bosna Hersek'in Deniz Yetki Alanlarını Gasp Eden Peljesac Köprüsü ve Bosna Hersek'in Deniz Koridoru*, Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 2021, S. 4 (1) s. 95.

2.3.1.2.4. Kara Denize Hâkimdir Prensibi

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında karanın esas alınmasından dolayı kıyılar büyük önem arz etmektedir. Bu önem "karanın denize hâkimiyeti" veyahut "kara denize olan hâkimiyetini kıyısı aracılığıyla kullanmaktadır" ilkelerinden ileri gelmektedir²²³. "Kara denize hâkimdir" prensibi esasen "coğrafyanın üstünlüğü" prensibi ile bir arada değerlendirilmesi gereken prensiptir.

Kıyı uzunluklarının deniz yetki alanlarının belirlenmesine olan önemi, bu ilke ile birlikte bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Deniz yetki alanlarının belirlenmesinde oransallık prensibi ve coğrafyanın üstünlüğü prensibinde önem arz eden devletin kıyı uzunluğu, aynı şekilde kara denize hâkimdir prensibinde de önem arz etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise devletin kıyı şeridinin deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile ilgili olan bölgede olması gerekliliğidir.

2.3.2. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Hukukun Tali Kaynakları Olarak Örnek Yargı Kararları

Uluslararası hukuk alanında gerçekleştirilen ve taraf olunan sözleşmeler ile örf ve âdet hukuk her ne kadar deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında asli unsurlar olsa da geçmişte görülen davalar verilen kararlar ya da hakemlik kararları sonucunda deniz yetki alanlarının oluşturulması da yardımcı kaynakları oluşturmaktadır²²⁴.

Uluslararası Adalet Divanı, sözleşmeleri ve ilkeleri uygulamakla birlikte, kararlarını alırken daha önce görülmüş olan mahkeme kararlarına da birçok atıfta bulunmaktadır. Tutarlılık çerçevesinde gerçekleştirilen bu atıflar sayesinde Uluslararası Adalet Divanı'nın da uluslararası hukukun oluşması ve uygulanması açısından önemli

²²³ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America) ICJ Reports, 12.10.1984.

²²⁴ Pazarcı, Uluslararası Hukuk, s. 134.

katkıda bulunduğu da aşikardır. Bu sebeple de geçmişte görülen davaların sonuçları ya da hakem kararları deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında yardımcı rol oynamaktadır.

2.3.2.1. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları (Danimarka-Federal Almanya- Hollanda, 1967-1969)

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarının tarafları Federal Almanya, Hollanda ve Danimarka'dır. Federal Almanya kıta sahanlığının belirlenmesi hususunda hem Danimarka hem de Hollanda ile uyuşmazlık yaşaması üzerine uyuşmazlığa taraf olan bu devletler imzaladıkları protokol neticesinde kıta sahanlığı hususunda yaşadıkları uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na götürmeye, aynı zamanda da Divan tarafından verilecek karara uyacaklarını beyan etmişlerdir²²⁵.

UAD'ın baktığı ilk deniz yetki alanı davası olan Kuzey Denizi Kıta sahanlığı davasının deniz yetki alanları hususunda büyük önem arz etmesinin temel sebebi, kıta sahanlığı konusunun UAD tarafından yorumlanarak verilen kararın bundan sonraki benzer uyuşmazlıklar için de emsal oluşturmasıdır. UAD bu davada verdiği kararlar, deniz alanlarının sınırlandırmasındaki metotlar arasında, o güne kadar bulunan öncelik sınırlandırmasının kalkmasına ve eşit uzaklık metodunun öneminin de o günün öncesine göre daha da azalmasına sebep olmuştur²²⁶. UAD verdiği kararlar aynı zamanda, kıta sahanlığının sınırlandırılması hususunda hakkaniyet prensibinin de esas alınması gerektiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak bu dava deniz yetki alanlarının belirlenmesi hususunda literatüre iki büyük katkıda bulunmuştur. Bunlardan ilki, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında bir metodun diğerine göre üstünlüğünün olmadığına UAD tarafından tescil edilmiş olması; diğer ise hakkaniyet prensibinin deniz yetki alanları belirlenirken mutlaka dikkate alınması gerektiğidir.

²²⁵ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands) ICJ Reports, 20.02.1967.

²²⁶ N. Dundua, Delimitation of maritime boundaries between adjacent States, 2007, s. 17-18.

2.3.2.2. Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası (Türkiye-Yunanistan, 1976-1978)

Türkiye ile Yunanistan arasında geçmişten bugüne süregelen ve Yunanistan'ın hakkaniyet ilkesine aykırı olan talepleri nedeniyle ortaya çıkan ve Ege sorunu olarak da adlandırılan sorun, bünyesinde birçok alt başlığı da içermektedir. Bunlar; kıta sahanlığı, hava sahası, Yunanistan tarafından Ege adalarının silahsızlandırılması, uçuş bilgi bölgesi, egemenliği belli olmayan ada ve adacıkların Yunanistan tarafından işgali şeklindedir. Türkiye ile Yunanistan arasında bu hususta ilk kıta sahanlığı anlaşmazlığı 1974 yılında ortaya çıkmıştır.

Yunanistan'ın Ege denizinde sismik arama faaliyetlerine karşılık, Türkiye de kıta sahanlığında arama yapmaya başlamıştır. Bunu gerçekleştirmek için de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) 18 Ekim 1973 tarihinde yirmi yedi adet petrol arama ruhsatı izni verilmiştir. Yunanistan, Türkiye'nin arama faaliyetlerini 7 Şubat 1974 tarihinde verdiği nota ile arama gerçekleştirilen alanların kendi kıta sahanlığında olduğunu iddia etmiştir. Türkiye ise Yunanistan'ın iddiasını reddederek 1974 ve 1976 yıllarında Çandarlı ve Sismik-1 gemisiyle aramaları devam ettirmiştir²²⁷. Yunanistan bunun üzerine uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne taşımıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, aldığı 395 sayılı karar ile iki tarafın da kurulacak barış ortamını riske edecek davranışlardan kaçınmalarını ve karşılıklı olarak birbirlerinin haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini, tarafların uyuşmazlık hususunda görüşmelere başlaması ve sonuca ulaşması gerektiğini, çözüme ulaşılamaması durumunda ise Uluslararası Adalet Divanı'nın uyuşmazlık ile ilgili destek verebileceğini belirtmiştir²²⁸.

Türkiye iki ülke arasında hali hazırda ortaya çıkmış olan sorunla alakalı uzlaşmacı olduğunu ve ikili görüşmelerle sorunun hallolabileceğini, aynı zamanda da eğer gerekirse uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi hususuna da tümünden karşı

²²⁷ F. Aksu, Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Araştırma Projeleri Yayınları, Ankara, 2001, s. 70-74.

²²⁸ UNSC, 395 Sy. K., 25.08.1976, s. 15-16.

olmadığını belirtmiştir. Taraflar konuyla ilgili en üst düzeyde görüşmeleri de 29-30 Mayıs 1975 tarihinde Brüksel’de düzenlenen NATO zirvesinde gerçekleştirmiştir²²⁹. Burada tarafların uyuşmazlıklar için Uluslararası Adalet Divanı’na gitmeye karar verdikleri açıklansa da tarafların Brüksel’de ilan ettikleri Brüksel Bildirisinden her iki tarafın da hukuki olarak farklı yorumlamasından dolayı hukuken kadük kalmıştır.

Yunanistan bunun üzerine Türkiye’nin arama çalışmalarına Divan tarafından uyuşmazlık ile ilgili karar verilinceye kadar tedbir konulması ve Türkiye ile Yunan adaları arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırılmasının nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğinin tespiti talebiyle Uluslararası Adalet Divanı’na tek taraflı başvuruda bulunmuştur²³⁰. Divan bu konuda Türkiye’nin aramalarına tedbir konulması kararını kabul etmemiştir. Açıkladığı kararında arama çalışmalarının ne deniz yatağına zarar verdiğini ne de bölgede bir tesis kurulduğunu belirterek Yunanistan’ın talebinin reddine karar vermiştir²³¹. Buna ek olarak Türkiye yaptığı açıklamada Uluslararası Adalet Divanı’nın yargı yetkisini kabul etmediğini bildirmiştir. Yunanistan ise Brüksel Bildirisi’nde Uluslararası Adalet Divanı’na gidilmesinin kabul edildiğini belirterek Türkiye’nin iddiasına karşı çıkmıştır. Divan, konuyla ilgili Brüksel Bildirisini esas aldığı kararında, bildiride yer alan maddelerin her iki taraf için de Divan’a şartsız bir gidiş belirtmediğinden dolayı Yunanistan’ın Brüksel Bildirisi’ne yaptığı atfı kabul etmemiştir. Sonuç olarak da Divan, 2’ye karşı 12 oy ile konuyla ilgili yargılama yetkisi olmadığı kararına varmıştır²³².

²²⁹ NATO, Events, 29-30 Mayıs 1975. Erişim Adresi:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_26923.htm? Erişim Tarihi: 18.04.2022.

²³⁰ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) ICJ Reports, 10 Ağustos 1976.

²³¹ Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) ICJ Reports, 10 Ağustos 1976.

²³² Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey) ICJ Reports, 10 Ağustos 1976.

2.3.2.3. **Manş Denizi Kıta sahanlığı Davası (Fransa-İngiltere 1977-1978)**

Dava aslında bir anlamda Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davası kararının Divan tarafından yeniden ele alınması anlamına da gelmektedir. Dava, İngiltere ve Fransa tarafından yetkilendirilmiş olan 5 hakem tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu dava, gerçek anlamda bir yargılama davası olmayıp esasen tahkim yargılamasına daha yakın olduğu kabul edilebilir. Bu dava aynı zamanda, kıta sahanlığı ile ilgili oluşan ikinci içtihat olarak da kabul edilmektedir²³³.

Fransa ve İngiltere hakem heyetinden kıta sahanlığı ile ilgili sınırların tamamen belirlenmesini ve bunun da taraflara bildirilmesi talebinde olmuştur. Taraflardan Fransa'nın daha önce Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Antlaşmasına taraf olması, eşit uzaklık metodunun iki tarafın farklı yorumlaması ve eşit uzaklık metodunun taraflar arasında hakkaniyetli bir karara varılmasına engel olabileceği düşüncesiyle mahkeme, sınırlandırma yapılırken örf ve âdet hukukunun esas alınması gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme Fransa'nın çekince koymadığı bölge için ise Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinin uygulanması kararını almıştır. Diğer bir deyişle mahkeme sınırlandırmanın özel şartlara göre uygulanması gerektiğini bununla birlikte de hakkaniyet ve oransallık prensiplerinin de göz önüne alınması gerektiğini vurgulamıştır²³⁴.

2.3.2.4. **ABD ve Kanada Maine Körfezi Sınırlandırma Davası (1981-1984)**

Maine Körfezi Sınırlandırma Davası BMDHS imzalanmasından ve yürürlüğe girmesinden sonra Uluslararası Adalet Divanı'na getirilen ilk davadır. Kanada ve ABD,

²³³ D.M. McRae, Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom and France: The Channel Arbitration, Canadian Yearbook of International Law, 1978, S. 15, s. 173-175.

²³⁴ D. Pharand, The English Channel Continental Shelf Case (1977), D. Pharand & U. Leanza, The Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone, Brill, Leiden, 1993, s. 105-112.

aralarında ihtilaflı olan kıta sahanlığı bölgesi ile balıkçılık bölgesinin tek hat ile belirlenmesi açısından Uluslararası Adalet Divanı'na başvuruda bulunmuşlardır. Kanada, her iki ülkenin de 1958 yılında imzalanan Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne taraf olmasından mütevellit özel şartlar ile eşit uzaklık metodunun uygulanmasının, iki taraf arasındaki anlaşmazlığı çözmeye bir zaruret arz ettiğini öne sürmüştür. Divan verdiği kararında Kanada'nın 1958 tarihli sözleşmeye istinaden eşit uzaklık metodu uygulanması talebini haklı bulmakla birlikte, balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığının birlikte sınırlandırılması talebi olmasından dolayı eşit uzaklık metodunun kullanılmasının uygun olmadığını belirterek bu talebi reddetmiştir²³⁵.

Divan verdiği kararında oransallık prensibine atıf yaparak ABD'nin kıyılarının Kanada'ya oranla daha uzun olması sebebiyle ayrımın bu esas göz önüne alınarak gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Divan verdiği kararında aynı zamanda, bazı küçük ada ve kayalıkların kıta sahanlığının saptanmasında önemsiz olduğunu ve göz önünde bulundurulmayacağını belirtmiş, Seal gibi bazı büyük ve önem arz eden adalara da yarım etki ilkesini uygulamıştır. Divan iki ülke arasındaki sınırlandırmayı gerçekleştirirken mevcut alanı, kendilerine has özelliklerine göre üç farklı bölgeye ayırmıştır. Divan ayrım gerçekleştirdiği ilk bölgede, adaların ve kayalıkların varlığı sebebiyle ve eşit uzaklık metodunun uygulanması durumunda hakkaniyet prensibinin ihlal edileceği düşüncesiyle bu metodu uygulamamıştır. Divan'a göre bölünen ikinci bölgede iki ülkenin kıyıları karşı karşıya olmasından dolayı eşit uzaklık metodunun uygulanmasının en elverişli yöntem olduğu belirtilmiştir. Ayrılan üçüncü bölgede ise Divan yine, hakkaniyet prensibini esas alarak eşit uzaklık metodunu uygulamak yerine Maine Körfezi'nin giriş kısmını dik kesen bir doğru çekerek sınırlandırmıştır²³⁶.

²³⁵ D. Pharand, Delimitation of Maritime Boundaries: Continental Shelf and Exclusive Economic Zone, in Light of the Gulf of Maine Case, Canada v. U.S.A., *Revue Générale de Droit*, 1984, S. 16 (2), s. 374-377.

²³⁶ Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), ICJ Reports, 1984.

2.3.2.5. Libya ve Malta Arasındaki Kıta Sahanlığı Davası (1982-1985)

Libya ile Malta arasında ortaya çıkan uyuşmazlık, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususunda iki farklı yöntemin taraflarca ileri sürüldüğü bir uyuşmazlıktır. Her iki taraf da 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin tarafları olarak, bu sözleşmede deniz yetki alanları belirlenmesi için kullanılabilecek yöntemlerden kendi lehlerine olan yöntemleri seçerek uyuşmazlık çözümünde haklı oldukları iddiasında bulunmuşlardır.

Uyuşmazlık hakkında Malta, BMDHS m. 76'ya dayanarak, iki ülke arasındaki kıta sahanlığının eşit uzaklık metodu kullanılarak kendi kıyısından itibaren 200 mil olarak uygulanması talebinde bulunmuştur. Buna ek olarak Malta, eşit uzaklık metodunun kullanılmasının aynı zamanda 200 milin ötesindeki kaynaklar için de devletlere avantaj sağlayacağından bahsederek metodu meşrulaştırma yoluna gitmiştir²³⁷. Deniz yetki alanlarının belirlenmesi için eşit uzaklık metodunun kullanılması bu uyuşmazlık çerçevesinde Malta'ya büyük bir avantaj sağlayacağından, Malta bu yolu seçmiştir. Buna karşılık Libya ise hakkaniyet ilkesine referans vererek kıyı uzunluklarını karşılaştırma yoluna gitmiştir. Libya'nın tezine göre kendi kıyı uzunluğu Malta'nın neredeyse 8 katı kadardır²³⁸. Bu durumda eşit uzaklık metodunun uygulanması, hakkaniyet ilkesine tamamen aykırı olacağından Libya, Malta'nın eşit uzaklık metodu uygulanması talebini haksız bulduğunu iddia ederek hakkaniyeti ilkesi çerçevesinde deniz yetki alanlarının belirlenmesi talebinde bulunmuştur²³⁹.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık esasen iki yönlüdür. Bunlardan ilki, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre 200 deniz mili olarak belirlenen kıta sahanlığı hususundaki uyuşmazlıktır. İki ülke arasındaki deniz mesafesinin 183 mil olmasından mütevellit de taraflar kendi çıkarlarına daha uygun olan metotları talep ederek sınırlandırılmanın yapılmasını istemişlerdir. Kıta sahanlığı uyuşmazlığının

²³⁷ Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), ICJ Reports, 24.02.1982.

²³⁸ Libya'nın kıyı uzunluğu yaklaşık 192 mil iken Malta'nın sadece 24 mildir.

²³⁹ H. Pazarıcı, *Uluslararası Adalet Divanı'nın Tunus, Libya Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı / Karar Metinleri*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 1982, S. 2 (2), s. 43-44.

tetiklediği bir diğer anlaşmazlık ise münhasır ekonomik bölge hususu olmuştur. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi madde 75 uyarınca tarafların deniz altı ve üstündeki canlı olan ve olmayan kaynaklar üzerinde hak iddia etmesi için münhasır ekonomik bölgelerini deklare ederek Birleşmiş Milletler'e bildirmeleri gerekmektedir. Kıta sahanlığı üzerinde gerçekleşen uyuşmazlık sebebiyle de bu bildirim yapılamadığından uyuşmazlıkta ikinci bir boyut açılmıştır²⁴⁰. Divan da bu durumdan dolayı, kararı verirken sadece kıta sahanlığı çerçevesinden değil, aynı zamanda da münhasır ekonomik bölgeyi de dikkate alarak karar vermiştir. Divan açıklamasında hakkaniyet ilkesine referans vererek münhasır ekonomik bölge hususunda daha önceki davalar sebebiyle oluşan içtihattan vazgeçerek 200 milde daha az mesafelerde olan kıta sahanlıklarında doğal uzantı kavramının herhangi bir ölçüt olmayacağı kararını vermiştir²⁴¹. Divan aynı zamanda, eşit uzaklık metodunun uygulanmasını reddetmiştir ancak yine de eşit uzaklığı belirleyerek hakkaniyet ilkesi ve kıyı uzunluklarını esas alarak ortay hattın 3/4'ü oranında bir sınır belirleyerek Libya'nın tezinin daha uygun bulmuştur²⁴².

2.3.2.6. St. Pierre ve Miquelon Kıta Sahanlığı Davası (1992)

Kanada ve Fransa'nın tarafları olarak başvurduğu, Tahkim mahkemesine konu olan uyuşmazlık, Kanada'nın Newfoundland bölgesine yakın bir alanda Fransız egemenliğinde olan iki ada sebebiyle bu ülkeler arasında çıkan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge anlaşmazlıklarından dolayı ortaya çıkmıştır.

Adalar ve kıyı arasındaki bölge arasında bulunan yeraltı hidrokarbon kaynakları sebebiyle iki ülke mahkemeden çok amaçlı kullanılmak üzere tek bir hat belirlemesi

²⁴⁰ Z. Wlosowicz, *The Malta/Libya Case: Self Delimitation by the Distance Principle and How to Influence Decisions without Intervening*, The Cambridge Law Journal, 1985, S. 44 (3), s. 341-345.

²⁴¹ Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), ICJ Reports, 24.02.1982.

²⁴² Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), ICJ Reports, 24.02.1982.

talebinde bulunmuştur²⁴³. Fransa tezinde, adaların da ana karalar ile aynı muameleyi görmesi gerektiğini, bundan dolayı da adaların kendi kıta sahanlıklarının olduğunu ve mevcut uyuşmazlıkta da bunun göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuştur. Buna karşılık Kanada; Miquelon ve Saint Pierre adalarının kendi kıta sahanlıklarının olamayacakları ve 12 deniz mili olan karasuları ile sınırlandırılmaları gerektiği iddiasında bulunmuştur. Taraflar aynı zamanda kıyı uzunluklarının sınırlamayı doğru orantılı olarak etkilemesi hususunda da fikir birliğine varmıştır²⁴⁴.

Tahkim mahkemesi, her iki tarafın da savlarını reddederek adanın batı cephesinde 12 deniz millik kıta sahanlığı ve dik bir çizgi şeklinde Atlantik okyanusu doğrultusunda 200 millik bir deniz yetki alanını da adalar vesilesiyle Fransa'nın olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme aynı zamanda, yeraltı hidrokarbon kaynaklarının bu sınırlamada dikkate alınmadığını dolayısıyla da tek sınır taleplerinde de deniz yatağı üzerindeki fiziksel yapının sınırlandırmalarda önem arz etmediğini belirtmiştir²⁴⁵.

2.3.2.7. Jan Mayen Kıta Sahanlığı Davası (1988-1993)

Norveç ve Danimarka arasındaki Jan Mayen Adaları ile Grönland arasında bulunan alanda deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin uyuşmazlığın çözülmesi istemiyle Divan'a başvurulmuştur. Danimarka, Divandan, balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığı alanlarının tek bir hat ile belirlenmesini ve bunun taraflarca uygulanmasını talep ederken Norveç, bu duruma karşı çıkmış, balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığı için farklı sınırlandırmalar talep etmiş ve bu iki sınırlandırmanın ortay hattının alınmasını istemiştir.

Danimarka Grönland kıyılarından itibaren 200 millik bir balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığı belirlenmesini talep ederek Jan Mayen Adası'nın 1958 Sözleşmesi'ne göre özel durum altında değerlendirilmesi gerektiğini, bundan mütevellit de Jan Mayen Adası'na tam bir etki tanınmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Buna karşılık Norveç ise Jan Mayen

²⁴³ Court of Arbitration for the Delimitation of Maritime Areas between Canada and France: Decision in Case concerning Delimitation of Maritime Areas (St. Pierre and Miquelon), International Legal Materials, ICJ, 1992, S. 31 (3), s. 1145-1148.

²⁴⁴ Ibid., s. 1145-1148.

²⁴⁵ Ibid., s. 1210-1215.

Adalarının tam etkiye sahip olması gerektiği üzerinde durmuştur. Divan burada iki farklı alan için iki farklı yaklaşımda bulunmuştur. Öncelikle Divan, uyuşmazlığın her iki tarafının da 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne taraf olduklarını belirterek kıta sahanlığı hususundaki uyuşmazlığı bu sözleşmeye göre karara bağlamıştır. Bununla birlikte balıkçılık bölgesi ile ilgili kararı ise münhasır ekonomik bölge çerçevesinden değerlendirmiştir. Sonuç olarak divan, balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığını tek bir hat ile sınırlandırmasına rağmen uygulamada alanı üçe bölerek ve alanları da kendi içerisinde uyuşmazlığın tarafları arasında paylaştırarak bir karar vermiştir²⁴⁶.

²⁴⁶ C. Yüksel & D. Baran, Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya, Public and Private International Law Bulletin, 2020, S. 40 (1), s. 534.

3. TÜRKİYE’NİN DENİZ YETKİ ALANI UYGULAMALARI VE DOĞU AKDENİZ

3.1. Türkiye’nin Deniz Yeki Alanlarına Dair Düzenlemeleri

Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri, uluslararası alanda devletlerin deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından kullanılan birincil kaynaklar konumundadır. Bununla birlikte uluslararası ilişkilerin anarşik yapısı ve bu alanda bağımsız ve hükümlan olan devletlerin herhangi bir uluslararası anlaşmaya taraf olmalarına zorlayıcı bir otorite olmamasından ötürü de devletlerin herhangi bir uluslararası antlaşmaya taraf olmaları ancak kendi rızaları ve yasama organlarının onayı ile olabilmektedir.

1958 Cenevre Sözleşmeleri ile başlayan ve 1982 BMDHS ile son halini alan deniz yetki alanlarının belirlenmesi için kullanılan uluslararası sözleşmelere Türkiye taraf olmamıştır. Türkiye bunun yerine iç sular, karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerini kendi iç düzenlemeleri ve komşu devletler ile görüşmeler gerçekleştirerek hakça bölüşüm prensibi ile gerçekleştirme yoluna gitmiştir.

3.1.1. İçsular ile İlgili Düzenlemeler

Türkiye’nin iç sular ile ilgili ilk düzenlemesi, 15 Mayıs 1964 yılında kabul edilen ve 25 Mayıs 1964 tarihinde T.C. Resmî Gazete’de yayımlanan 476 Sayılı Karasuları Kanunu’nun 5. maddesinde yer almaktadır²⁴⁷. Buna göre;

“Esas hatların kara tarafında kalan sular, ağız genişliği 24 deniz milini aşmayan körfezler, ağız genişliği 24 deniz milini aşan körfezlerin, körfez içinde iki kıyıyı, en geniş su alanını kara tarafında bırakacak şekilde, birleştiren 24 millik düz esas hattın arkasında kalan kısımları, liman manzumesinin mütemmim

²⁴⁷ 476 Sy. Karasuları Kanunu, m.5.

cüz'ünü teşkil eden daimî tesislerden en açıkta olanların berisinde kalan sular ve dış limanlar Türk iç sularından sayılır.”

476 Sayılı Karasuları Kanunu 20 Mayıs 1982 tarihinde kabul edilen ve 29 Mayıs 1982 tarihinde T.C. Resmî Gazetede yayımlanan 2674 Sayılı Karasuları Kanunu ile yürürlükten kalkmış ve iç sular tanımı, yeni yasanın 4. maddesinde²⁴⁸ yapılmıştır. Buna göre;

“Esas hatların kara tarafında kalan sular ve körfez suları, Türk iç sularıdır. Daimî liman tesisleri kıyının bir parçası sayılır ve bu tesislerden en açıkta olanlarının kara tarafında kalan sular ve dış limanlar iç sulara dâhildir.”

Türkiye aynı yasanın “Türk karasuları Türkiye ülkesine dâhildir.” şeklindeki 1. maddesi²⁴⁹ uyarınca iç suları ile karasularını aynı statüde kabul etmekte ve iç sular ile ilgili ek bir tanımlamaya gerek görmemektedir. Bununla birlikte Türk limanlarının kullanımları, askeri deniz alanlarının statüsü, gemilerin ve personellerinin sağlıkları ve gemi atıkları ile ilgili hususlar da ayrı yasalar tarafından düzenlenmekte ve uygulanmaktadır.

3.1.2. Karasuları ile İlgili Düzenlemeler

Türkiye'nin karasuları ile ilgili ilk düzenlemesi, 15 Mayıs 1964 yılında kabul edilen ve 25 Mayıs 1964 tarihinde T.C. Resmî Gazetede yayımlanan 476 Sayılı Karasuları Kanununun 1. maddesinde “Türk karasularının genişliği 6 deniz milidir.” şeklinde belirlenmiştir 1964 yılına kadar bu alanda herhangi bir düzenleme ya da kanun ortaya koymayan Türkiye, uluslararası teamüller çerçevesinde karasuları genişliğini 3 deniz mili olarak uygulamıştır. Bununla birlikte Türkiye hakkaniyet ilkesi ve mütekabiliyet çerçevesinde kendi çıkarlarını ve güvenliğini korumak amacıyla aynı kanunun 2. maddesinde yer alan “Karasuları daha geniş olan devletlere karşı Türk kara

²⁴⁸ RG. 2674 Sy. Karasuları Kanunu m. 4.

²⁴⁹ Karasuları Kanunu m. 1.

sularının genişliği, mütekabiliyet esasına göre taayyün eder” düzenlemesiyle de 6 deniz milinin duruma göre değiştirilebileceğini de belirtmiştir.

İç sularla ilgili düzenlemede olduğu gibi karasuları ile ilgili düzenleme de 20 Mayıs 1982 tarihinde kabul edilen ve 29 Mayıs 1982 tarihinde T.C. Resmi Gazetede yayımlanan 2674 No’lu Sayılı Karasuları Kanunu ile yürürlükten kalkmış ve kara suları tanımı, bu yasanın 1. maddesinde yapılmıştır. Buna göre;

“Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir. Türk karasularının genişliği altı deniz milidir. Cumhurbaşkanı²⁵⁰, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, altı deniz milinin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir.”

Bu madde ile karasuları 6 mil olarak belirlenmekle birlikte hakkaniyet ilkesine sadık kalmak suretiyle Cumhurbaşkanı daha geniş karasuları sınırları belirleme yetkisi ile donatılmıştır. Mevcut uygulamada Türk karasuları Ege Deniz’inde 6 mil, Akdeniz ve Karadeniz’de ise 12 mil olarak uygulanmaktadır.

3.1.3. Kıta Sahaneliği ve Münhasır Ekonomik Bölge ile İlgili Düzenlemeler

Türkiye, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarını hakkaniyet ilkesi çerçevesinde kendisinin belirleme isteğinde ve talebinde bulunmuştur. Bu doğrultuda Türkiye’nin gerçekleştirdiği görüşmeler ve anlaşmalar ile kıyıdaş devletlerle uzlaşma yoluna gitmek birincil önceliği olmuştur Buna mukabil, hakkaniyet ilkesini gözetken devletler ile karşılıklı görüşmeler neticesinde anlaşmalar imzalanmıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge anlaşmaları kıyıdaş devletleri uzlaşmacı ve hakkaniyet ilkesi çerçevesinde hareket etme tutumuna göre denizlerde farklılık göstermektedir.

²⁵⁰ Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesi sonucunda “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

Türkiye, Karadeniz’de kıta sahanlığını ve münhasır ekonomik bölgesini belirlemek için dönemin deniz komşusu olan SSCB ile 23 Haziran 1978 tarihinde düzenlediği sözleşme ile birlikte ortay hat kabul ederek kıta sahanlığını belirlemiştir. Anlaşma iki tarafın da onaylaması sonucunda yürürlüğe girmiştir. SSCB’nin dağılması üzerine ardıl devletler olan Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Ukrayna ile uluslararası sınırlara ilişkin devletlerarasında öncül devlet tarafından gerçekleştirilmiş olan antlaşmaların devam etmesi ilkesi gereği, kıta sahanlığı antlaşması yürürlükte kalmıştır²⁵¹. Türkiye, Karadeniz’deki kıta sahanlığını ve münhasır ekonomik bölgesini tamamen belirlemek açısından bir diğer komşusu olan Bulgaristan ile de kıta sahanlığı sınırlandırması ile ilgili görüşmelerde bulunmuş ve 4 Aralık 1997 yılında varılan uzlaşma ile birlikte de kıta sahanlığı antlaşmasını imzalamıştır²⁵². Bulgaristan ile imzalanan anlaşma ile birlikte Türkiye hakkaniyet ilkesi çerçevesinde kıyıdaş devletler ile görüşerek, karşılıklı rıza çerçevesinde Karadeniz’deki münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığını belirlemiştir.

²⁵¹ TBMM, Türkiye Cumhuriyeti ve SSCB Arasındaki Karadeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısı, Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c001/mgk_01001022ss0008.pdf, Erişim Tarihi: 01.05.2022

²⁵² RG., Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti Arasında Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması’nın Onaylanması, Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23409.pdf>, s.1.

Şekil 18: Türkiye'nin Karadeniz'deki Münhasır Ekonomik Bölgesi²⁵³

Türkiye'nin kıyısı olan diğer denizler olan Ege ve Akdeniz'de ise durum henüz netlik kazanmamış vaziyettedir. Ege Denizi'nde Yunanistan'ın hakkaniyet ilkesine aykırı olan ve adaların özel statüsünü göz ardı eden yaklaşımı sebebiyle Türkiye ile arasında karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeler üzerinde ihtilafı bulunmaktadır. Dolayısıyla Ege Denizi'nde kıta sahanlıkları ve münhasır ekonomik bölgeler henüz belirlenememiştir. Yunanistan içtihatla ve hakkaniyet ilkesine aykırı olarak adaların da kıta sahanlığı olduğunu iddia etmektedir. Buna karşılık Türkiye ise Ege kıta sahanlığının Anadolu'nun doğal uzantısı olmasından mütevellit kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının ana karalardan ortaya hat çizilerek belirlenmesini istemektedir²⁵⁴.

Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge durumu ise Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğalgaz rezervleri keşfedilene kadar devletler arasında herhangi bir anlaşma olmamasına rağmen ihtilaf yaratmamaktaydı. Rezervler bulunana kadar ortada olan tek ihtilaf GKRY'nin Kıbrıs Türklerini yok sayarak Kıbrıs'ın tamamı

²⁵³ İsmet Balık, Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları, Kent Akademisi, C. 11, S. 1, s. 91.

²⁵⁴ Ibid., s. 93.

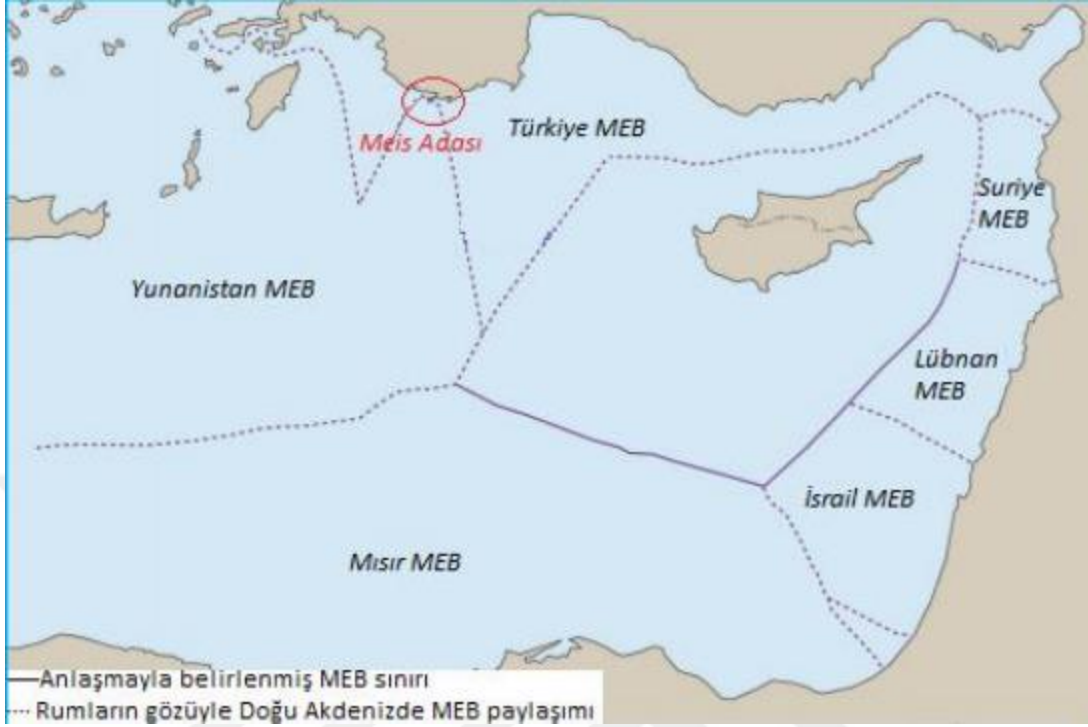
üzerinde hak iddia etmesi ve bunu hayata geçirmek için de Yunanistan ile birlikte hareket etmeye çalışmasıydı. Akdeniz enerji kaynakları ile enerji talebinin en çok olduğu ülkeler arasında bulunan, dünya deniz trafiğinin yaklaşık üçte birinin gerçekleştiği, Atlantik, Avrupa ve Uzak Doğu Deniz taşımacılığı hatlarının üzerinden geçtiği ve Süveyş Kanalı ile de Hint Okyanusu'nu, Atlas Okyanusu'na bağlayan bir denizdir²⁵⁵.

Doğu Akdeniz'de karşılıklı kıyıda kıyıya uzunluğa bakıldığında 400 milden kısa olduğu görülmektedir. Bu sebeptendir ki münhasır ekonomik bölge belirlenmesi için kıyıdaş devletlerle karşılıklı anlaşma yoluna gidilmesi gerekmektedir. Türkiye hakkaniyet ilkesini çiğnememek için Doğu Akdeniz'de tek taraflı münhasır ekonomik bölge ilanı yoluna gitmemiştir. Buna karşılık hakkaniyet ilkesine riayet etmeyen GKRY, Mısır (2003), Lübnan (2007) ve İsrail (2010) ile münhasır ekonomik bölge anlaşmaları imzalamıştır. GKRY bu anlaşmaları imzalarken Kıbrıs Türklerinin haklarını göz ardı etmekle birlikte Türkiye'nin de münhasır ekonomik bölgesini yok saymıştır. Bununla birlikte Yunanistan da GKRY ile birlikte hareket ederek, Türkiye'nin Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölge alanını daraltmak ve kendi münhasır ekonomik bölgesini genişletmek için Meis Adası güneyinde bulunan alanda iddia ettiği münhasır ekonomik bölgeyi gerek Türkiye'ye gerekse diğer kıyıdaş devletlere dikte etmeye çalışmaktadır.

Yunanistan ve GKRY'nin hakkaniyet ve oransallık ilkelerine aykırı şekilde, 596 mil ile Doğu Akdeniz'e en uzun kıyısı bulunan Türkiye'yi bu bölgede devre dışı bırakmaya çalışmaktadır. Türkiye ise buna karşılık, GKRY ve Yunanistan'ın ilan ettiği münhasır ekonomik bölgeleri tanımamakla birlikte, bu alanda verdiği petrol ve doğalgaz arama ruhsatlarını da geçersiz olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda Türkiye, bu bölgede arama faaliyetleri yürütmeye çalışan şirketlere de yaptırım uygulama yoluna gitmektedir²⁵⁶.

²⁵⁵ Ibid., s. 94-95.

²⁵⁶ Sertaç Hami Başeren, Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2010, s. 28.

Şekil 19: Yunanistan ve GKRY'nin Gözüyle Doğu Akdeniz'deki Münhasır Ekonomik Bölgeler²⁵⁷

Yunanistan ve GKRY'nin hakkaniyet ve oransallık ilkelerine aykırı olarak belirlediği münhasır ekonomik bölge iddiasına karşı ise Türkiye, tüm devletlerin çıkarına olan bir münhasır ekonomik bölge sınırlaması belirlemiştir. Türkiye aynı zamanda Libya ile gerçekleştirdiği kıta sahanlığı anlaşması ile birlikte de kendi tezini de ortaya koyarak Yunanistan'ın Meis Adası ve GKRY üzerinden gerçekleştirmeye çalıştığı durumu da engellemiştir. Türkiye ve Libya arasındaki anlaşma neticesinde Doğu Akdeniz'de ortaya çıkan münhasır ekonomik bölge haritası şu şekildedir:²⁵⁸

²⁵⁷ Balık, op cit., s. 95.

²⁵⁸ Yücel Acer, Perspektif: Türkiye-Libya Deniz Sınırı Antlaşması'nın Birleşmiş Milletler Tarafından Tescilinin Önemi, SETA Perspektif, 2020, S. 298, Erişim Adresi: <https://www.setav.org/perspektif-turkiye-libya-deniz-siniri-antlasmasin-birlesmis-milletler-terafindan-tescilinin-onemi/>, Erişim Tarihi: 01.05.2022.

Şekil 20: Türkiye Libya Arasındaki Anlaşma Neticesinde Doğu Akdeniz'deki Münhasır Ekonomik Bölgeler²⁵⁹

Türkiye'nin Libya hamlesinden sonra zaman kaybetmeden diğer kıyıdaş devletlerle de hakkaniyet ilkesi çerçevesinde belirlemiş olduğu ortay hat üzerinden münhasır ekonomik bölge anlaşmalarını imzalamaları da hem Türkiye'nin hem de diğer kıyıdaş devletlerin lehine olacaktır.

²⁵⁹ Acer, 2020.

3.2. Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Değişkenleri

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası, bünyesinde birden çok değişkeni bulunduran bir denklem niteliğindedir. Türkiye'nin hem güvenliği hem de çıkarları Doğu Akdeniz'deki gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Afro-Avrasya kıtasının merkezinde olan Türkiye, etrafında birçok çatışma ve dondurulmuş çatışma bölgesinin tam ortasındadır. Aynı zamanda Türkiye'nin komşu bölgeleri istikrar bakımından da oldukça sorunlu olmasından dolayı, bu durum Türkiye'yi de doğrudan etkilemektedir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası dört ayrı değişken üzerinden incelenmektedir. Bunlardan ilki, uluslararası hukuk çerçevesindendir. Uluslararası hukuk, herhangi bir üst otoritenin olmadığı bir alanda uygulanmasından dolayıdır ki uyuşmazlıklarda karşılıklı mutabakat ve uzlaşılarda önem arz etmektedir. Özellikle deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından, devletlerin karşılıklı olarak uzlaşmaları, çatışmaların da önüne geçebilmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye de Doğu Akdeniz'de karşılıklı uzlaş ve mutabakat ile hakkaniyet ilkesi çerçevesinde münhasır ekonomik bölgelerin belirlenmesini istemektedir.

Ekonomi, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin ve diğer devletlerin politikalarını belirleyen bir diğer etkidir. Petrol ve doğalgaz bakımından önemli kaynaklara sahip olan Doğu Akdeniz havzası, kıyıdaş devletler için büyük ekonomik güç anlamına gelmektedir. Devletlerin bu kaynakları gerek kendi vatandaşlarının hizmetine sunması gerek ise enerji talebi yüksek olan Batı ülkelerine satması sonucunda önemli bir ekonomik kaynak elde edeceklerdir.

Güvenlik çerçevesinden bakıldığında Türkiye'nin güvenliği, bu bölgedeki çatışmalardan doğrudan etkilenmektedir. Türkiye, GKRY'nin Kıbrıs'ta, Kıbrıs Türklerini yok sayarak hareket etmesinden, Suriye ve Libya'daki iç çatışmalardan doğrudan etkilenmektedir. Aynı zamanda büyük güçlerin Doğu Akdeniz Havzası'ndaki enerji kaynaklarına karşı tutumu da Türkiye'yi doğrudan etkilemektedir. ABD buradaki enerji kaynaklarının en kısa ve ucuz yoldan AB ülkelerine iletilmesini ve böylece, AB ülkelerinin Rusya'ya olan enerji bağımlılığının sona ermesini istemektedir. AB de bu politikaya paralel olarak, Yunanistan ve GKRY'nin haklı ya da haksız olmalarına

bakmaksızın en geniş münhasır ekonomik bölgeyi elde etmeleri için bu ülkeleri desteklemektedir. Rusya ise bölgedeki enerji kaynaklarının kendisine alternatif olmaması ve bölgedeki en önemli müttefiki olan Suriye'nin durumdan olumsuz etkilenmemesi için bölgede pozisyon almaktadır. Türkiye ise bu karmaşa çerçevesinde kendi çıkarlarını korumak ve Akdeniz'deki yetki alanlarını hakkaniyet ilkesi çerçevesinde belirlemeye ve korumaya çalışmaktadır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz denklemi dikkat etmesi gereken bir diğer unsur da bölge ülkeleri ile olan tarihi bağlarının kendisine avantaj değil, dezavantaj sağlayacak olmasıdır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin tamamı I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanırken milliyetçilik duygularını ve milli kimliklerini İngiltere'nin de yönlendirmesiyle Türk karşıtlığı üzerine kurmuşlardır. Dolayısıyla Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kendi kimliklerini keşfettikleri ve inşa ettikleri süreçte kimliklerinin ana harçlarından birisi de Türk karşıtlığıdır. Bu sebeptendir ki yanlış bir kanı olarak tarihsel bağlar dolayısıyla Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin Türkiye'yi Doğu Akdeniz'deki diğer aktörlere karşı tercih edeceği düşüncesi oldukça naif ve saf bir düşünce biçimidir. Dolayısıyla da Türkiye'nin yanlış bir dış politika argümanı olan bu kavramdan da hızlıca sıyrılması ve Türk dış politikasının AKP öncesi temel taşlarından olan çıkarlara dayalı, realist dış politikaya dönüş yapması gerekmektedir.

3.2.1. Uluslararası Hukuk

Uluslararası hukuk, devletler için, uluslararası arenadaki haklarını korumak açısından büyük önem arz etmektedir. Uluslararası arenada herhangi bir üst otorite bulunmadığı için devletlerin uluslararası hukuka uyması, kendi rızalarına ve etik değerlere saygılarındanadır. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar da devletleri, uluslararası hukuka uymaları için çeşitli kararlar ile teşvik edebilmekte ya da bu ülkelere yaptırım uygulayabilmektedir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasına uluslararası hukuk çerçevesinden bakıldığında, uluslararası hukukun asli ve tali unsurlarına saygı gösterdiği görülmektedir.

Türkiye, Karadeniz örneğinde görüldüğü gibi deniz yetki alanlarını belirlemek için kıyıdaş ülkelerle görüşmeler sonucunda iyi niyet ve hakkaniyet çerçevesinde sınırları belirlemektedir. Aynı şekilde Doğu Akdeniz’de de Türkiye, hem uluslararası yargının içtihat kararlarına hem de karşılıklı iyi niyet ve hakkaniyet ilkelerine riayet etmektedir. Bunun bir örneği olarak, Türkiye, Libya ile gerçekleştirdiği görüşmeler sonucunda deniz yetki alanlarını belirlemiş ve bu durum her iki tarafın da çıkarına olmuştur. Birleşmiş Milletler’e bildirilen bu anlaşma aynı zamanda, BM tarafından da tescillenmiş ve Yunanistan’ın Türkiye aleyhine münhasır ekonomik bölge belirlemesinin de önüne geçmiştir²⁶⁰.

Türkiye, Kıbrıs sorununda da aynı şekilde uluslararası hukuka riayet ederek hareket etmektedir. Türkiye, Kıbrıs’ta gerçekleştirilen darbe ve EOKA’nın eylemleri sonucunda Londra ve Zürih Antlaşmalarından ileri gelen garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahalede bulunmuştur²⁶¹. Türkiye’nin adaya olan müdahalesinin işgal amaçlı olmadığı ve garantörlük haklarının kullanılmasının örneği olduğunun bir diğer kanıtı da Türkiye’nin imkânı olmasına rağmen adanın tamamını işgal etmemesidir. Türkiye, 1974 yılından itibaren adada federe bir yapının kurulması için birçok görüşmeye katılmış ve tarafları ortak bir noktada buluşturmaya çalışmış olmasına rağmen Yunanistan ve AB ülkelerini olayı çıkmaza sürüklemesi ve Türk tarafının haklarını yok saymasından dolayı bir ilerleme sağlanamamıştır²⁶².

Sonuç olarak, Türkiye deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından uluslararası hukukun asli ve tali unsurlarına uyduğu aşîkârdır. Türkiye deniz yetki alanlarının belirlenmesi için kıyıdaş devletlerle uzlaşma yoluna gitmektedir. Buna ek olarak da Türkiye gerek içtihat gerek ise uluslararası hukuk kurallarına da riayet ettiği gibi kıyıdaş devletlerin de uymasını beklemektedir. Bu bağlamda, Türkiye’nin uluslararası hukuk çerçevesinde Mısır, Suriye, Lübnan ve İsrail ile de uluslararası hukukun asli ve tali

²⁶⁰ BBC Türkçe, Doğu Akdeniz: BM’nin Türkiye-Libya Deniz Yetki Alanları Anlaşması’nı kayda geçirmesi ne anlama geliyor?, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54390418>, Erişim Tarihi: 02.05.2022.

²⁶¹ Kaan Cem Geniş, *Londra-Zürich Antlaşmalarına Giden Süreç (05.02.1959-19.02.1959)*, Belgi Dergisi, 2021, S. 21, 2021, s. 235.

²⁶² MFA, Garanti Antlaşması, (Zürich, 11 Şubat 1959), Erişim Tarihi: <https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-zurich-11-subat-1959.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 02.05.2022.

unsurlarını esas alarak antlaşma yapması kendi lehine olacaktır. Diğer bir deyişle, Türkiye, AKP döneminde uyguladığı yanlış ümmetçi politikalardan vazgeçerek, Türk dış politikasının temel dinamiklerine dönüş yapması, Mısır, İsrail ve Suriye ile ilişkileri yeniden tesis etmesi, aynı zamanda da hızlıca deniz yetki alanlarını belirleyen antlaşmalar yapması gerekmektedir.

3.2.2. Ekonomi

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının bir diğer değişkeni ise ekonomidir. Bölgede çıkarılacak olan petrol ve doğalgaz rezervleri Türkiye ve diğer bölge ülkeleri açısından da büyük ekonomik önem arz etmektedir. Buna ek olarak, Türkiye'nin enerji hususunda dışa bağımlılığının azalması ve üretim alanlarına ucuz enerji sağlayabilmesi de ekonomik açıdan büyük önem arz etmektedir.

Türkiye, ekonomik açıdan fayda sağlayabilmek için, deniz yetki alanlarını belirleyebilmek adına hamleler yaparken petrol ve doğalgaz arama çalışmaları da yürütmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye, Doğu Akdeniz'de diğer ülkelerin deniz yetki alanlarında bulunan ve çıkarılan doğalgaz ile petrolün de Avrupa'ya iletilmesi için çalışmalar yürütmektedir²⁶³.

3.2.3. Güvenlik

Türkiye'nin Doğu Akdeniz temelli güvenlik politikalarının artışı geçmesinin sebebi, bölgenin jeopolitik ve stratejik öneminden kaynaklanmaktadır. Bölgede bulunan aktörlere bakmamız gerektiğinde; küresel güç olarak ABD, büyük güçler olarak Rusya, İngiltere ve AB, bölgesel güçler olarak İsrail ve Türkiye ile bölgesel aktör olarak KKTC, Mısır, Yunanistan, GKRY, Suudi Arabistan, Suriye, Libya ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) önemli aktörler olarak sayılabilir. Aynı zamanda dünya deniz ticaretinin üçte

²⁶³ Deniz İstikbal, Hacı Mehmet Boyraz, *Doğu Akdeniz Enerji Kaynaklarına Ekonomi-Politik Bir Yaklaşım*, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, C. 3, S. 5, Yıl: 2019, s. 69-86.

birinin bu alanda yapılması ve Süveyş Kanalı sayesinde Hint Okyanusu ile Atlas Okyanusunun bağlanması da bölgede birçok aktörün varlığının enerji kaynakları haricindeki diğer sebepleridir²⁶⁴.

AB'nin enerji bağımsızlığını elde etmesini istemesinden dolayı ABD, gerek Suriye'nin korunması gerekse AB ülkelerinin enerji bağımsızlıklarının kazanmaması isteğinde olan Rusya ve bölgedeki enerji kaynaklarından pay almak isteyen diğer ülkeler, bölgede çıkar çatışması içerisindedir²⁶⁵. Ortaya çıkan güç mücadelesi çerçevesinde Türkiye birçok farklı aktör tarafından baskı altına alınmaya ve çıkarlarından uzaklaştırılmaya ve güvenliği tehdit edilmeye başlanmıştır. Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı gerçekleştirilen baskının en büyük unsuru Kıbrıs üzerinden gelmektedir. Kıbrıslı Türklerin varlığını adeta reddeden ve Türkiye'nin adadaki etkisini sona erdirmek isteyen AB ve ABD bölgede Türkiye'nin güvenlik temelli en önemli rakiplerindendir²⁶⁶.

Türkiye'nin bölgede güvenlik temelli yaşadığı bir diğer sorun da AB destekli Yunanistan ve GKRY'nin Türkiye'nin deniz yetki alanları hususunda uluslararası hukukun hakkaniyet ve oransallık ilkelerine karşı olsa da Türkiye'yi yok sayan deniz yetki alanları belirlemesi durumudur. Yunanistan ve GKRY, Ege Denizi ve Akdeniz'in yarı kapalı deniz olmalarına rağmen adaların özel statülerini görmezden gelmektedir. Tarih boyunca içtihat oluşturan davalarda verilen kararları veya uygulamaları yok sayarak GKRY ve Yunanistan, adaları, karasuları ve münhasır ekonomik bölgelerin başlangıç noktası olarak kabul etmektedir²⁶⁷.

Yunanistan ve GKRY tarafından belirtilen deniz yetki alanlarında, iki hususta uluslararası hukuka aykırılık-söz konusudur. Bu aykırılıklardan ilkinde, adaların deniz yetki alanları çerçevesinden ya hiç yetkisi olmayacağı ya da sınırlı yetki alanı olacağına dair içtihat bulunmasına rağmen Yunanistan, Meis Adasını ana kara ülkesi olarak

²⁶⁴ Umut Kedikli, Önder Çalağan, *Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi*, Sosyal Bilimler Metinleri, 2017, S. 1, s. 121.

²⁶⁵ Andrea Prontera, Mariusz Ruszel, *Energy Security in the Eastern Mediterranean*, Middle East Policy, C. 24, 2017, S. 3, s. 150-151.

²⁶⁶ Adem Ali İren, Melike Atlı, *Neo-Realist Perspektiften Doğu Akdeniz ve Enerji Güvenliği*, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2022, C. 13, S. 1, s. 325.

²⁶⁷ Tülay Yıldırım Mat, Miray Azaklı Köse, Merve İspirli Armağan, *Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Doğu Akdeniz Meselesine İlişkin Güncel Siyasi Gelişmeler ve Meselenin Uluslararası Hukuk Boyutu*, İstanbul Hukuk Mecmuası, 2021, C. 79, S. 3, s. 1067.s

nitelemekte ve deniz yetki alanlarını buradan başlatmaktadır. Bu durum Türkiye'nin deniz yetki alanlarının doğrudan ihlali olduğu gibi aynı zamanda da hakkaniyet ve oransallık ilkelerine de aykırıdır²⁶⁸. Buna karşılık Türkiye, GKRY ile Mısır'ın 2003 yılında Türkiye'yi devre dışı bırakarak anlaşma imzalamalarından hemen sonra kendi çıkarlarını korumak için adımlar atmaya başlamıştır. 2004 yılında Türkiye, Birleşmiş Milletlere kıta sahanlığının batı sınırlarını bildirmiştir. 2011 yılında Türkiye ile KKTC arasında gerçekleştirilen sondaj anlaşması ile birlikte de Türk donanması ve sondaj gemileri KKTC deniz yetki alanlarında seyir olanağı bulmuştur. Bu hamle, iki şekilde Türkiye'nin çıkarına olmuştur. Türkiye ilk olarak, KKTC'nin denizaltı hidrokarbon kaynaklarından faydalanmasını sağlamış ve GKRY'nin Kıbrıs Türkleri'nin haklarını gasp etmesini engellemiştir. KKTC'nin deniz yetki alanı, 3 No'lu parselde verilen geçersiz ruhsatla arama ve sondaj çalışmalarına başlayan İtalyan ENI petrol şirketi, Türk donanması tarafından durdurulmuştur. İkinci olarak da Türkiye bu anlaşmayla birlikte, kendi deniz yetki alanlarının da ihlal edilmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. Türkiye'nin güvenlik çerçevesinden gerçekleştirdiği bir diğer hamle de Libya ile deniz yetki alanlarının belirlenmesi için imzalanan anlaşmadır. Bu anlaşma ile birlikte Türkiye, Yunanistan'ın deniz yetki alanı gaspının önüne geçmiş ve Doğu Akdeniz'deki batı sınırlarının bir bölümünü de belirlemiştir²⁶⁹.

İkinci hukuka aykırı durum ise GKRY'nin Kıbrıslı Türkler'in haklarını hiçe sayarak adanın güneyinde ilan ettiği deniz yetki alanlarında petrol ve doğalgaz arama ve sondaj ruhsatları vermesidir. GKRY'nin ruhsat verdiği alanlardan bir kısmı da aynı zamanda Türkiye'nin deniz yetki alanlarına girmesinden dolayı KKTC'nin yanı sıra Türkiye'nin de haklarını ihlal etmektedir²⁷⁰. GKRY'nin adanın deniz yetki alanlarını belirleyebilmesi ve bu alanlar için arama ile sondaj ruhsatı verebilmesinin tek koşulu Kıbrıs sorununun çözüme kavuşturulabilmesidir.

²⁶⁸ Nasih Sarp Ergüven, Adaların Deniz Alanı Sınırlandırmasına Etkisi ve Doğu Akdeniz, K. İnät, M. Ataman, & B. Duran, Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları, İstanbul, 2020, SETA, s. 349-355.

²⁶⁹ BBC Türkçe, Doğu Akdeniz: Türkiye-Libya anlaşması bölgede dengeleri nasıl etkiler, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50682215>, Erişim Tarihi 02.05.2022.

²⁷⁰ Murat Ercan, Mehmet Can Kılınç, *Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Ortadoğu Merkezli Doğu Akdeniz Politikaları "Kıbrıs Çatışması ve Libya Mutabakatı"*, Anadolu Strateji Dergisi, 2020, C. 2, S. 2, s. 21.

AKP hükümetinin yanlış dış politika kurgusu ve kurucu değerlerden uzaklaşılmasından dolayı, Türkiye'nin Mısır ve Suriye ile sekteye uğrayan ilişkileri de Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki güvenliğinin riske atmaktır²⁷¹. Türkiye ile ilişkileri kopmuş olan bu ülkeler, doğal olarak Yunanistan ve GKRY ile yakınlaşma eğilimindedir. Türkiye'nin kendi deniz yetki alanlarını koruyabilmesi ve aynı zamanda da güvenliğini garanti altına alması için Mısır ve Suriye ile kısa zamanda ilişkileri düzelterip deniz yetki alanlarını da belirlemesi gerekmektedir. Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkilerini soğuk tutmasından dolayı da Doğu Akdeniz'de aktif olmak isteyen diğer ülkeler olan Rusya, ABD, Fransa, İsrail, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin nüfusları Suriye ve Mısır sebebiyle artmaktadır.

3.2.4. Bölge Ülkeleri ile Tarihi Bağlar

Doğu Akdeniz Havzası'ndaki ülkeler ve Ortadoğu ülkeleri, yüzyıllar boyunca Türkiye'nin öncül devleti olan Osmanlı İmparatorluğu kontrolü altında kalmıştır. Uzun süre adaletle yönetilen ve bölgeye önemli yatırımlarda bulunan Osmanlı İmparatorluğu, duraklama ve gerileme dönemlerinde bu toprakları parça parça kaybetmiştir.

Ülke	Osmanlı İmparatorluğu Kontrolünde Kaldığı Süre
Mısır	365 Yıl
Libya	360 Yıl
Tunus	323 Yıl
Yunanistan	437 Yıl
Suriye/Filistin/İsrail/Lübnan	402 Yıl

Tablo 2: Doğu Akdeniz'e Kıyıdaş Ülkelerin Osmanlı Hakimiyetinde Kaldığı Süre²⁷²

²⁷¹ Hilal Köylü, AKP'nin dış politika karnesi: Uluslararası camiada yalnızlık, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/akpnin-dış-politika-karnesi-uluslararası-camiada-yalnızlık/a-58861049>, Erişim Tarihi: 02.05.2022.

²⁷²Kemal İnät, Burhanettin Duran, Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Temel Parametreleri, Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları, İstanbul, 2020, SETA, s. 21.

Türkiye'nin bölge ülkeleri ile olan bağlarının değerlendirilmesi yapılırken son yıllarda çoğunlukla yapılan büyük yanlışlardan birisi de uzun süre Osmanlı İmparatorluğu kontrolünde bulunulan bu ülkelerin, Türkiye'ye karşı otomatik olarak iyi ilişkiler kurma yaklaşımında oldukları varsayımıdır. Özellikle hükümetin yanlış varsayımlarından birisi, Türkiye ile Ortadoğu ülkelerinin Müslüman çoğunluğa sahip olmalarından dolayı otomatik olarak iyi ilişkilere sahip olacağı varsayımıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde uygulanan ve başarısız olunan İslamcılık ve Osmanlıcılık politikalarının belirli argümanlarının şu an Türkiye'nin dış politika argümanları ile benzerlik göstermesi de Türkiye'nin bölgede uyguladığı dış politikanın en büyük yanlışlarından biridir²⁷³.

Türkiye'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile ilişkileri kurarken ve sürdürürken ilk dikkat etmesi gereken husus, bölge ülkelerinin milli kimliklerini inşa sürecinde temel argüman olarak Osmanlı ve Türk karşıtlığını harçlardan birisi olarak kullanmalarındır. Bu sebepten ötürü de Türkiye, dış politikasını, Türkiye'nin kurucu unsurlarının belirlediği temel dinamiklerine geri dönüş yapması ve realist çerçevede yeniden kurması gerekmektedir²⁷⁴.

3.3. Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesini Etkileyen Asli ve Tali Unsurlar

Deniz yetki alanlarının belirlenmesi açısından asli unsurlar devletlerin imzaladıkları uluslararası antlaşmalardır. 1982 yılında imzalanan BMDHS, devletler tarafından uluslararası hukukun asli kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte tüm devletler, 1982 BMDHS'ne taraf değillerdir. Bu durumda uluslararası hukukun tali unsurları olan örf ve âdet hukuku ile tarafların ortak rızaları neticesinde deniz yetki alanları belirlenebilmektedir. Uluslararası hukukun asli kaynakları da kati ve kesin olarak belirlenmemiş olup devletlere de karşılıklı uzlaşmaları için hareket alanı vermiştir. Bu

²⁷³ Cenk Saraçoğlu, AKP, Milliyetçilik ve Dış Politika: Bir milliyetçilik Doktrini Olarak Stratejik Derinlik, Alternatif Politika, 2013, C. 5. S. 1, s. 54.

²⁷⁴ Davut Hut, Osmanlı Arap Vilayetleri, Arabizm ve Arap Milliyetçiliği, Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 2016, S. 1., s. 114-115.

sebeplerdir ki devletler deniz yetki alanlarını belirlerken hem asli hem de tali unsurlara riayet etmekte ve uzlaşma yoluna gitmeye çalışmaktadırlar.

3.3.1. Akdeniz'in Yarı Kapalı Statüsü

Denizlerin kapalı, yarı kapalı ya da açık statüde olmaları uluslararası hukuk içtihatlarına göre farklı deniz yetki alanları belirlenmesine neden olmaktadır. Bu sebepten dolayı kıyıdaş devletler deniz yetki alanlarını belirlemeden önce denizin statüsünü belirlemektedirler. En basit tanımlamayla yarı kapalı deniz, bir kıtaya bitişik ya da kıta kütleleri tarafından çevrelenen, aynı zamanda da bir tarafı çevrelenmeyen bir denize (okyanusa) açık olan bir denize verilen addır²⁷⁵.

Doğu Akdeniz'in deniz olarak statüsü, 1982-1985 yılında Libya ile Malta arasındaki kıta sahanlığı davasında belirlenmiş ve yarı kapalı deniz olarak Uluslararası Adalet Divanı tarafından karara bağlanmıştır²⁷⁶. Bu kararın bağlayıcılığı sebebiyle de bundan sonra alınacak kararlarda oluşan içtihat ile birlikte, Akdeniz'in statüsünün yarı kapalı olarak kabul edilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Türkiye de bu karardan hareketle, Doğu Akdeniz'in yarı kapalı statüde olduğunu kabul etmekte ve deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını da bu doğrultuda gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu sebeplerdir ki yarı kapalı bir deniz olan Doğu Akdeniz'de adaların deniz yetki alanları hususunda ya hiç yetkisi olmamakta ya da sınırlı yetki alanı olmaktadır. Buna karşılık Yunanistan, adaları ana kara ülkesi olarak nitелеmekte ve deniz yetki alanlarını uluslararası hukuka aykırı olarak adalardan başlatmak istemektedir. Türkiye ise Doğu Akdeniz'in yarı kapalı statüsü nedeniyle özel kuralların uygulanması gerektiğini belirtmektedir.

Sonuç olarak deniz yetki alanları belirlenmeden denizin statüsünün belirlenmesi uluslararası hukuka uygunluk açısından büyük önem arz etmektedir. Denizin; kapalı, yarı

²⁷⁵ Terry Healy, Kenichi Harada, *Editorial: Enclosed and Semi-Enclosed Coastal Seas*, Journal of Coastal Research, 1991, C. 7, S. 1, s. i.

²⁷⁶ Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), ICJ Reports, Erişim Adresi: <https://www.icj-cij.org/en/case/63>, Erişim Tarihi: 08.02.2022.

kapalı ya da açık deniz olması, deniz yetki alanlarının durumlarını değiştireceğinden dolayı statünün belirlenmesi önem arz etmektedir. Buna ek olarak, deniz ile ilgili daha önce belirlenmiş olan içtihatlar da büyük önem arz etmektedir.

3.3.2. Eşit Uzaklık İlkesinin Taraflara Bağlı Olması

Eşit uzaklık ilkesinin temeli 1958 tarihinde imzalanmış olan Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne dayanmaktadır. Bununla birlikte Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinin uygulanmasının zorunlu olup olmadığı hususu da yargı kararlarınca oluşan içtihatla defalarca kayıt altına alınmış ve zorunlu olmadığı belirtilmiştir.

Buna ek olarak bu sözleşme maddesinin Türkiye'ye karşı uygulanmasının mümkün olmaması, Türkiye'nin sözleşmeye taraf olmamasından ve sözleşmenin ortaya konduğu dönemde çekincelerini uluslararası alanda belirtmiş olmasındandır.

Bu alandaki bir diğer kararda, 1969 Kuzey Denizi davasında Uluslararası Adalet Divanı, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin maddelerinin yanı sıra hakkaniyet ilkesine de referans vermiştir. Deniz yetki alanlarının belirlenmesinde, sözleşme maddelerinden çok, karşılıklı mütekabiliyet ve hakkaniyet ilkelerine dayanılması Uluslararası Adalet Divanı tarafından da desteklenmiştir²⁷⁷.

3.3.3. Hakkaniyete Uygunluk

Uluslararası hukukun asli ve tali kaynakları deniz yetki alanları belirlenirken öncelikli olarak başvurulacak kaynaklardır. Bununla birlikte uluslararası hukukun asli kaynaklarından olan uluslararası sözleşmelerin yanı sıra, Uluslararası Adalet Divanı, karar verirken örf ve âdet hukukunun ilkelerine de dayanmaktadır. Sözleşmeler ile

²⁷⁷ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands), ICJ Reports, Erişim Adresi: <https://www.icj-cij.org/en/case/52>, Erişim Tarihi: 17.04.2022.

belirlenen hukuk kurallarının en temel hedefi, adaleti sağlamak olsa da kuralların sadece şekli olarak mutlak surette uygulandıkları durumlarda adalet eksik kalabilmekte ve özel durumlar gözden kaçabilmektedir. Bu sebeptir ki örf ve âdet hukukunun da dikkate alınması, uluslararası hukukun maddelerinin katı bir şekilde uygulanması sonucu oluşabilecek adaletsizliğin de önüne geçmektedir²⁷⁸.

Örf ve âdet hukukunun ilkelerine bakıldığında Yunanistan'ın, Meis ve Rodos adalarına, ana kara ülkesine sağlandığı gibi deniz yetki alanı tanınması ve Doğu Akdeniz'de en fazla sahil şeridi olan devlet olan Türkiye'nin deniz yetki alanlarının sınırlanması, hakkaniyet ilkesine kesin bir şekilde aykırıdır. Buna ek olarak Türkiye'nin en uzun sahil şeridine sahip olması vesilesiyle deniz yetki alanlarının belirlenmesi, oransallık ilkesine uygun bir şekilde yapılmalıdır.

Sonuç olarak, uluslararası sözleşmeler önemli olmasına rağmen adaletin gerçek anlamda sağlanabilmesi için örf ve âdet hukukunun da uygulanması gerekmektedir. Sözleşmelerin katı bir şekilde uygulanması, adaletin sağlanmasında sorun yaratabileceğinden özel durumların da dikkate alınması gerekmektedir.

²⁷⁸ Fevzi Topsoy, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında "Hakkaniyet İlkesi" ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, C. 13, s. 193.

4. SONUÇ

Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanları ihtilafının tarihsel arka planı, bölgede doğalgaz ve petrol rezervlerinin keşfedilmesiyle başlamıştır. Bundan önceki dönemde deniz yetki alanlarının kıyıdaş devletler tarafından belirlenmemesine rağmen, devletler arasında kayda değer bir sorun oluşturmamıştır. Bölgede petrol ve doğalgaz rezervlerinin keşfedilmesiyle birlikte hem kıyıdaş devletler hem de küresel ve büyük güçler, Doğu Akdeniz deniz yetki alanları üzerinde rekabete girmişlerdir. Bu rekabet ise ne yazık ki büyük güçlerin de küresel güçlerin de etkisi ve kıyıdaş ülkelerin bazılarını desteklemesiyle birlikte uluslararası hukuka aykırı bir şekilde belirlenmeye çalışılmaktadır.

Doğu Akdeniz’de ABD ve AB, Avrupa ülkelerinin Rusya’ya olan enerji bağımlılığını azaltmak açısından Yunanistan ve GKRY’nin en fazla deniz yetki alanına sahip olması için çabalamaktadırlar. Aynı zamanda AB ve ABD’nin Yunanistan’a verdiği destek, uluslararası hukukun asli ve tali kaynaklarına aykırı olarak hareket edilmesine de neden olmaktadır. Yunanistan, AB ve ABD’den aldığı destek ile birlikte Meis ve Rodos Adalarına örf ve âdet hukukuna ve içtihada aykırı olarak ana kara ülkesi statüsü ve yetkisi sağlamaya, bunu da Türkiye’ye dayatmaya çalışmaktadır.

GKRY ise AB tarafından gördüğü destek ile birlikte KKTC’nin, Kıbrıslı Türklerin haklarını göz ardı ederek ve tanımayarak KKTC’nin deniz yetki alanlarında arama ve sondaj ruhsatları vermektedir. Türkiye ise bu duruma karşılık olarak, KKTC ile imzaladığı sözleşme neticesinde petrol arama ve sondaj gemilerinin uluslararası hukuka uygun olarak önüne geçmektedir.

Diğer kıyıdaş devletler olan Mısır, Lübnan, Suriye, İsrail ve Libya ise deniz yetki alanlarında kendi çıkarlarını ön plana almaktadır. Bu sebeptendir ki Yunanistan ile görüşmeler gerçekleştirmekte ve bazıları da sözleşme imzalamaktadırlar. Türkiye’nin Mavi Vatan olarak adlandırdığı deniz yetki alanları sınırlamasında Mısır, Libya, Suriye, Lübnan ve İsrail daha fazla deniz yetki alanına sahip olacaktır. Bu sebeptendir ki Türkiye, dış politikanın temel dinamiklerine dönmeli, uygulanan yanlış dış politika hamlelerinden vazgeçmeli ve Mısır, Suriye, Lübnan ve İsrail ile anlaşma yoluna gitmelidir.

Deniz alanlarının sınırlandırılması ve yetki alanlarının belirlenmesinde Akdeniz'in yarı kapalı statüsü de önem arz etmektedir. Libya ve Malta arasındaki kıta sahanlığı davasında Akdeniz'in statüsünün yarı kapalı olarak belirlenmesi, bölgedeki deniz yetki alanlarının belirlenmesinde büyük önem arz etmektedir. Yunanistan'ın, Meis ve Rodos adalarına, ana kara ülkesine tanınan hakları dayatmaya çalışması, Akdeniz'in yarı kapalı deniz statüsüne aykırı davranmaktadır. Buna ek olarak, Yunanistan, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının belirlenmesinde AB ve ABD'den aldığı güçle ve uygulanan yanlış dış politika hamleleri sebebiyle örf ve âdet hukukunu da göz ardı etmektedir.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının belirlenmesinde bölge ülkeleri ile ilişkiler de büyük önem arz etmektedir. Türkiye, uyguladığı yanlış dış politika hamleleri sebebiyle Suriye, Mısır, Lübnan ve İsrail ile ilişkilerinde sorun yaşamakta ve bu durum da Yunanistan'ı avantajlı hale getirmektedir.

Uluslararası hukuka göre yarı kapalı denizlerde iki ya da daha fazla devlet arasında gerçekleştirilecek deniz yetki alanları belirlenmesinde, uluslararası hukukun asli ve tali unsurlarının tamamının dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle örf ve âdet hukukunun ilkeleri, daha adil bir karar alınması ve özel durumların da göz önüne alınması için büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de ekonomik ve güvenlik temelli dış politikasını şekillendirebilmesi için uluslararası hukuku temel almakla birlikte, bölge ülkeleri ile ilişkilerini de düzeltmesi gerekmektedir. Türkiye'nin özellikle son 20 yılda uygulamaya başladığı İslamcı ve Neo-Osmanlıcı politikalardan vazgeçerek, bölge ülkeleri ile de tarihi ve siyasi bağları olmasından dolayı daha iyi ilişkilere sahip olacağı gibi naif ve saf beklentilerini de bir kenara bırakarak, karşılıklı çıkarlar çerçevesinde belirlenen realist dış politikaya dönüş yapması gerekmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Acer, Y. (2002). Ege Kıta Sahaneliği Sorununda Türkiye nin Hukuki Durumu Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme. *Avrasya Dosyası*, 8(4), 189-209.
- Acer, Y. (2020). Perspektif: Türkiye-Libya Deniz Sınırı Antlaşması'nın Birleşmiş Milletler Tarafından Tescilinin Önemi. *SETA Perspektif*(298), 1-5. Mayıs 1, 2022 tarihinde <https://www.setav.org/perspektif-turkiye-libya-deniz-siniri-antlasmasinin-birlesmis-milletler-tarafindan-tescilinin-onemi/> adresinden alındı
- Acer, Y. (2021). Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları, Seta, İstanbul,168.
- Açıkgönül, Y. E. (2012). *Deniz Yetki Alanlarının Hakça İlkeler Çerçevesinde Sınırlandırılması*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Akçapar, B. (1996). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1), 19-42.
- Akehurst, M. (1976). Equity and General Principles of Law. *The International and Comparative Law Quarterly*, 25(4), 801-825.
- Aksar Y. (2013). Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk - II. Seçkin, Ankara, s. 32-33.
- Aksu, F. (2001). *Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Araştırma Projeleri Yayınları.
- Antonopoulos, P. (2020, Ağustos 7). *Turkey cancels meeting with Greece following EEZ deal with Egypt*. Greek City Times: <https://greekcitytimes.com/2020/08/07/turkey-cancels-meeting-with-greece-following-eez-deal-with-egypt/> adresinden alındı
- Ashwarya, S. (2020, Mayıs 25). *Natural Gas Discoveries and Israel's Energy Security*. Şubat 2, 2022 tarihinde SFS Georgetown Journal of International Affairs: <https://gjia.georgetown.edu/2020/05/25/natural-gas-discoveries-and-israels-energy-security/> adresinden alındı

- Aydın, H. (2003). Karasularının Genişliği Sınırlandırılması ve Hukuki Statüsü. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 93-123.
- Balık, İ. (2018). Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları. *Kent Akademisi*, 11(1), 86-98.
- Balla, E., & Wouters, R. (2017). Marine Cadastre in Europe: State of Play (NR 355). *2017 World Bank Conference On Land And Poverty* (s. 1-26). Washington D.C.: The World Bank. Şubat 4, 2022 tarihinde https://www.researchgate.net/profile/Evangelia-Balla/publication/315647769_MARINE_CADASTRE_IN_EUROPE_STATE_OF_PLAY_NR_355/links/58d7af19aca2727e5efc8168/MARINE-CADASTRE-IN-EUROPE-STATE-OF-PLAY-NR-355.pdf adresinden alındı
- Başeren, S. H. (2010). *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*. İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı .
- BBC Türkçe. (2019, Aralık 10). *Doğu Akdeniz: Türkiye-Libya anlaşması bölgede dengeleri nasıl etkiler?* Mayıs 2, 2022 tarihinde BBC Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50682215> adresinden alındı
- BBC Türkçe. (2020, Ekim 2). *Doğu Akdeniz: BM'nin Türkiye-Libya Deniz Yetki Alanları Anlaşması'nı kayda geçirmesi ne anlama geliyor?* Mayıs 2, 2022 tarihinde BBC Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54390418> adresinden alındı
- Beazley, P. B. (1987). *Maritime limits and baselines : a guide to their delineation*. Londra: Hydrographic Society.
- Bederman, D. J. (1998). Historic Salvage and the Law of the Sea. *The University of Miami Inter-American Law Review*, 30(1), 99-129.
- Borchard, E. M. (1930). "Responsibility of States," at the Hague Codification Conference. *The American Journal of International Law*, 24(3), 517-540.
- Bozkurt, E. (2006). Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2(5), 50-74.

- BP. (2021). *Statistical Review of World Energy 2021*. Londra: BP.
- Buehrig, E. H. (1944). Freedom of the Seas: 1917, 1941. *The Journal of Politics*, 6(1), 3-27.
- Büyüktuğrul, A. (1973). Preveze Deniz Muharebesine İlişkin Gerçekler. *Belleten*, 37(145), 52-85.
- Çaşın, M. H. (2013). *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları* (Vol. 1). İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Çaşın, M. H. (2019, Aralık 9) *Türkiye-Libya anlaşmasının hukuki ve stratejik boyutları*, Mayıs 16, 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-libya-anlasmasinin-hukuki-ve-stratejik-boyutlari/1668270>, adresinden alındı.
- Charney, J. I. (1994). Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law. *The American Journal of International Law*, 88(2), 227-256.
- Chossudovsky, M. (2009, Ocak 8). *War and Natural Gas: The Israeli Invasion and Gaza's Offshore Gas Fields*. Şubat 2, 2022 tarihinde Global Research Centre for Research on Globalization: <https://www.globalresearch.ca/war-and-natural-gas-the-israeli-invasion-and-gaza-s-offshore-gas-fields/11680> adresinden alındı
- Cumhuriyet. (2020, Aralık 24). *Yunanistan-Mısır MEB Anlaşması BM'de yayınlandı*, Haziran 16, 2022 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yunanistan-misir-meb-anlasmasi-bmde-yayinlandi-1801172> adresinden alındı.
- Çam, T. (2019, Aralık 2). *Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve MEB sınırlarını paylaştı*. Ocak 23, 2022 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakanligi-turkiyenin-dogu-akdenizdeki-kita-sahanligi-ve-meb-sinirlarini-paylasti/1661261> adresinden alındı
- Çoğal, N. (2012), GKRY'nin AB Üyeliği Yasal mıdır? *Türk Yurdu Dergisi*, C. 101, S. 294, Yıl: 2012.

- Dundua, N. (2007). *Delimitation of maritime boundaries between adjacent States*. Nisan 17, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/depts/los/nippon/unnff_programme_home/fellows_pages/fellows_papers/dundua_0607_georgia.pdf adresinden alındı
- Durul, T. (2020, November 11). *Yunanistan ve Mısır, Doğu Akdeniz'deki kısmi deniz yetki anlaşmasını genişletmek istiyor*. Şubat 2, 2022 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-ve-misir-dogu-akdenizdeki-kismi-deniz-yetki-anlasmagini-genisletmek-istiyor/2040428> adresinden alındı
- DW. (2020, Eylül 22). *Akdeniz'de Türkiyesiz doğal gaz forumu resmiyet kazandı*. Şubat 1, 2022 tarihinde Deutsch Welle: <https://www.dw.com/tr/akdenizde-türkiyesiz-doğal-gaz-forumu-resmiyet-kazandı/a-55024352> adresinden alındı
- Ediger, V. Ş., Devlen, B., & McDonald, D. B. (2012). Levant'ta Büyük Oyun: Doğu Akdeniz'in Enerji Jeopolitiği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9(33), 73-92.
- Energy Egypt. (2018, Aralık 10). *BP buys 25% stake in Eni's Nour concession offshore Egypt*. Şubat 1, 2022 tarihinde Energy Egypt: <https://energyegypt.net/bp-buys-25-stake-in-eni-nour-concession-offshore-egypt/> adresinden alındı
- ENI. (2019, Ağustos 30). *Zohr: the giant offshore field in Egypt*. Şubat 2, 2022 tarihinde ENI: <https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html> adresinden alındı
- ENI. (2019a, Mart 14). *Eni announces a new gas discovery in the Nour prospect, Offshore Egypt*. Şubat 2, 2022 tarihinde ENI: <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2019/03/eni-announces-a-new-gas-discovery-in-the-nour-prospect-offshore-egypt.html> adresinden alındı
- Ercan, M., & Kılınç, M. C. (2020). Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Ortadoğu Merkezli Doğu Akdeniz Politikaları “Kıbrıs Çatışması ve Libya Mutabakatı”. *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(2), 15-28.
- Ergüven, N. S. (2020). Adaların Deniz Alanı Sınırlandırmasına Etkisi ve Doğu Akdeniz. K. İnat, M. Ataman, & B. Duran içinde, *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları* (s. 349-368). İstanbul: SETA.

- Ertuğrul, Ü. E. (2017). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 41-81.
- Frommer, A. M. (1981/1982). The British hovering acts : a contribution to the study of the contiguous zone. *Belgian Review of International Law*(2), 435-458.
- Geniş, K. C. (2021). Londra-Zürich Anlaşmalarına Giden Süreç (05.02.1959-19.02.1959). *Belgi Dergisi*(21), 233-252.
- Gilmore, B. (2008, December 1). *Hovering Acts*. Şubat 5, 2022 tarihinde Oxford Public International Law:
<https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1177> adresinden alındı
- GKRY. (1974, Nisan 5). *Continental Shelf Law, Law No. 8 of 5 April 1974*. Ocak 23, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler:
https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1974_Law.pdf adresinden alındı
- Gönlübol, M. (1956). 1951 İngiliz-Norveç Balıkçılık Davası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 11(4), 151-157.
- Gülsoy, E. (2002). Denizlerde Osmanlı Hakimiyeti: XVI-XVII. Yüzyıllarda Akdeniz'de Osmanlı Hakimiyeti. H. C. Güzel, K. Çiçek, & S. Koca içinde, *Türkler Ansiklopedisi* (s. 1082-1100). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Gündüz, A. (1983). Ege Denizi Kıta Sahaneliği Davası ve Bazı Düşünceler. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 3(2), 11-23.
- Güngören, B. O. (2006). *Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gürel, A., & Cornu, L. L. (2013). *Turkey and Eastern Mediterranean Hydrocarbons*. İstanbul: T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Global Political Trends Center Publications. Şubat 2, 2022 tarihinde

https://www.files.ethz.ch/isn/172064/TRhydrocarbons_Gurel_Lecornu_2013.pdf
adresinden alındı

Güriz, A. (2009). *Hukuk Başlangıcı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Harrington, C. E. (2002). A History of Maritime Boundaries on National Ocean Service Nautical Charts. G. H. Blake içinde, *Maritime Boundaries: World Boundaries Volume 5* (Cilt 5, s. 41-48). Londra: Routledge.

Harunouğulları, M. (2020). Doğu Akdeniz Enerji Havzası: Bölge Üzerinde Yaşanan Uluslararası Anlaşmazlık ve Rekabet, *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (42), 455-481.

Healy, T., & Harada, K. (1991). Editorial: Enclosed and Semi-Enclosed Coastal Seas. *Journal of Coastal Research*, 7(1), i-v.

Henderson, S. (2021, Mayıs 3). *Lines in the Sea: The Israel-Lebanon Maritime Border Dispute*. Şubat 2, 2022 tarihinde The Washington Institute for Near East Policy: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lines-sea-israel-lebanon-maritime-border-dispute> adresinden alındı

Hoş, B. Y., Çetin, E., & Ceyhan, Z. (2021). Bosna Hersek'in Deniz Yetki Alanlarını Gasp Eden Peljesac Köprüsü ve Bosna Hersek'in Deniz Koridoru. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 4(1), 83-105.

Hut, D. (2016). Osmanlı Arap Vilayetleri, Arabizm ve Arap Milliyetçiliği. *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1, 105-150.

Hürriyet. (2021, Kasım 5). *Doğu Akdeniz'de yeni kriz: Atina ile Kahire'nin 18'inci parsel kavgası*. Şubat 2, 2022 tarihinde Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dogu-akdenizde-yeni-kriz-atina-ile-kahirenin-18inci-parcel-kavgasi-41750657> adresinden alındı

Hürriyet Gazetesi. (2002, Mayıs 30). *KKTC, karasularını 3 milden 12 mile çıkarıyor*. Ocak 23, 2022 tarihinde Hürriyet Gazetesi Web Sitesi: https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/kktc-karasularini-3-milden-12-mile-cikariyor_ID416587/ adresinden alındı

- ICJ. (1967, Şubat 20). *North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands)*. Nisan 17, 2022 tarihinde International Court of Justice: <https://www.icj-cij.org/en/case/52> adresinden alındı
- ICJ. (1974, Temmuz 25). *Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v. Iceland)*. Şubat 5, 2022 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı: <https://www.icj-cij.org/en/case/55> adresinden alındı
- ICJ. (1976, Ağustos 10). *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)*. Nisan 18, 2022 tarihinde International Court of Justice: <https://www.icj-cij.org/en/case/62> adresinden alındı
- ICJ. (1982, Şubat 24). *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)*. Şubat 8, 2022 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı: <https://www.icj-cij.org/en/case/63> adresinden alındı
- ICJ. (1984, Ekim 12). *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America)*. Nisan 17, 2022 tarihinde International Court of Justice: <https://www.icj-cij.org/en/case/67> adresinden alındı
- ICJ. (1992). Court of Arbitration for the Delimitation of Maritime Areas between Canada and France: Decision in Case concerning Delimitation of Maritime Areas(St. Pierre and Miquelon). *International Legal Materials*, 31(5), 1145-1219.
- IHO. (1953, Mayıs 18). *International Hydrographic Organization (IHO) Sea Area ("Limits of Oceans and Seas" publication S-23)*. Aralık 4, 2021 tarihinde USA Government Data Web Sitesi: <https://catalog.data.gov/dataset/em712-water-column-sonar-data-collected-during-sr1805/resource/c718c222-6e17-4bb4-8721-e92eb31ee249> adresinden alındı
- İnat, K., & Duran, B. (2020). Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Temel Parametreleri. K. İnat, M. Ataman, & B. Duran içinde, *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları* (s. 9-30). İstanbul: SETA.
- İnce, F. (2013). Lozan Barış Antlaşması ve Ege Adaları, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Özel Sayı 53*, 101-128.

- İren, A. A., & Atlıg, M. (2022). Neo-Realist Perspektiften Doğu Akdeniz ve Enerji Güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 325-342.
- Israel. (2011, Temmuz 12). *List of Geographical Coordinates for the Delimitation of the Northern Limit of the Territorial Sea and Exclusive Economic Zone of the State of Israel*. Şubat 2, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf adresinden alındı
- Israel. (2015, Ocak 1). *Israeli Gas Opportunities*. Şubat 2, 2022 tarihinde İsrail Enerji Bakanlığı: <https://www.energy-sea.gov.il/English-Site/PublishingImages/Pages/Forms/EditForm/Israeli%20Gas%20Opportunities.pdf> adresinden alındı
- İsrail. (2022, Şubat 2). *Exploration History*. Şubat 2, 2022 tarihinde İsrail Enerji Bakanlığı: <https://www.energy-sea.gov.il/English-Site/Pages/Oil%20And%20Gas%20in%20Israel/History-of-Oil--Gas-Exploration-and-Production-in-Israel.aspx> adresinden alındı
- İstikbal, D., & Boyraz, H. M. (2019). Doğu Akdeniz Enerji Kaynaklarına Ekonomi-Politik Bir Yaklaşım. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(5), 69-86.
- Işıқтаç, Y. (2010). *Hukuk Başlangıcı*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Jagota, S. P. (1985). *Maritime Boundary*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Karaman Engür, S. N. (2018). *Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesindeki Balıkçılık Hakları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Karapınar, N. (2015). Birleşmiş Milletler DENİZ Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Alanlarına İlişkin Bazı Kavramlar. *Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*(20), 13-21.
- Kaya, İ. S. (2015). *Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kedikli, U., & Çalağan, Ö. (2017). Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2017(1), 120-138.

- Kemal, T. M. (2017, Haziran 1). *EGE DENİZİ (ADALAR DENİZİ) SINIRLARI, ÖNEMİ VE ADLANDIRILMASI*. December 4, 2021 tarihinde Bahriye Enstitüsü Web Sitesi: https://bahriyeenstitusu.org/wp-content/uploads/2017/06/BahriyeEnstitusu_EgeDenizi.pdf adresinden alındı
- Kısacık, S. & Helvacıköylü, G. (2020). Doğu Akdeniz’deki Enerji Temelli Askeri Güvenlik Gelişmelerinin Türkiye’nin Doğu Akdenizli Komşuları ve Küresel Güçlerle Olan İlişkilerine Yansımaları, *UPA Strategic Affairs*, 1(1), 85-145.
- Kökyay, F. (2021). Ekonomi Güvenliği Ekseninde Doğu Akdeniz Gaz Forumu. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 216-239.
- Köylü, H. (2021, Ağustos 14). *AKP'nin dış politika karnesi: Uluslararası camiada yalnızlık*. Mayıs 2, 2022 tarihinde Deutsch Welle: <https://www.dw.com/tr/akpnin-dış-politika-karnesi-uluslararası-camiada-yalnızlık/a-58861049> adresinden alındı
- Kramer, F. R. (1948). Massilian Diplomacy before the Second Punic War. *The American Journal of Philology*, 69(1), 1-26.
- Kuran, S. (2016). *Uluslararası Deniz Hukuku*. İstanbul: Turhan Kitabevi.
- League of Nations. (1930, Ağustos 19). *Acts of The Conference For The Codification of International Law*. Şubat 4, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://biblio-archive.unog.ch/Dateien/CouncilMSD/C-351-M-145-1930-V_EN.pdf adresinden alındı
- Lebanon. (2011, Ekim 1). *SUBMISSION IN COMPLIANCE WITH THE DEPOSIT OBLIGATIONS PURSUANT TO THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA (UNCLOS)*. Şubat 2, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler. adresinden alındı
- Lowe, V. (1989). The Role of Equity in International. *Australian Yearbook of International Law*, 12, 54-81.
- Marcone, A. (2015). The Mediterranean from “Mare Nostrum” to Frontier between Civilisations. P. Rossi içinde, *The Boundaries of Europe: From the Fall of the*

- Ancient World to the Age of Decolonisation* (s. 42-56). Berlin: De Gruyter Akademie Forschung.
- Mat, T. Y., Köse, M. A., & Armağan, M. İ. (2021). Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Doğu Akdeniz Meselesine İlişkin Güncel Siyasi Gelişmeler ve Meselenin Uluslararası Hukuk Boyutu. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 79(3), 1067-1101.
- McRae, D. M. (1978). Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom and France: The Channel Arbitration. *Canadian Yearbook of International Law*, 15, 173-197.
- Meray, S. L. (1958). Kıt'a Sahaneliği Hakkında Cenevre Sözleşmesi (29 Nisan 1958). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 13(4), 80-94.
- MFA. (1959, Şubat 11). *GARANTİ ANTLAŞMASI (Zürich, 11 Şubat 1959)*. Mayıs 2, 2022 tarihinde MFA: https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa adresinden alındı
- Miles, E. L. (1975). An interpretation of the Caracas proceedings. F. Christy, C. T.A., J. Gamble, G. Knight, & E. Miles içinde, *Global Ocean Politics: The Decision Process at the Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 1973-1982* (s. 39-94). Cambridge: Ballinger Publishing Company.
- Miller, H. (1930). The Hague Codification Conference. *The American Journal of International Law*, 24(4), 674-693.
- Mısır. (1958, Şubat 17). *Decree concerning the Territorial Waters of the Arab Republic of Egypt of 15 January 1951, as amended by Presidential Decree of 17 February 1958*. Şubat 2, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf adresinden alındı
- Miyoshi, M. (1993). *Considerations of Equity in the Settlement of Territorial and Boundary Disputes* (Cilt 2). Dordrecht: Martinus Nijhoff.
- Mizrahi, O., & Eran, O. (2019, Haziran 24). The Negotiations between Israel and Lebanon on the Maritime Border. *INSS Insight*. Şubat 2, 2022 tarihinde

<https://www.inss.org.il/publication/negotiations-israel-lebanon-maritime-border/>
adresinden alındı

NATO. (1975, Mayıs 29-30). *Events*. Nisan 18, 2022 tarihinde NATO:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_26923.htm? adresinden alındı

Ogley, R. (1995). Between the devil and the law of the sea: The generation of global environmental norms. M. Imber, & J. Vogler içinde, *The Environment and International Relations* (s. 166-182). London: Routledge.

Özman, A. (2006). *Deniz Hukuku I*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Papa Alexander VI. (1493, Mayıs 4). *Inter Coetera*. Şubat 4, 2022 tarihinde Vatikan:

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccsclife/documents/rc_con_ccsclife_doc_19560325_inter-coetera_fr.html adresinden alındı

Paraschos, P. E. (2013). Offshore Energy in the Levant Basin: Leaders, Laggards, and Spoilers. *Mediterranean Quarterly*, 24(1), 38-56.

Pazarcı, H. (1982). Uluslararası Adalet Divanı'nın Tunus, Libya Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı / Karar Metinleri. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2(2), 42-48.

Pazarcı, H. (1984). Kıta Sahaneliği Kavramı ve Ege Kıta Sahaneliği Sorunu. *Aziz Köklü'nün Anısına Armağan*, 395-421.

Pazarcı, H. (2012). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Peker, H. S., Oktay, K. Ö., & Şensoy, Y. (2019). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 85-106.

Pharand, D. (1984). Delimitation of Maritime Boundaries: Continental Shelf and Exclusive Economic Zone, in Light of the Gulf of Maine Case, Canada v. U.S.A. (1984). *Revue générale de droit*, 16(2), 363-386.

Pharand, D. (1993). The English Channel Continental Shelf Case (1977). D. Pharand, & U. Leanza içinde, *The Continental Shelf and the Exclusive Economic Zone* (s. 105-112). Leiden: Brill.

- Prontera, A., & Ruszel, M. (2017). Energy Security in the Eastern Mediterranean. *Middle East Policy*, 24(3), 145-162.
- RANE. (2012, Ağustos 14). *Egypt Floats a Revision to the Camp David Accords*. Şubat 2, 2022 tarihinde RANE Worldview Powered By Stratfor: <https://worldview.stratfor.com/article/egypt-floats-revision-camp-david-accords> adresinden alındı
- Rattigan, W. (1905). Hugo Grotius. *Journal of the Society of Comparative Legislation*, 6(1), 68-81.
- Rodger, N. A. (2004). Queen Elizabeth and the Myth of Sea-Power in English History. *Transactions of the Royal Historical Society*, 14, 153-174.
- Saraçoğlu, C. (2013). AKP, Milliyetçilik ve Dış Politika: Bir milliyetçilik Doktrini Olarak Stratejik Derinlik. *Alternatif Politika*, 5(1), 52-68.
- Scharf, M. P. (2013). *Customary International Law in Times of Fundamental Change Recognizing Grotian Moments*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Semiz, M. (2021, Mart 10). *Filistinli yetkili: BAE'nin Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na katılım talebi Filistin'in vetosuyla reddedildi*. Şubat 1, 2022 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistinli-yetkili-baenin-dogu-akdeniz-gaz-forumuna-katilim-talebi-filistin-in-vetosuyla-reddedildi/2171495> adresinden alındı
- Syria. (2003, Kasım 19). *Law No. 28 dated 19 November 2003 - "Definition Act of Internal Waters and Territorial Sea Limits of the Syrian Arab Republic"*. Şubat 2, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf adresinden alındı
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2004, Mayıs 1). *TC Dışişleri Bakanlığı'nın GKRY'nin AB üyeliği ile ilgili Açıklaması (1 Mayıs 2004)*. January 15, 2022 tarihinde T.C. Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: https://www.mfa.gov.tr/tc-disisleri-bakanligi_nin-gkry_nin-ab-uyeligi-ile-ilgili-aciklamasi_1-mayis-2004_.tr.mfa adresinden alındı

- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2007, Ocak 30). *NO:18 - 30 Ocak 2007, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz'deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını İlgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerini hk.* Ocak 21, 2022 tarihinde T.C. Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi: https://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa adresinden alındı
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2010, Aralık 21). *No: 288, 21 Aralık 2010, İsrail ile GKRY Arasında İmzalanan MEB Anlaşması Hk.* Ocak 21, 2022 tarihinde T.C. Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi: https://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanan-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa adresinden alındı
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2011, Ağustos 5). *No: 181, 5 Ağustos 2011, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Hk.* Ocak 21, 2022 tarihinde T.C. Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi: https://eski.mfa.gov.tr/no_-181_-5-agustos-2011_-gkry_nin-dogu-akdeniz_de-petrol-ve-dogalgaz-arama-faaliyetleri-hk_.tr.mfa adresinden alındı
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2011, Eylül 21). *No: 216, 21 Eylül 2011 Türkiye – KKTC Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışışleri Bakanlığı Basın Açıklaması.* Ocak 22, 2022 tarihinde T.C. Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi: https://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_kktc-kita-sahanligi-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasına-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa adresinden alındı
- T.C. Dışışleri Bakanlığı. (2004, Mayıs 15). *Garanti Antlaşması (Zürich, 11 Şubat 1959),* 15 Mayıs 2004. Ocak 15, 2022 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (1964, Mayıs 25). *Karasuları Kanunu.* Şubat 5, 2022 tarihinde T.C. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11711.pdf> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (1974, Temmuz 18). *Karar Sayısı: 7/8594.* Ocak 21, 2022 tarihinde T.C. Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14949.pdf> adresinden alındı

T.C. Resmi Gazete. (1982, Mayıs 29). *2674 Sayılı Karasuları Kanunu*. Mayıs 1, 2022 tarihinde T.C. Resmi Gazete:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2674.pdf> adresinden alındı

T.C. Resmi Gazete. (1982, Mayıs 29). *Karasuları Kanunu*. Şubat 5, 2022 tarihinde T.C. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17708.pdf> adresinden alındı

T.C. Resmi Gazete. (1982a, Mayıs 29). *Karar Sayısı 8/4742*. Şubat 4, 2022 tarihinde T.C. Resmi Gazete: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17708_1.pdf adresinden alındı

T.C. Resmi Gazete. (1998, Temmuz 21). *Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti Arasında Muthudere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması'nın Onaylanması*. Mayıs 1, 2022 tarihinde T.C. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23409.pdf> adresinden alındı

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2018, Ekim 24). *Amatör Denizci Eğitim Dökmmanı*. Şubat 8, 2022 tarihinde T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı: <https://denizcilik.uab.gov.tr/uploads/pages/yonerge-talimat/2018-4.pdf> adresinden alındı

Tanaka, Y. (2012). *The International Law of The Sea*. Cambridge: Cambridge University Press.

Taşçıoğlu, Ö. L. (2018). Gkry'nin Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşmaları ve Petrol ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları. *Social Science Studies Journal*, 4(26), 5697-5709.

TBMM. (1923, Ağustos 23). *Lozan Antlaşması*. Aralık 4, 2021 tarihinde TBMM Web Sitesi: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200343.pdf adresinden alındı

TBMM. (1964, Mayıs 15). *476 No'lu Karasuları Kanunu*. Mayıs 1, 2022 tarihinde TBMM:

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc047/kanuntbmmc047/kanuntbmmc04700476.pdf adresinden alındı

TBMM. (1980, Eylül 30). *Türkiye Cumhuriyeti ve SSCB Arasındaki Karadenizde Kıta Sahanlığı Sınırlandırması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısı*. Mayıs 1, 2022 tarihinde TBMM: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c001/mgk_01001022ss0008.pdf adresinden alındı

Thornton, H. (2006). John Selden's Response to Hugo Grotius: The Argument for Closed Seas. *International Journal of Maritime History*, 18(2), 105-128.

Tiryakioğlu, M. B. (2019, Mayıs 9). *Doğu Akdeniz'de enerji denklemi -1*. Aralık 4, 2021 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdenizde-enerji-denklemi-1/1474137> adresinden alındı

Toluner, S. (1996). *Milletlerarası Hukuk Dersleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Topsoy, F. (2012). 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi kapsamında “Barışçıl Amaçlar” teriminin anlamı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(1), 383-416.

Topsoy, F. (2013). Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında “Hakkaniyet İlkesi” ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 191-203.

TPAO, (2011, Aralık 30). *KKTC*, Ocak 31, 2022 tarihinde <https://www.tpao.gov.tr/kktc>, adresinden alındı.

Treves, T. (2008, Ocak 1). *1958 Geneva Conventions on The Law of The Sea*. Şubat 4, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/gclos/gclos_e.pdf adresinden alındı

TRT World. (2020, Eylül 1). *Turkey-Greece tensions: eastern Mediterranean claims in maps*. Ocak 23, 2022 tarihinde TRT World Web Sitesi: <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-greece-tensions-eastern-mediterranean-claims-in-maps-39358> adresinden alındı

Turgay, M. I. (1984). Deniz Hukuku ve Denizlerdeki Mineral Kaynaklar 1. *Madencilik*, 23(2), 43-52.

UAD. (2022, Nisan 16). *Uluslararası Adalet Divanı Statüsü*. Nisan 16, 2022 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı:
https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020093041bm_02.pdf
 adresinden alındı

Uluslararası Hukuk Çalışmaları. (2017, Ocak 30). *Uluslararası Hukukta İçsular*. Şubat 4, 2022 tarihinde Uluslararası Hukuk Çalışmaları:
<https://uluslararasihukukcalismalari.wordpress.com/2017/01/30/uluslararasi-hukukta-icsular/> adresinden alındı

UN. (1958, Nisan 27). *United Nations Conference on the Law of the Sea*. Nisan 5, 2022 tarihinde United Nations: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1958_los/
 adresinden alındı

UN. (1958a, Nisan 29). *Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone*. Nisan 5, 2022 tarihinde United Nations:
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_territorial_sea.pdf adresinden alındı

UN. (1958b, Nisan 29). *Convention on the High Seas*. Nisan 5, 2022 tarihinde United Nations:
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_high_seas.pdf adresinden alındı

UN. (1958c, Nisan 29). *Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas*. Nisan 5, 2022 tarihinde United Nations:
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_fishing.pdf adresinden alındı

UN. (1958d, Nisan 29). *Convention on the Continental Shelf*. Nisan 5, 2022 tarihinde United Nations:

https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continent_al_shelf.pdf adresinden alındı

UN. (1965, Ocak 1). *Treaty Series Vol. 499*. Şubat 7, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20499/v499.pdf> adresinden alındı

UN. (1966, Ocak 1). *Treaty Series Vol. 516*. Şubat 5, 2022 tarihinde UN: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20516/v516.pdf> adresinden alındı

UN. (1967, Aralık 18). *BM Genel Kurulu 2340 Sayılı Karar*. Nisan 7, 2022 tarihinde United Nations Web Sitesi: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_loos/docs/english/res/a_res_2340_xxii.pdf adresinden alındı

UN. (1967, Ocak 1). *Treaty Series Vol. 559*. Şubat 6, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20559/v559.pdf> adresinden alındı

UN. (1968, Aralık 21). *BM Genel Kurulu 2467 Sayılı Karar*. Nisan 7, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler Web Sitesi: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_loos/docs/english/res/a_res_2467_xxiii.pdf adresinden alındı

UN. (1970, Aralık 17). *BM Genel Kurulu 2750 Sayılı Karar*. Nisan 7, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler Web Sitesi: https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_loos/docs/english/res/a_res_2750_xxv.pdf adresinden alındı

UN. (1982, Aralık 10). *United Nations Convention on the Law of the Sea*. Şubat 4, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf adresinden alındı

United Nations. (1945, Haziran 26). *Charter of The United Nations and Statute Of The International Court Of Justice*. Şubat 4, 2022 tarihinde United Nations: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> adresinden alındı

UNSC. (1976, Ağustos 25). *395 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı*. Nisan 18, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/395> adresinden alındı

Wlosowicz, Z. (1985). The Malta/Libya Case: Shelf Delimitation by the Distance Principle and How to Influence Decisions without Intervening. *The Cambridge Law Journal*, 44(3), 341-345.

Yaycı, C. (2011). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17-41.

Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu Ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1-70.

Yellice, G. (2012). 1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı,

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 12(24), 13-26.

Yüksel, C., & Baran, D. (2020). Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(1), 519-556.